

STEUNPUNT ONDERNEMEN EN REGIONALE ECONOMIE
NAAMSESTRAAT 61 – BUS 3550
BE-3000 LEUVEN
TEL + 32 16 32 66 61 | FAX + 32 16 37 35 11
store@kuleuven.be www.steunpuntore.be

Beleidsrapport STORE-B-13-012

Subregionaal speerpuntbeleid in Vlaanderen

Ties Vanthillo
Ann Verhetsel
Thierry Vanelslander

Departement Transport en Ruimtelijke Economie
Universiteit Antwerpen

4/2/2014

Inhoudstafel

Deel 1: Inleiding.....	3
1. Probleemstelling.....	3
2. Onderzoekopzet.....	4
Deel 2: Inventarisering van ‘strategische economische activiteiten’	5
1. Inleiding	5
2. Europa	5
3. Vlaanderen	8
3.1 Vlaanderen in Actie (ViA) en Pact 2020.....	8
3.2 VRWB-speerpunten (2006)	8
3.3 Vlaams Hervormingsprogramma.....	9
3.4 Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen.....	10
3.5 Nieuw Industrieel Beleid (NIB)	11
3.6 Conceptnota ‘Een slimme specialisatiestrategie voor een gericht clusterbeleid’	12
3.7 Kritiek op Vlaamse beleidsinitiatieven	13
4. Subregionale actoren	14
4.1 Analyse van beleidsdocumenten.....	15
4.2 Actualisatie	22
4.3 Inventarisatie ‘strategische economische activiteiten’ uit subregionale plannen.....	32
Deel 3: Ruimte voor ‘strategische economische activiteiten’	43
1. Inleiding	43
2. Provincie Antwerpen	45
3. Provincie West-Vlaanderen.....	51
4. Provincie Oost-Vlaanderen.....	55
5. Provincie Vlaams-Brabant	60
6. Provincie Limburg.....	63
7. Conclusie	67

Deel 4: Conclusie en mogelijke beleidsmaatregelen.....	70
Deel 5: Bijlagen.....	77
1. Bibliografie.....	77
2. Annex: Vragen enquête.....	80
3. Annex: Kaarten met legende.....	94

1. Probleemstelling

Onderzoek heeft uitgewezen dat er niet één succesrecept voor de economische groei van regio's bestaat (OECD, 2009; Wintjens & Hollanders, 2010). Elke regio heeft bepaalde specifieke kenmerken en kent daardoor een andere route naar een verhoging van het regionale welvaartsniveau. Ook in Vlaanderen is de diversiteit in subregionale groei en economische activiteit groot (De Ruytter et al., 2012). De Vlaamse subregio's hebben verschillende kenmerken: een plattelandsregio als de Westhoek valt moeilijk te vergelijken met de Antwerpse stedelijke agglomeratie. Een specifiek beleid voor deze subregio's is dan ook noodzakelijk.

Door de veranderende rol van 'de regio' in economische ontwikkeling ondergaat regionaal beleid significante veranderingen in o.a. doelstellingen, geografische reikwijdte en governance- en beleidsinstrumenten (OECD, 2010; Vanthillo & Verhetsel, 2012). Dit proces is niet alleen het gevolg van de overdracht van competenties van centrale staten naar het regionale, lokale en supranationale niveau (Brenner, 2004), maar ook van het veranderende belang van regio's voor economische ontwikkeling en de betekenis van 'nabijheid' in de locatie van economische activiteit (Boschma, 2005; Rodriguez-Pose & Crescenzi, 2008; McCann, 2008).

Op Europees niveau wordt er gewerkt aan een '*place based*'-aanpak van regionaal, economisch en industrieel beleid (Barca, 2009). In lijn met de Europa 2020-strategie zijn er door regionale overheden strategische programma's (vb. Vlaanderen in Actie) opgestart om socio-economische ontwikkeling te leiden. In deze context is er door de Vlaamse overheid een 'Nieuw Industrieel Beleid' opgestart, een beleidsagenda gericht op de groei van internationaal onderscheidende kennisclusters (Larosse, 2012). In het huidige debat rond de nieuwe generatie van industrieel beleid is ook het concept 'slimme specialisatie' belangrijk. Bij deze benadering is er in Vlaanderen vooral aandacht voor sectorale specialisatie. In de beleidsdocumenten worden weinig of geen expliciete ruimtelijke keuzes gemaakt rond de locatie van deze kennisclusters.

In dit onderzoek bekijken we de evolutie van het 'bottom-up' beleid op het Vlaamse subregionale niveau. Hiermee bedoelen we de overheidsactoren net onder het Vlaamse regionale niveau: de Provincies en de Regionaal Economisch en Sociaal Overleg Comités (RESOC). De Vlaamse provincies en subregio's tonen een verschil in economische specialisatie en groeipatroon (De Ruytter et al., 2012). Dit toont zich ook in de ruimtelijke focus van het speerpuntenbeleid van deze actoren. In het Vlaamse beleidslandschap zijn er verschillende prioriteitsbepalingsinitiatieven ondernomen door Vlaamse, provinciale, subregionale, grensoverschrijdende en lokale actoren. Deze actoren hebben de

afgelopen jaren hun eigen economische agenda's ontwikkeld waarin ze o.a. strategische economische activiteiten identificeren (vb. speerpuntsectoren). Vaak zijn er inhoudelijk overlappingsen tussen de regio's.

Vanuit dit perspectief onderzoeken we strategische beleidsdocumenten en bestaande initiatieven van verschillende actoren in Vlaanderen op subregionaal niveau. In deze studie analyseren we de 'retoriek' van subregionale actoren door middel van een systematische vergelijking van strategische beleidspublicaties. Hiermee proberen we een 'bottom-up' bijdrage te leveren aan de discussie rond het Witboek Ruimte Vlaanderen en het Nieuw Industrieel Beleid. We stellen dat het subregionale niveau van belang is voor de Vlaamse overheid in de ontwikkeling van 'slimme specialisatie' strategieën. De studie inventariseert onder meer de 'economische strategische activiteiten' of 'speerpuntsectoren' die de subregionale actoren bepaald hebben in hun beleidsagenda's. De meeste Vlaamse beleidsdocumenten hebben tot nu toe slechts beperkte aandacht voor de ruimtelijke aspecten van clusters en economische activiteit. Maar zelfs in een relatief klein gebied als Vlaanderen is het van belang een keuze te maken voor de locatie van clusters die het beleid wil ondersteunen.

2. Onderzoekopzet

Het onderzoek bestaat uit drie fases:

Fase 1: inventarisering van 'strategische economische activiteiten'

Dit onderdeel van de studie poogt het materiaal rond 'strategische economische activiteiten' te verzamelen en te reduceren tot een bruikbare set. Op een exploratieve manier wordt in kaart gebracht waar de 'strategisch economische activiteiten' zich in Vlaanderen bevinden.

Fase 2: ruimte voor strategische economische activiteiten

Dit onderdeel van de studie tracht de slimme specialisaties binnen Vlaanderen, die in verschillende contexten werden ontwikkeld, in enkele consistente ruimtelijke beelden voor Vlaanderen te synthetiseren. Er wordt dus gezocht naar een ruimtelijke typologie en synthese.

Fase 3: ruimtelijk economisch beleid en de locatie van strategische economische activiteiten

In de laatste fase zullen er vanuit de voorgaande onderzoekstappen beleidsaanbevelingen voor de verruimtelijking van het Nieuw Industrieel Beleid vanuit een subregionaal perspectief worden geformuleerd. Ook is er aandacht voor mogelijke input naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Deel 2: Inventarisering van 'strategische economische activiteiten'

1. Inleiding

Verschillende actoren hebben de afgelopen jaren een economische agenda ontwikkeld. Zowel op Europees niveau (slimme specialisatie, Knowledge Enabling Technologies (KET)), Vlaams niveau (VRWI-speerpunten, innovatieknooppunten, slimme specialisatie, Nieuw Industrieel Beleid), provinciaal niveau (beleidsnota's), op subregionaal niveau (streekpacten), als op grensoverschrijdend (Euregio Scheldemond, Eindhoven-Leuven-Aken triangle (Elat), Eurometropolis) en grootstedelijk niveau (bv. Antwerpen) worden strategische documenten opgesteld die de economische ontwikkeling van de desbetreffende regio moeten leiden. In deze documenten worden meestal ook 'strategische economische activiteiten' en/of economische speerpunten geselecteerd gaande van nanotechnologie, biotechnologie, over logistiek tot zorg. In het volgende hoofdstuk geven we een kort overzicht van enkele belangrijke Vlaamse en Europese initiatieven met betrekking tot strategische economische activiteiten.

2. Europa

De Europese Unie geeft via verschillende initiatieven belangrijke lijnen aan die door nationale en regionale overheden in Europa worden gevolgd. Enkele voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelingen rond het concept slimme specialisatie, Knowledge Enabling Technologies (KET, wat ook staat voor Key Enabling Technologies) en het Nieuw Industrieel Beleid.

2.1 Europa 2020

De financiële en economische crisis heeft de Europese Unie ertoe aangezet om een opvolger van de Lissabon-strategie op te stellen. De Europa 2020-strategie van de Europese Unie is gebaseerd op drie samenhangende en elkaar versterkende prioriteiten: "**slimme groei** – voor een economie op basis van kennis en innovatie; **duurzame groei** – voor een koolstofarme, concurrerende economie waarin zuinig wordt omgesprongen met hulpbronnen; en **groei voor iedereen** – voor een economie met veel werkgelegenheid en sociale en territoriale cohesie". De Commissie heeft de 3 prioriteiten van de Europa 2020-strategie (slimme, duurzame en inclusieve groei) in 5 EU-streefcijfers op Europees niveau vertaald:

- 75 % van de bevolking tussen 20-64 jaar moet werk hebben;
- 3% van het EU-BBP moet worden geïnvesteerd in O&O;
- de '20/20/20'-klimaat- en energiedoelstellingen moeten worden gehaald;

- Het percentage voortijdige schoolverlaters moet minder dan 10% bedragen, terwijl minstens 40% van de jongere generatie een diploma van het hoger onderwijs moet hebben;
- Het aantal mensen voor wie armoede dreigt, moet met 20 miljoen dalen.

Om deze doelstellingen te behalen wordt de Europa 2020-strategie onderbouwd met zeven kerninitiatieven, de zogenaamde vlaggenschip-initiatieven. De vlaggenschip-initiatieven gaan dieper in op concrete acties die op Europees, nationaal en regionaal niveau moeten worden ondernomen om van Europa 2020 een succes te maken. De kerninitiatieven van de Europa 2020-strategie zijn:

1. 'Innovatie-Unie' moet de randvoorwaarden en de toegang tot financiering voor onderzoek en innovatie verbeteren, zodat innovatieve ideeën worden omgezet in producten en diensten die groei en banen opleveren.

2. 'Jongeren in beweging' moet de resultaten in het onderwijs verbeteren en jongeren gemakkelijker toegang tot de arbeidsmarkt bieden.

3. 'Een digitale agenda voor Europa' moet de aanleg van supersnel internet bespoedigen en burgers en bedrijfsleven laten profiteren van een digitale interne markt.

4. 'Efficiënt gebruik van hulpbronnen' moet helpen economische groei los te koppelen van het gebruik van hulpbronnen, de overgang naar een koolstofarme economie te bevorderen, het gebruik van hernieuwbare energie op te voeren, de vervoersector te moderniseren en energie-efficiëntie te bevorderen.

5. 'Industriebeleid in een tijd van mondialisering' moet het ondernemingsklimaat verbeteren, in het bijzonder voor KMO's, en zorgen voor een sterke en duurzame industriële basis die de mondiale concurrentie aankan.

6. 'Een agenda voor nieuwe vaardigheden en banen' moet de arbeidsmarkten moderniseren. Ook moet het de mensen meer kansen geven door een leven lang leren mogelijk te maken. Daardoor neemt de participatiegraad toe en worden vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter op elkaar afgestemd. Dat gebeurt onder meer dankzij een grotere arbeidsmobiliteit.

7. 'Europees platform tegen armoede' moet de sociale en territoriale cohesie versterken zodat iedereen kan delen in de groei en de werkgelegenheid, en mensen die met armoede en sociale uitsluiting te kampen hebben, een menswaardig bestaan kunnen opbouwen en actief kunnen deelnemen aan de samenleving.

In tegenstelling tot de Lissabon-strategie is de Europa 2020-strategie niet gebaseerd op een '*one-size-fits-all*' principe. De echte impact hangt sterk af van de realisatie van initiatieven die door samenwerking of 'multi-level governance' worden gerealiseerd. De 5 kerndoelstellingen van de strategie worden per lidstaat naar nationale doelstellingen vertaald. In België hebben ook de regio's

zich doelen gesteld, zo bevat het Vlaams Hervormingsprogramma de Vlaamse Europa 2020-doelstellingen en de daarmee verbonden maatregelen (Vlaamse Regering, 2013).

2.2 Slimme Specialisatie / KET

De Europese Commissie stelt voor dat nationale en regionale overheden 'slimme specialisatie'-strategieën ontwikkelen om de impact van het beleid te maximaleren (DG Regio, 2011; Europese Commissie 2010). Slimme specialisatie-strategieën kunnen zorgen voor een doeltreffender gebruik van overheidsmiddelen en particuliere investeringen stimuleren. De beschikbare middelen worden op enkele sleutelprioriteiten geconcentreerd in plaats van de investeringen te dun te spreiden over verscheidene onderzoeksgebieden en bedrijfssectoren. Bovendien geldt dat om het meeste effect te hebben; de O&O- en innovatiemiddelen een kritieke massa moeten bereiken en vergezeld moeten gaan van verschillende flankerend maatregelen zoals verbetering van het onderwijs, vaardigheden en de kennisinfrastructuur. Het concept versterkt bovendien de synergie tussen het cohesie- en innovatiebeleid.

Slimme specialisatie wordt van onderaf opgebouwd door onder meer bedrijven, onderzoekscentra en universiteiten in een 'ondernemend proces' te betrekken (Foray *et al.*, 2009). In dit proces worden de meest beloftevolle gebieden voor specialisatie van een regio vastgesteld, rekening houdend met de regionale innovatiecapaciteit, net als de zwakke punten die innovatie en groei in de weg staan. In de ontwikkeling van slimme specialisatie-strategieën moeten activiteiten met een hoge toegevoegde waarde worden vastgesteld die de grootste kans bieden om het concurrentievermogen van de regio te versterken.

In de bepaling van slimme specialisaties kunnen verschillende regio's op zoek gaan naar complementariteit. Vaak is dit nodig om ten volle het potentieel te realiseren. De Europa 2020-strategie mikt duidelijk op meer synergie tussen Europese, regionale en lokale fondsen. Hierin neemt het belang van *multilevel governance*, afstemming van beleidsinitiatieven en een *place-based approach* toe (Barca, 2009). In de uitvoering van een beleid moet er constant slim geschakeld worden tussen de Europese beleidsinstrumenten en die van regionale en lokale overheden. In deze studie focussen we onder meer op de 'multi-level' dynamiek van subregionale actoren in Vlaanderen.

Naast de bepaling van slimme specialisaties is er binnen het nieuwe Europese kaderprogramma Horizon 2020 bijzondere aandacht voor de ontwikkeling van key-enabling technologies (KETs). In 2009 concludeerde de Europese Commissie op basis van een studie dat er meer geïnvesteerd moet worden in een reeks belangrijke technologieplatformen. Deze geavanceerde technologieplatformen kunnen bijdragen tot oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen en zijn belangrijk voor de

industriële basis van Europa. KETs kaderen dan ook mee in de Europese vlaggenscheppen rond industriebeleid en innovatiebeleid. De Europese Commissie identificeert zes KETs:

- Micro- and nanoelectronica, incl. halfgeleiders
- Fotonica
- Nanotechnologie
- Industriële biotechnologie
- Geavanceerde materialen
- Geavanceerde fabricatiesystemen en -processen

Verschillende onderzoekscentra (VIB, IMEC, IBBT en VITO) zijn samen met de Vlaamse universiteiten actief in deze gebieden. Vlaanderen is op dit moment een strategie aan het ontwikkelen rond KET.

3. Vlaanderen

Vanuit een 'speerpunten'-perspectief zijn verschillende Vlaamse initiatieven van belang.

3.1 Vlaanderen in Actie (ViA) en Pact 2020

De Vlaamse regering heeft zich tot doel gesteld het bestaande economische weefsel duurzaam te transformeren door een gerichte ondersteuning van de overgang naar een kennisgebaseerde economie (Vlaamse Regering, 2013). Vlaanderen is als regio te klein om te excelleren in elk relevant domein, en daarom moeten er keuzes gemaakt worden.

Vlaanderen in Actie (ViA) is het toekomstproject voor Vlaanderen en heeft tot doel Vlaanderen tegen 2020 naar de top vijf van Europese regio's te leiden. Vlaanderen in Actie loopt parallel met de EU 2020-strategie. De Vlaamse Regering formuleerde hiervoor zeven doorbraken: (1) De open ondernemer, (2) De lerende Vlaming, (3) Innovatiecentrum Vlaanderen, (4) Groen en dynamisch stadsgewest, (5) Slimme draaischijf van Europa, (6) Warme samenleving, (7) Slagkrachtige overheid.

Deze 7 doorbraken werden vertaald in 20 concrete sociaaleconomische doelstellingen in het Pact 2020 dat begin 2009 door de Vlaamse Regering, de sociale partners en het middenveld werd ondertekend. Samen met het Pact 2020 vormt ViA het strategisch kader waarbinnen het Vlaamse Regeerakkoord 2009-2014 werd uitgetekend (VRWI, 2011).

3.2 VRWB-speerpunten (2006)

De oefening rond slimme specialisatie werd voor Vlaanderen al voor een deel gemaakt in het kader van ViA en de VRWB-clusters (DG Regio, 2011; VRWI, 2011). In 2006 werd door de VRWB 6 clusters en 30 prioriteiten voor wetenschap en innovatie gedefinieerd op basis van een technologische

verkenningstudie. In een vervolotraject, een samenwerking tussen kennisinstellingen, sectorfederaties en VOKA werden deze clusters verder vorm gegeven naar 10 speerpunten die werden geïntegreerd in de ViA-doorbraken (VRWI, 2011). Het ViA-actieplan met betrekking tot innovatie stelt voor om de O&O-investeringen in Vlaanderen vooral in te zetten op:

- Logistiek en transport
- ICT in de gezondheidszorg
- ICT voor socio-economische innovatie
- Voeding en gezondheid
- Nieuwe materialen en nanotechnologie
- Energie en milieu

3.3 Vlaams Hervormingsprogramma

In het Vlaams Hervormingsprogramma (VHP) geeft Vlaanderen jaarlijks aan hoe ze de vijf kerndoelstellingen van de Europa 2020-strategie zal realiseren (Vlaamse Regering, 2013). Het VHP baseert zich hiervoor op andere beleidsdocumenten en –programma’s die de Vlaamse Overheid recent heeft geformuleerd: o.a. Vlaanderen in Actie (ViA) en Pact 2020, het Werkgelegenheids- en Investeringsprogramma (WIP), het Witboek Nieuw Industrieel Beleid (NIB) en de conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen. In deze beleidsdocumenten worden geen specifieke ruimtelijke keuzes gemaakt. In functie van de probleemstelling wordt er in het verdere onderzoek gekeken of bepaalde subregio’s beter geaccommodeerd zijn om bepaalde sectoren in hun regio te ontwikkelen.

De Vlaamse Regering stelt in het Vlaamse Hervormingsprogramma voor om innovatiestrategieën verder te focussen door middel van een krachtenbundeling op basis van de bepaalde speerpunt domeinen:

- **Speerpunt domeinen te versterken:**
 - vb. Strategisch Initiatief Materialen (SIM), materiaalonderzoek (energie en licht, duurzame structurele materialen, nanomaterialen in hun omgeving).
 - vb. Centrum voor Medische Innovatie (CMI), toepassingsgedreven biomedisch/klinisch onderzoek .
 - vb. Milieu- en Energietechnologie Innovatie Platform (MIP2), ontwikkeling van kennis en technologie in functie van de overgang naar een ‘groene’ economie.
- **De Strategische Onderzoekscentra (SOC) verder in te bedden in het innovatielandschap en het economisch weefsel:**

- IMEC (nanoelektronica en nanotechnologie), VIB (levenswetenschappen en biotechnologie), VITO (energie, telemonitoring en milieu), IBBT (breedband onderzoek en ICT).
- Naast de SOCs worden ook nieuwe multidisciplinaire samenwerkingsverbanden met o.a. universiteiten gestimuleerd: basisonderzoek neuro-elektronica 'Neuro Electronics Research Flanders' met onderzoekspartners IMEC, VIB en KULeuven, energieonderzoek 'Energyville' met onderzoekspartners VITO, IMEC, IBBT en KULeuven.
- **'Grote projecten' op te starten als antwoord op maatschappelijke uitdagingen:**
 - Flanders' Care, gericht op medisch-technologische vooruitgang in het voordeel van patiënten en valorisatie van Vlaamse innovatie.
 - Cleantech, gericht op technologische innovatie op het vlak van de 'vergroening van de economie'.
 - Proeftuin Elektrische Voertuigen, gestructureerde testomgeving voor constructeurs en toeleveranciers.

3.4 Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen

De conceptnota 'Innovatiecentrum Vlaanderen' werkt de VRWB-speerpunten uit 2006 verder uit. De nota is daarnaast een eerste aanzet tot een lange termijnvisie van de actielijnen van de Via-doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen' en het toekomstige innovatiebeleid van Vlaanderen. De wetenschappelijke en technologische clusters (VRWB) worden in de conceptnota gekoppeld aan grote maatschappelijke en economische uitdagingen in zogenaamde multidisciplinaire **innovatieknooppunten** (Vlaamse Regering, 2011). Hierdoor krijgen de speerpunt domeinen een verdere focus. Deze innovatieknooppunten zijn:

- 'Transformatie door innovatie': strategische focus op de verankering van economische activiteit met duurzame en gediversifieerde tewerkstelling. Met specifieke innovatieagenda's per subknooppunt (**duurzame chemie, creatieve industrie, maakindustrie, automotive, biotechnologie en farmaceutische industrie, ...**).
- 'Eco-innovatie': strategische focus op duurzaam materiaalbeheer, kringlooeconomie en cleantech.
- 'Groene energie': strategische focus op hernieuwbare energie, energie-efficiëntie en cleantech (energie).
- 'Zorginnovatie': strategische focus op vergrijzing, gezondheid en ontvoogding.
- 'Duurzame mobiliteit en logistiek': strategische focus op duurzame en efficiënte mobiliteit en logistiek.

- **‘Sociale innovatie’**: strategische focus op innovatie in arbeids- en werkorganisatie, ondersteunende sociale innovatie en sociaal ondernemerschap.

De langetermijn stappenplannen voor innovatiestrategieën zijn opgesteld in een aantal innovatieregiegroepen (IRG) (vb. duurzame chemie, automotive, bouw, eco-innovatie, groen energie). Deze zullen aan het beleid advies verlenen over de invoering van de zes Innovatieknooppunten.

In 2012 initieerde de VRWI de studie ‘VRWI Toekomstverkenningen 2025’. Deze studie bouwt voort op de VRWB toekomstverkenningen van 2006 en integreert bestaande strategische kaders zoals ViA en de Innovatieknooppunten. Doel van de studie is het stellen van wetenschappelijke, technologische en innovatieprioriteiten voor het oplossen van grote maatschappelijke thema’s zoals energie, gezondheidszorg, vergrijzing, milieu en klimaatverandering. De resultaten zullen als inspiratiebron dienen voor het speerpuntenbeleid van de nieuwe Vlaamse Regering 2014-2019.

In het najaar van 2013 worden expertpanels opgericht. Deze krijgen de opdracht om enerzijds Wetenschaps-, Technologie- en Innovatie-opportunities te detecteren en anderzijds kritische succesfactoren voor de VRWI Transitiegebieden 2025 te formuleren. De VRWI schuift zeven transitiegebieden naar voren:

- Society 2.0
- E-society
- Life enhancement - Food Related
- Life Enhancement - Health Related
- Smart Resources Management
- Urban Planning and Mobility Dynamics
- New Energy Demand and Delivery

3.5 Nieuw Industrieel Beleid (NIB)

De Vlaamse regering keurde in 2011 het Witboek ‘Een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen’ goed. Het bevat een overkoepelende visie op de toekomst van de industrie in Vlaanderen. Dit geeft een aanzet tot een Nieuw Industrieel Beleid (NIB), zodat de industrie in Vlaanderen zich kan aanpassen aan de veranderingen en de concurrentie kan blijven aangaan met het buitenland.

Het witboek Nieuw Industrieel Beleid (NIB) volgt de strategie van een gericht clusterbeleid op basis van ‘slimme specialisaties’ die zowel kapitaliseren op de economische troeven als op het

innovatiepotentieel binnen Vlaanderen (Larosse, 2012). Het witboek bevat de visie van de Vlaamse Regering op de toekomst van de industrie in Vlaanderen. De bedoeling is om de industrie in Vlaanderen te ‘transformeren’ naar een moderne industrie die groener, socialer, creatiever en innovatiever is door te steunen op vier pijlers:

- Productie- en concurrentiebeleid dat zich fysiek uit in een nieuw soort knooppunt: de Nieuwe Fabriek voor de Toekomst (FvT).
- Competentie- en arbeidsmarktbeleid.
- Industrieel innovatiebeleid waarbij innovatie gestuurd wordt in de richting van een innoverende kennisindustrie met een hoge graad van waardecreatie:
- Infrastructuurbeleid dat ten dienste staat van industriële transformatie (zowel fysieke infrastructuur als digitale).

Sinds 2012 volgt een Industrieraad het Nieuw Industrieel Beleid (NIB) op.

3.6 Conceptnota ‘Een slimme specialisatiestrategie voor een gericht clusterbeleid’

In het begin van 2013 keurde de Vlaamse Regering de Conceptnota ‘Een slimme specialisatiestrategie voor een gericht clusterbeleid’ goed. Dit initiatief probeert zich in te bedden in het Nieuw Industrieel Beleid. De conceptnota omschrijft slimme specialisatie als een nieuwe beleidsbenadering voor het prioriteren en concentreren van overheidsmiddelen om (internationale) comparatieve voordelen te versterken in bestaande of nieuw opkomende gebieden. Slimme specialisatie gaat over het concentreren van middelen in bepaalde activiteiten, niet in bepaalde sectoren of industrieën. Bedrijven moeten over de grenzen van de klassieke sectoren heen in ‘clusters’ samenwerken met kennisinstellingen, onderwijs, andere ondernemingen, en de overheid. Deze veronderstellen een open samenwerking van verschillende partners. Hierbij wordt gefocust op de activiteiten waar de regio voldoende toegevoegde waarde kan genereren. Het *‘entrepreneurial discovery’* proces speelt een belangrijke rol in het identificeren van deze activiteiten.

De conceptnota maakt een onderscheid tussen de stimulering van generieke clustervorming dat erop gericht is om steun te bieden aan alle domeinen (Larosse, 2013). Daarnaast kan er ook worden ingezet op een stimulering van een gerichte clustervorming van speerpuntclusters die beantwoorden aan bepaalde criteria zoals een groot potentieel voor maatschappelijke en economische meerwaarde met internationale competitiviteit.

- Enkele voorbeelden van projecten zijn het innovatie- en transformatieplatform voor **duurzame chemie FISCH**. Het probeert aan te tonen dat een sterke economische specialisatie, met het uitbouwen van innovatieve samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheid, oplossingen voor duurzame chemie oplevert.
- Ook de gevalstudie **“Nano for Health”** toont volgens de slimme specialisatie nota aan dat een sterke specialisatie in nano-elektronica nieuwe toepassingen oplevert voor gepersonaliseerde geneeskunde.

3.7 Kritiek op Vlaamse beleidsinitiatieven

In de relevante beleidsinitiatieven rond regionale ontwikkeling, slimme specialisatie en industrieel beleid, waar kort een overzicht van werd gegeven, is er vooral aandacht voor sectorale specialisatie. In de beleidsdocumenten worden weinig of geen expliciete ruimtelijke keuzes gemaakt rond de locatie van bepaalde initiatieven. We stellen dat de benoemde Vlaamse beleidsdocumenten te weinig ruimtelijke aspecten raken. Er is ook een gebrek aan territoriale focus: Vlaanderen wordt beschouwd als een leeg blad zonder specifieke ruimtelijke concentraties van bedrijvigheid, onderzoek en kennis. Dit onderzoek bekijkt het ‘bottom-up’ beleid op het Vlaamse subregionale niveau in deze context. We kijken hoe subregionale beleidsinitiatieven kunnen inwerken op het Vlaamse beleid.

Daarnaast wordt door verschillende rapporten en adviezen de fragmentatie van het innovatie- en economisch beleidsinstrumentarium aangekaart (Soete, 2012; VRWI, 2011, 2013; Larosse, 2013). Deze stellen dat verschillende strategische processen te veel naast elkaar lopen/liepen zoals het transitiebeleid van Vlaanderen in Actie, de bepaling van de innovatieknooppunten en het nieuw industrieel beleid. De VRWI (2011) pleit in een advies voor een verdere en doorgedreven afstemming van de Vlaamse onderzoek- en innovatiespeerpunten zoals voorgesteld in de conceptnota ‘Innovatiecentrum Vlaanderen’ en de industriële speerpunten o.a. in het NIB. Op die manier zal er volgens het VRWI (2011) een vruchtbare synergie tot stand komen. Larosse (2013) argumenteert dat de conceptnota ‘Een slimme specialisatiestrategie voor een gericht clusterbeleid’ voor deze afstemming en focusstrategie zal zorgen.

Verder argumenteert het VRWI (2013) dat er een gebrek is aan integratie van bestaande initiatieven en clusters (vb. inclusie van bepaalde competentiepolen) in de nieuwe beleidsinitiatieven. Ook wordt de Vlaamse Overheid een gebrek aan ‘keuzes maken’ verweten en daarop volgende beleidsacties in het kader van een speerpuntenbeleid.

4. Subregionale actoren

Ook subregionale overheden leveren een bijdrage aan de implementatie van de doelstellingen van de Europa 2020-strategie en Vlaanderen in Actie door middel van eigen strategische projecten en initiatieven. Met het subregionale niveau bedoelen we de overheidsactoren net onder het Vlaamse regionale niveau. Verschillende actoren hebben de afgelopen jaren een economische agenda ontwikkeld die de economische ontwikkeling van de desbetreffende regio moet leiden. In deze agenda's worden meestal ook 'strategische economische activiteiten' en/of economische speerpunten geselecteerd. Vanuit dit perspectief onderzoeken we de strategische beleidsdocumenten en bestaande initiatieven op het Vlaamse subregionale niveau.

Deze onderzoeksfase is opgedeeld in vier delen:

- (1) Analyse van beleidsdocumenten door systematische vergelijking van strategische beleidspublicaties.
- (2) Online enquête met daaropvolgend telefoongesprek waarbij de focus ligt op de toepasbaarheid van het Nieuw Industrieel Beleid (NIB) voor subregionale actoren en de mogelijke bruikbaarheid van subregionale initiatieven voor het NIB, speerpuntsectoren en de evolutie van de beleidsagenda's.
- (3) Opmaak van bruikbare en gereduceerde set van 'strategische economische activiteiten'.
- (4) Opmaak van exploratieve kaart van 'strategische economische activiteiten' in Vlaanderen.

We kiezen ervoor om ons te beperken tot de Vlaamse provincies en die van de Regionaal Economisch en Sociaal Overleg Comités (RESOC). Voor de analyse van beleidsdocumenten maken we gebruik van strategische documenten van de vijf Vlaamse provincies (Limburg, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Antwerpen en Vlaams-Brabant) op het gebied van economische ontwikkeling. Daarnaast analyseren we de streekpacten van het Regionaal Economisch Sociaal Overlegcomité (RESOC). De RESOCs vormen de brug tussen sociale partners en de lokale en provinciale overheden. Het is de plaats waar het overleg plaatsvindt over de sociaaleconomische streekontwikkeling. De voornaamste decretale taak van de RESOC's is het overleg tussen de partners. Dit resulteert in de gezamenlijke opmaak en opvolging van een streekpact. Het streekpact wordt opgemaakt bij de start van een nieuwe legislatuur van Provincieraad en Gemeenteraad en voorziet minstens in (VVP, 2006):

- Een gemeenschappelijke probleemanalyse op het vlak van de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio (met bijzondere aandacht voor kansengroepen op de arbeidsmarkt);
- De langetermijnstrategie voor de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio, waarbij er een evenwicht is tussen economie en werkgelegenheid en waarbij eventueel ook

aandacht uitgaat naar aanpalende beleidsdomeinen zoals ruimtelijke ordening en mobiliteit, leefmilieu, welzijn en onderwijs.

- De verbintenissen van de leden en eventuele andere actoren met betrekking tot de uitvoering van de strategieën.
- Afspraken inzake opvolgcriteria.
- Te hanteren procedure voor de creatie van een zo ruim mogelijk draagvlak bij lokale besturen.

De Vlaamse overheid faciliteert de uitvoering van het streekpact. De RESOCs dienen hun streekpact in bij de dienst Algemeen Regeringsbeleid samen met een lijst concrete vragen voortvloeiend uit het streekpact.

4.1 Analyse van beleidsdocumenten

Deze opdracht tracht het beleid rond strategische economische activiteiten ruimtelijk te ondersteunen. We stellen de vraag welke ruimtelijke kenmerken, ontwikkelingen en initiatieven van belang zijn op subregionaal niveau in de context van het Nieuw Industrieel Beleid (NIB) van de Vlaamse overheid en het beleid rond 'slimme specialisatie'. We kijken daarnaast onder meer naar aspecten die te maken hebben met de 'multi-level' dynamiek tussen verschillende actoren die 'slimme specialisatie'-strategieën ondersteunen in Vlaamse subregio's.

Door de 'retoriek' van subregionale actoren te analyseren door middel van een systematische vergelijking van strategische beleidspublicaties proberen we een 'bottom-up' bijdrage te leveren aan de discussie rond het Witboek Ruimte Vlaanderen en het Nieuw Industrieel Beleid. We stellen dat het subregionale niveau van belang is in de ontwikkeling van 'slimme specialisatie' strategieën voor de Vlaamse overheid.

De analyse maakt gebruik van de RESOC Streekpacten die opgesteld zijn voor de periode 2007-2013. Op dit moment worden de Streekpacten vernieuwd voor maar omdat deze nog niet (allemaal) zijn goedgekeurd door de RESOC-partners hebben we beslist deze niet mee te nemen in de studie. Toch proberen we de voornaamste veranderingen mee te nemen door gebruik te maken van een enquête en telefonische interviews (zie volgende fase). Daarnaast maken we gebruik van strategische documenten van de vijf Vlaamse provincies (Limburg, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Antwerpen en Vlaams-Brabant) op het gebied van sociaaleconomische ontwikkeling.

Provincie Antwerpen	
RESOC Antwerpen	
RESOC Mechelen	
RESOC Turnhout	
Provincie West-Vlaanderen	
RESOC Westhoek	
RESOC Oostende	
RESOC Brugge	
RESOC Midden-West-Vlaanderen	
RESOC Zuid-West-Vlaanderen	
Provincie Vlaams-Brabant	
RESOC Halle-Vilvoorde	
RESOC Leuven	
Provincie Oost-Vlaanderen	
RESOC Meetjesland	
RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen	
RESOC Gent	
RESOC Waas & Dender	
Provincie Limburg	
RESOC Limburg	

Tabel 1: Overzicht subregionale actoren

De documenten worden geanalyseerd aan de hand van een aantal kenmerken en criteria die we onderverdelen in drie categorieën: inhoud van de strategie, analyse en implementatie. Om de inventaris te ordenen maken we gebruik van fiches per subregionale actor. Deze fiches zijn als bijlage ingevoegd. Goede praktijken die inspirerend kunnen zijn worden toegevoegd bij de bespreking van de categorieën.

Inhoud van de strategie: In deze categorie bespreken we, aan de hand van een grondige lezing van het document, de inhoudelijke dimensie van het document aan de hand van een aantal kenmerken (Tabel 2),

INHOUD STRATEGIE	
Visie / missie / doel	Wat is de missieformulering van de actor? Welke richting wil de actor uitgaan met de regio? Wat is de toekomstvisie voor de regio?
SWOT	Bij een SWOT-analyse wordt gekeken naar sterktes, zwaktes, opportuniteiten en bedreigingen op het gebied van de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio.
Strategie - Strategische doelstellingen	Wat zijn de strategische doelstellingen?
Speerpuntsectoren	Wordt er in het document expliciet gekozen voor speerpuntsectoren? Welke zijn dit?
Inhoudelijke focus	Wat zijn de relevante (economische) inhoudelijke beleidslijnen die gelinkt zijn met de strategische doelstellingen?

Tabel 2: Inhoud van de subregionale strategie

Visie / missie / doel: Er is over de subregionale actoren heen een grote diversiteit als het gaat om de visie- en missievorming. Enkele zaken komen in bijna alle strategische documenten naar voren. De meeste regio's willen zich uitbouwen of bestendigen als een 'topregio' en/of 'economische motor in Vlaanderen'. Vaak wordt ook een Europese of internationale component toegevoegd:

“Uitgroeien tot een topregio, ook op internationaal vlak, binnen welomschreven domeinen en activiteitenclusters.” (Streekpact RESOC Kempen)

“In 2012 wordt de provincie Vlaams Brabant beschouwd als dé toptechnologische regio bij uitstek.” (Provincie Vlaams Brabant)

“Verzilveren van onze koppositie als regio in Europa.” (Streekpact RESOC Midden-West-Vlaanderen)

Daarnaast benadrukken de meeste in hun visie- en missieformulering het belang van creatie van werkgelegenheid, welvaart, levenskwaliteit en welzijn voor de bewoners van de regio:

“Het nastreven van de Vlaamse en internationale socio-economische topositie is voor de Kempen een middel om voor al haar inwoners de nodige welvaart en het nodige welzijn te kunnen behouden en verhogen, met respect voor de levenskwaliteit van de inwoners.” (Streekpact RESOC Kempen)

“RESOC/SERR GRG wil een consensus bereiken rond de streekvisie en regionale dossiers met het oog op groeiende welvaart en welzijn voor Gent en Rondon Gent.” (Streekpact RESOC Gent en Rondon Gent)

“Een regio waar het goed is om te ondernemen, goed om te werken én goed om te leven.” (RESOC Leuven)

“De realisatie van het streekpact moet ertoe leiden dat Zuid-West Vlaanderen zich verder ontwikkelt tot een van de meest performante, innovatieve, duurzame en attractieve regio's in Vlaanderen en Europa, waar er aandacht is voor de creatie van werkgelegenheid, welvaart en welzijn voor elke inwoner.” (RESOC Zuid-West-Vlaanderen)

“Zo verbetert de provincie het welzijn van al haar inwoners en versterkt ze duurzame ontwikkeling op haar grondgebied.” (Provincie West-Vlaanderen)

Verder wordt het belang van innovatie en creativiteit in verschillende domeinen benadrukt:

“De regio Leuven wil zichzelf positioneren en promoten als een kwalitatieve en innovatieve regio, met aandacht voor de verschillende deelregio's.” (Streekpact RESOC Leuven)

“Als een open en creatieve regio zet het arrondissement voluit in op innovatie als stuwende kracht van sociaaleconomische vooruitgang.” (Streekpact RESOC Antwerpen)

“RESOC Oostende organiseert het overleg en steunt de ontwikkeling van projecten die bouwen aan een regionale economie die bruist van energie en creativiteit in het ondernemerschap.” (Streekpact RESOC Oostende)

In bepaalde grensregio's (Limburg, Zuid-West-Vlaanderen, Westhoek) wordt expliciet naar samenwerking met naburige (buitenlandse) regio's verwezen:

“Met de kwaliteiten van een unieke streek, veel creatieve zin voor ondernemen en in verbondenheid met andere regio's een krachtiger sociaaleconomische ontwikkeling van de Westhoek realiseren.” (Streekpact RESOC Westhoek)

“Limburg is een excellente en innovatieve topregio & proeftuinregio binnen regio en de Euregio's.” (Streekpact RESOC Limburg)

SWOT-analyse: De SWOT-analyse is in de meeste documenten gebaseerd op een socio-economische analyse op basis van statistieken. Daarnaast is er in enkele regio's tijdens de opmaak van het strategisch document ook gewerkt met workshops, focusgroepen, enz. om de SWOT-analyse (en bijhorende doelstellingen en projecten) verder uit te werken. Bepaalde regio's hebben een meer uitgebreide en diepgravende SWOT-analyse (vb. RESOC Oostende, Provincie Limburg) dan andere regio's. Sommige regio's geven een overzicht van de regionale uitdagingen of werken per strategische doelstelling een SWOT-analyse uit. De meeste SWOT-analyses bevatten volgende componenten:

- Voor- en nadelen van de geografische ligging (nabij grootstad, centraal gelegen, ...)
- Infrastructuur (dichtslibbing wegennet, multimodaliteit, ...)
- Ruimtelijke component (beperkte beschikbaarheid bedrijventerreinen, Vlaamse Ruit, ...)
- Aanwezigheid (of afwezigheid) van onderzoeksinstituten en hoger onderwijs.
- Arbeidsmarkt (werkloosheid, werkzaamheid, aanwezigheid risicogroepen, mismatch tussen arbeidsaanbod- en vraag, aanwezigheid hoogopgeleiden, ...)
- Elementen verbonden met platteland (groene regio, plattelandsregio, toerisme, landbouw)
- Aanwezigheid (of afwezigheid) bepaalde economische sectoren (speerpuntsectoren, kennisintensieve en innovatieve bedrijvigheid, ...)
- Bevolking (brain drain, vergrijzing, dalende/stijgende bevolking, ...)
- Aanwezigheid (of afwezigheid) streekidentiteit en samenwerking met lokale actoren.

Strategische doelstelling: Er is een zeer grote uniformiteit in de strategische doelstellingen binnen de verschillende documenten. Dit heeft te maken met de taakstelling van provincies en RESOC's. In de meeste documenten komen volgende doelstellingen naar voor:

- Mobiliteit
 - o Ontsluiting van de regio verbeteren en uitbouw infrastructuur.
 - o Bereikbaarheid.
- Stimuleren van innovatie en kennisuitwisseling
 - o Ondernemerschap.
 - o Spin-offs.
 - o Stimuleren samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen.
- Ruimte voor ondernemen en economie
 - o Uitbouwen bedrijfsinfrastructuur en bedrijventerreinen.
 - o Uitbouwen specifieke economische motor (speerpuntsector/cluster, luchthaven, kennisinstellingen, haven, ...).
- Opleiding en efficiënte arbeidsmarkt

- Optimaliseren arbeidsmarktwerking.
- Versterken van het onderwijs in de regio.
- Afstemming van onderwijs en bedrijfsleven.
- Uitbouwen van toerisme en cultuur
- Aandacht voor zorg in verschillende facetten (ook als economische sector)
- Aandacht voor landbouw en platteland
- Aandacht voor marketing en imago van de regio
- Aandacht voor kwaliteitsvolle woon- en leefomgeving

Binnen deze strategische doelstellingen zijn **de inhoudelijke beleidslijnen** zeer divers uitgewerkt. In het vervolg van de studie zullen we focussen op de beleidslijnen die te maken hebben met speerpuntsectoren, ruimtelijke focus van het beleid (bedrijfsinfrastructuur, netwerken, samenwerking met andere regio's) en de mogelijke verbindingen met het Nieuw Industrieel Beleid.

Analyse: In deze categorie analyseren we het strategische document volgens een aantal kenmerken die o.a. de 'multi-level' samenwerking tussen verschillende actoren weergeven. Daarnaast wordt er ook gekeken naar de ruimtelijke focus van het document (Tabel 3).

ANALYSE	
Actoren	Welke zijn de belangrijke actoren die de strategie zullen omzetten in de regio?
Uitvoering	Door wie en hoe wordt het beleid in uitvoering gebracht?
Target groep	Op wie richten de doelstellingen zich?
Betrokkenheid 3 O's	Zijn ondernemingen, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en overheden expliciet (vb. 'triple helix') of impliciet betrokken?
Budget	Wordt er weergegeven wie de projecten en programma's zal financieren?
Ruimtelijke focus	We bekijken hier verschillende ruimtelijke componenten van het strategische document.
Expliciete link met Vlaams beleid	Wordt er een verbinding gemaakt met Vlaamse beleidsdocumenten of initiatieven?
Samenwerking binnen regio	Wordt er melding gemaakt van samenwerking met actoren binnen de regio? Met wie en waarom?
Samenwerking met actoren buiten de regio	Wordt er melding gemaakt van samenwerking met actoren buiten de regio? Met wie en waarom?

Tabel 3: Analyse van de sub-regionale strategie

Actoren: In de meeste Streekpacten en provinciale documenten worden de RESOC-partners (lokale besturen, provincie Antwerpen, werkgevers en werknemersorganisaties, VDAB) expliciet als de belangrijkste actoren vernoemd die de strategische doelstellingen moeten omzetten in acties in de regio. Daarnaast worden in de meeste documenten ook nog andere actoren in het streekontwikkelingsgebied aangeduid (vb. Provinciale OntwikkelingsMaatschappij, intercommunales,

kennisinstituten en bepaalde bedrijven). Het valt op dat de Vlaamse Overheid als actor bijna afwezig lijkt in de Streekpacten.

Uitvoering - Duidelijke verantwoordelijke voor implementatie: De meeste documenten geven niet aan wie specifiek verantwoordelijk is voor bepaalde acties. In sommige regio's gebeurt dit echter wel, meestal in de vorm van een aangewezen 'trekker' of 'eigenaar' van een bepaald project (vb. RESOC Kempen, Provincie West-Vlaanderen, RESOC Leuven, RESOC Halle-Vilvoorde, RESOC Zuid-West-Vlaanderen, RESOC Oostende, Provincie Antwerpen, Provincie Oost-Vlaanderen). Verder worden hier en daar ook potentiële partners en/of betrokkenen aangegeven (RESOC Leuven, RESOC Halle-Vilvoorde, RESOC Waas & Dender, Provincie West-Vlaanderen, Provincie Oost-Vlaanderen, Provincie Antwerpen)

Target groep: De strategische doelstellingen zijn vaak (impliciet in het document) op dezelfde groepen gericht, o.a. inwoners, (buitenlandse) bedrijven, kennisinstellingen, lokale besturen en bezoeker/toeristen.

Betrokkenheid 3 O's: De ontwikkeling van een 'triple helix' structuur wordt in slecht enkele regio's expliciet vernoemd (RESOC Halle-Vilvoorde, RESOC Zuid-West-Vlaanderen, Provincie Oost-Vlaanderen) In de meeste gevallen is dit echter wel impliciet aanwezig in doelstellingen en acties rond innovatie en arbeidsmarkt (samenwerking bedrijfsleven en kennisinstellingen of aansluiting onderwijs op arbeidsmarkt).

Link naar lokaal, provinciaal of regionaal budget: In geen enkel Streekpact wordt er expliciet aangegeven waar de financiering van de projecten en programma's vandaan zal komen. Hier en daar wordt er wel verwezen naar een mogelijk subsidiekanaal of sponsor voor een bepaalde actie. De provinciale documenten hebben een duidelijkere link naar het provinciale budget. Vaak zit er bij de strategische documenten een overzicht bij van de personeels- en financiële inzet voor de strategische doelstellingen.

Expliciete link met Vlaams beleid: Er wordt in de Steekpacten sporadisch expliciet naar Vlaams beleidsinitiatieven verwezen. De meest voorkomende verwijzingen zijn het Ruimtelijke Structuurplan Vlaanderen, Pact van Vilvoorde en Vlaanderen in Actie. Bij de provinciale documenten wordt meer verwezen naar Vlaamse beleidsinitiatieven. Vaak zijn dit de beleidsnota's rond economie, innovatie en ruimtelijke ordening en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

Samenwerking met actoren buiten de regio: In slechts enkele gevallen wordt er geen specifieke aandacht gegeven voor samenwerking met actoren buiten de regio. Er wordt op drie manieren naar

actoren buiten de regio gekeken. Ten eerste naar de omliggende regio's (vb. in de Vlaamse Ruit; belang goede verbindingen). Ten tweede naar buurregio's net over de grens (vb. Elat, Euregio Scheldemond, Eurometropool, Noord-Brabant, Nederlands-Limburg). Daarnaast is er aandacht voor internationale samenwerking bij de provinciale documenten, voornamelijk met China en India.

Samenwerking binnen regio: In de meeste documenten wordt expliciet aangegeven dat er gewerkt wordt door een nauwe samenwerking tussen overheden, onderzoek- en onderwijsinstellingen, middenveld, bedrijfsleven (vb. clustering Feed-Food-Health initiatief in RESOC Leuven, Cleantech-initiatief RESOC Limburg, Energie en milieu RESOC Kempen, Biobase Oost-Vlaanderen). Daarnaast wordt aangegeven dat bestuurlijke samenwerking (tussen bijvoorbeeld de lokale besturen voor o.a. gebiedsgerichte samenwerking) belangrijk is.

Implementatie: In deze categorie bekijken we meer formele zaken met betrekking tot implementatie van de doelstellingen en vermeldde acties in het strategische document (Tabel 4):

IMPLEMENTATIE	
Tijdschema voor implementatie van acties	Is er een duidelijk tijdschema voor implementatie van de acties?
Link naar lokaal, provinciaal, regionaal budget	Heeft elk project van het actieplan een eigen sponsor? Wordt er vermeld waar de financiering van de projecten vandaag komt?
Duidelijk verantwoordelijke voor implementatie	Heeft elk geformuleerd project heeft een projectleider?
Kwantificatie van doelstellingen	Wat is de verwachte output en resultaten? Kwantificatie resultaten op niveau van strategische beleidslijnen en/of projectniveau?
Monitoring en evaluatie	Zijn er monitoring en evaluatiemechanismen aanwezig in het document?
Politieke steun van lokale, provinciale en/of regionale overheden	Is er impliciete en/of expliciete steun van verschillende overheden?
Marketing	Is marketing van de projecten, programma of van de regio een belangrijke doelstelling in het document?
Proces	Hoe zag het proces van de opmaak van het document eruit?

Tabel 4: Overzicht subregionale actoren

Tijdschema voor implementatie van acties: In slechts enkele regio's is er een duidelijk tijdschema voor de implementatie van actie aanwezig (vb. 'Rollend actieplan RESOC Leuven', Provincie Vlaams-Brabant, RESOC Midden-West-Vlaanderen).

Kwantificering van doelstellingen - Monitoring en evaluatie: In slechts enkele regio's (vb. provincie Oost-Vlaanderen, provincie Limburg) is er een expliciete kwantificatie van de verwachte output en/of resultaten van strategische beleidslijnen aanwezig. Vaak is er ook geen duidelijke projectbeschrijving aanwezig waardoor kwantificering op voorhand is uitgesloten. Gerelateerd met de kwantificering van

doelstellingen zijn in enkele regio's duidelijke monitoring- en evaluatiemechanismen aanwezig, vooral bij de provincies.

Politieke steun van lokale, provinciale en/of regionale overheden: Er is voor de documenten expliciete steun van de overheid. In het geval van de Streekpacten is dit goedgekeurd door de RESOC-partners, de (meeste) lokale overheden en de provinciale overheid. De provinciale beleidsnota's zijn goedgekeurd door de provinciale overheid.

Marketing: In bijna alle documenten is de marketing van de regio of speerpunt domeinen een belangrijke doelstelling.

4.2 Actualisatie

Omdat we in de analyse van de beleidsdocumenten gebruik maken van de 'vorige generatie' Streekpacten (2007-2013) is het noodzakelijk ook vooruit te kijken naar wat de nieuwe Streekpacten brengen (2013-2019). Naar alle waarschijnlijkheid vindt er een heroriëntering plaats van de strategische doelstellingen en prioriteiten, de aangewezen instrumenten en beleidsinitiatieven en de ruimtelijke implicaties hiervan in de onderzochte regio's. De vorige plannen werden immers opgemaakt voor 2007, dus voor aanvang van de huidige economische crisis. Deze heroriëntering willen we meenemen in de studie. Daarvoor maken we gebruik van een online-enquête. In deze enquête wilden we meer te weten komen over de toekomstige beleidsinitiatieven rond strategisch economische activiteiten in de Vlaamse subregio's. We focussen hierbij op het selectieproces van de speerpunten, de strategische doelstellingen en uitdagingen van het beleid en het beleidsinstrumentarium.

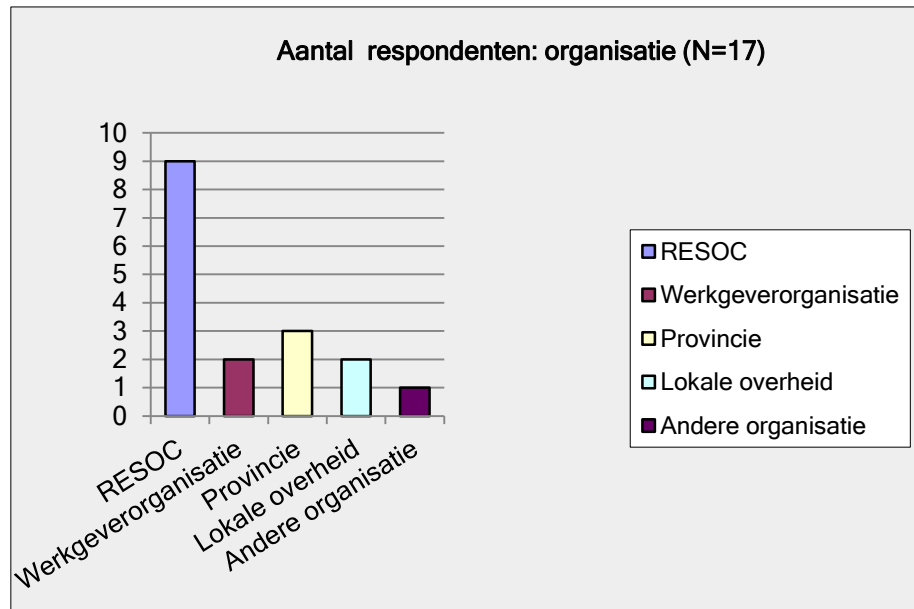
Op basis van deze online-enquête nemen we daarna ook een aantal telefonische interviews af waarbij we verder focussen op de evolutie van de beleidsagenda's (nieuwe streekpacten en provinciale beleidsnota's). De telefonische interviews zijn gebaseerd op semigestructureerde vragen omtrent volgende thema's:

- Invloed van Europese agenda (slimme specialisatie, EU2020, indicatoren, ...)
- invloed van Vlaanderen (NIB, Beleidsplan ruimte)
- Scherpstelling van speerpuntsectoren
- Focus op instrumenten

4.2.1 Voorstelling

Voor de enquête werden via mail 30 uitnodigingen gestuurd naar coördinatoren van de 15 RESOCs in Vlaanderen, naar de provinciale diensten voor economie, naar de regionale VOKA-kantoren en

enkele organisaties die instaan voor regionale ontwikkeling (Strategische Projectenorganisatie Kempen (SPK), Leiedal, ...). In totaal ontvingen we online 17 enquêtes die (bijna) volledig werden beantwoord. Daarnaast werd één enquête ingevuld op papier en doorgestuurd via email.

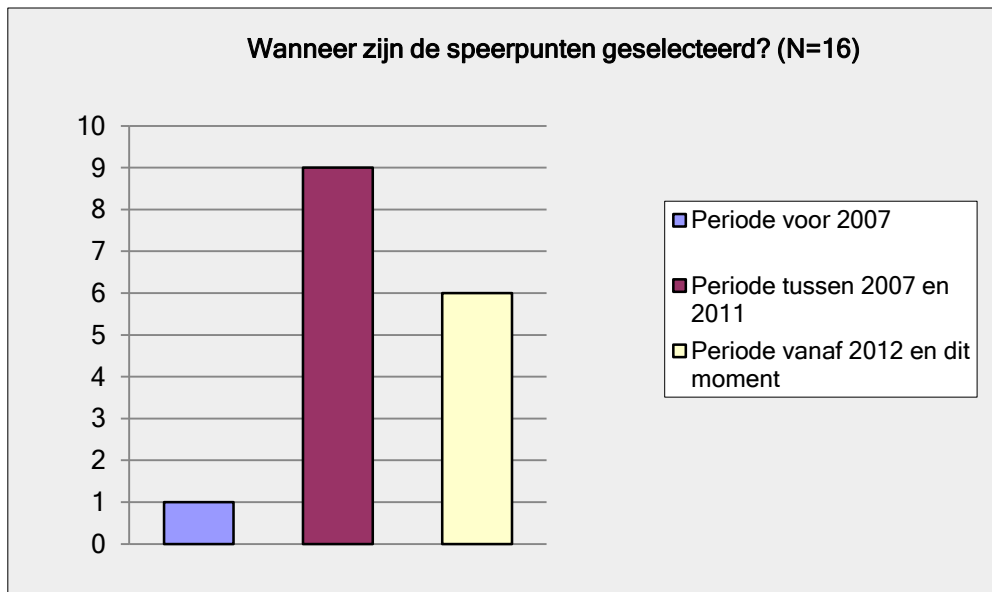

Figuur 1: Aantal respondenten: organisatie

De meerderheid van de enquêtes zijn ingevuld door de RESOCs (9 ingevulde enquêtes), zo blijkt uit Figuur 1. Daarnaast zijn er 3 enquêtes door een provincie ingevuld, twee door een werkgeversorganisaties (VOKA). Twee respondenten geven aan van een lokale overheid te zijn. Bij een nadere blik blijkt dat één respondent tot de RESOCs kan gerekend worden. De andere respondent werkt voor een Intercommunale voor Streekontwikkeling. De respondent bij 'andere organisatie' blijkt voor een provincie te antwoorden. We kunnen dus concluderen dat er door 10 RESOCs en vier provincies is geantwoord op de enquêtes.

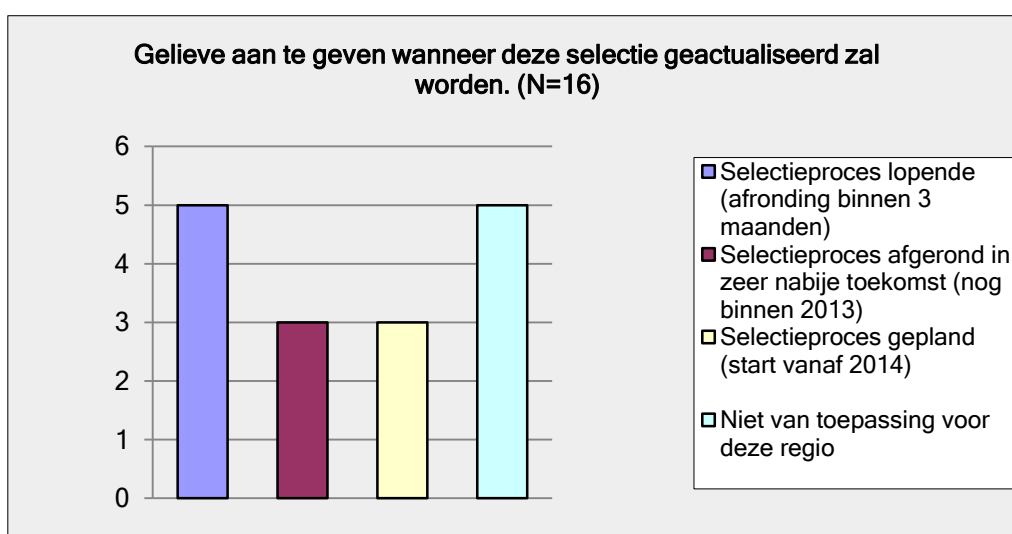
4.2.2 Speerpunten en selectieproces

Veertien respondenten geven aan dat hun organisatie speerpunten heeft gedefinieerd. Geen enkele respondent geeft bij deze vraag aan dat er geen speerpunten zijn bepaald. Er is bij verschillende RESOCs en provincies een **verschil tussen de speerpuntsectoren in de geanalyseerde documenten en de aangegeven speerpunten in de actualisatie**. Dit blijkt ook uit Figuur 2. Meer dan de helft van de respondenten heeft zijn speerpunten tussen 2007 en 2011 geselecteerd. Verder hebben ongeveer zes van de zestien respondenten recent gekozen voor speerpuntsectoren. Een zeer kleine minderheid heeft gekozen in de periode voor 2007.

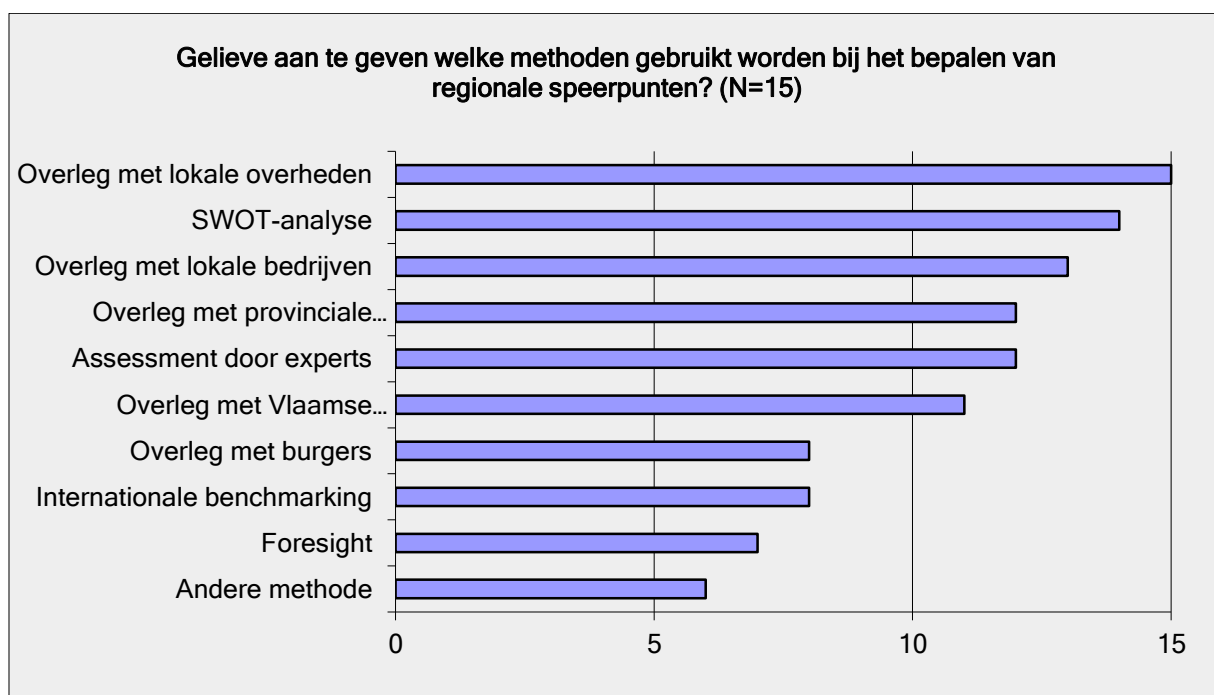
Figuur 2: Antwoord op de vraag: 'Wanneer zijn de speerpunten geselecteerd'

Voor dit verschil zijn verschillende redenen. Ten eerste is het proces voor de opstelling van nieuwe streekpacten in verschillende regio's reeds opgestart en in een vergevorderde fase terechtgekomen, dit blijkt o.a. uit Figuur 3. Ten tweede zijn er door bepaalde regio's veel sectoren gekozen en wordt er na verloop van tijd slechts rond enkele sectoren prioritair gewerkt en/of zijn er over de tijd heen bepaalde niches uitgekristalliseerd. Daarnaast is er in bepaalde regio's studiewerk gebeurd naar speerpuntsectoren en -beleid (o.a. West-Vlaanderen, Limburg, Antwerpen). Uit dit studiewerk komen soms nieuwe sectoren waarop wordt ingezet door beleidsmakers. Het recente Vlaamse beleid rond speerpuntsectoren (NIB, VRWI, innovatieknooppunten) speelt ook een belangrijke rol bij de hernieuwing van speerpuntsectoren.

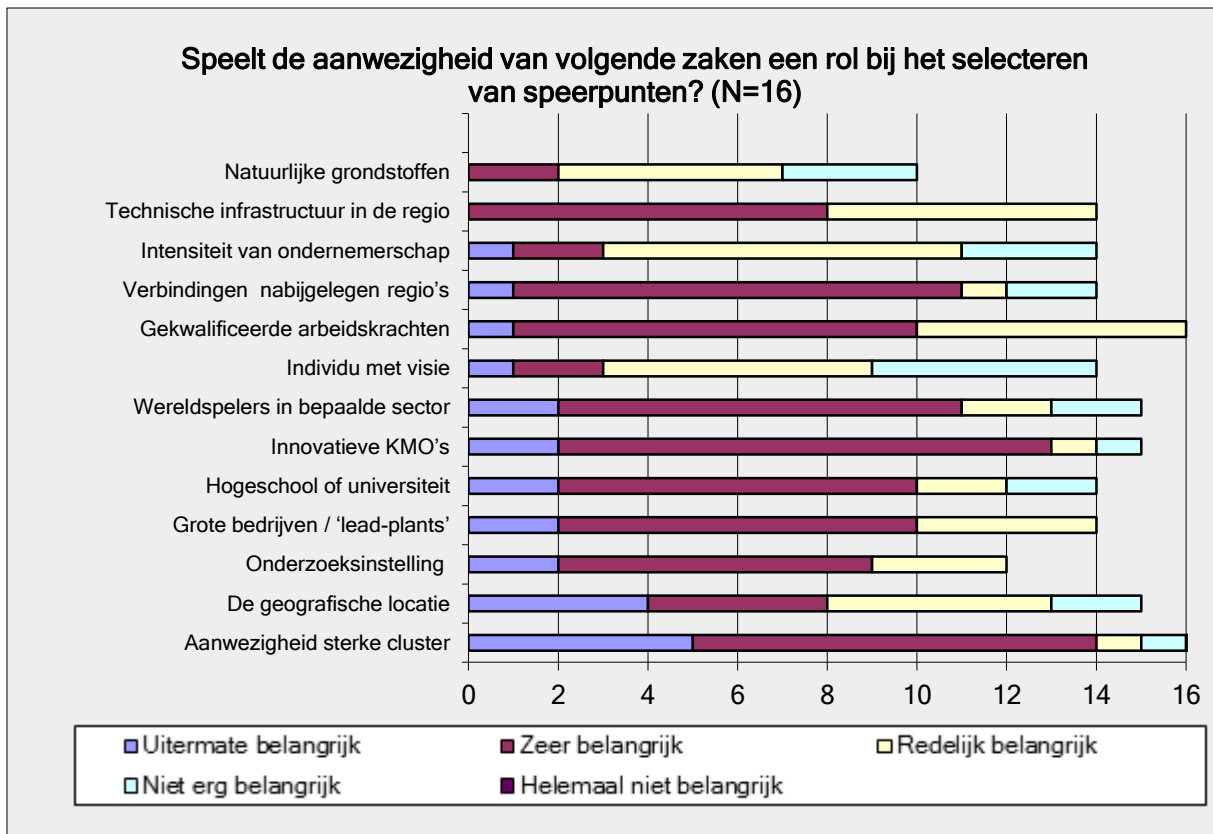
Figuur 3: Antwoord op de vraag; 'Wanneer zal de selectie geactualiseerd worden?'

Uit Figuur 4 blijkt dat de meest gebruikte methode bij het bepalen van regionale speerpunten het overleg met andere actoren is. De overgrote meerderheid van de respondenten geeft aan met zowel lokale overheden, lokale bedrijven (vaak via werkgeverorganisaties) en de provinciale overheid 'geregeld', 'meestal' of 'altijd' overleg te plegen bij het bepalen van regionale speerpunten. Overleg met burgers en de Vlaamse Overheid gebeurt slechts 'zelden' bij de meerderheid van de respondenten. Ook SWOT-analyses en expert-assessments worden geregeld toegepast in de bepaling van speerpunten, terwijl internationale benchmarkstudies en *foresight*-studies minder gebruikt worden. Verschillende respondenten geven aan dat de 'triple helix'-actoren en socio-economische stakeholders worden bevraagd, alsook sectororganisaties.

Figuur 4: Antwoord op de vraag: 'Gelieve aan te geven welke methoden gebruikt worden?'

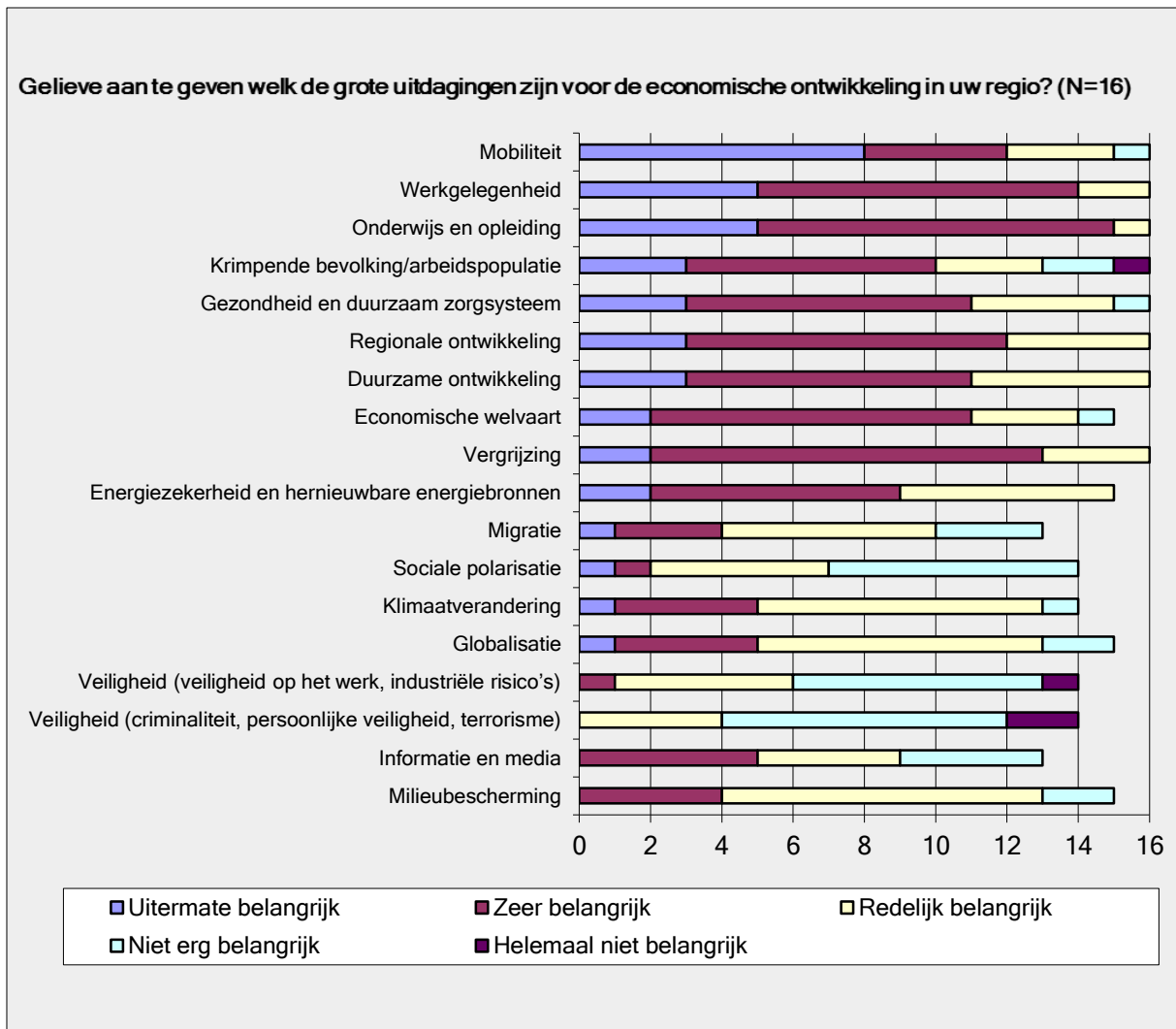
Uit Figuur 5 blijkt dat de aanwezigheid van een sterke cluster veruit de belangrijkste rol speelt bij het selecteren van een bepaalde speerpuntsector. Hieraan gerelateerd is de aanwezigheid van wereldspelers in een bepaalde sector, de aanwezigheid van innovatieve KMO's en grote bedrijven of 'lead plants' die door de respondenten ook als belangrijk worden beschouwd in het selectieproces. Na de bedrijfscomponent van een cluster volgt de kenniscomponent die voor de respondenten belangrijk is. Ze beschouwen de aanwezigheid van een hogeschool of universiteit, onderzoeksinstituten en technisch infrastructuur als zeer belangrijk. Daarnaast is ook de aanwezigheid van voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten en economische verbindingen van de regio met nabijgelegen regio's belangrijk in het selectieproces van regionale speerpunten.

Figuur 5: Antwoord op de vraag: 'Speelt de aanwezigheid van volgende zaken een rol bij het selecteren van speerpunten?'

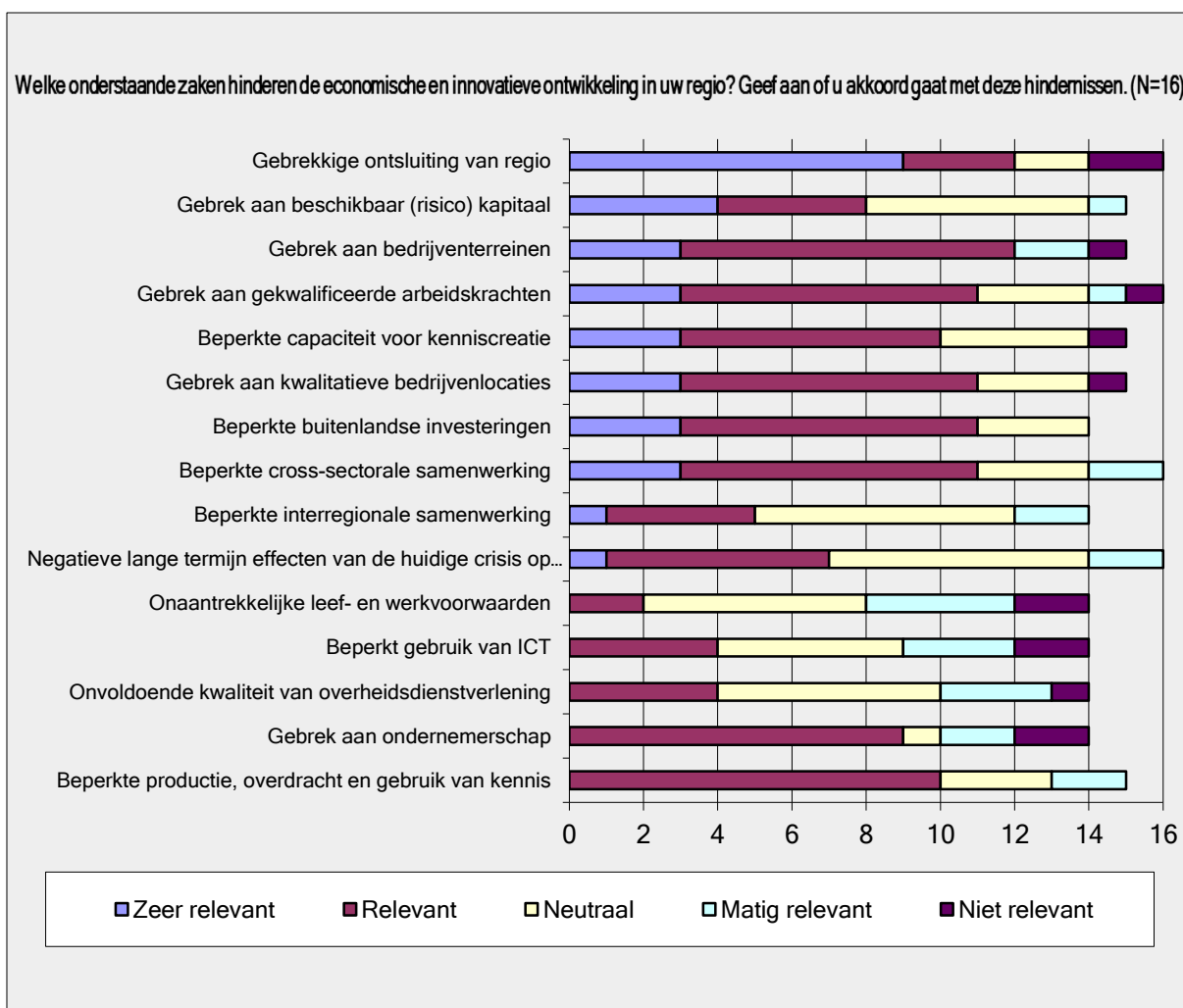
4.2.3 Strategische doelstellingen en uitdagingen - Beleidsinstrumentarium

In de enquête werd ook gefocust op de strategische doelstellingen en de uitdagingen voor de regio's. Daarnaast werd er kort gepeild naar het adequate beleidsinstrumentarium hiervoor. Uit Figuur 6 blijkt dat de respondenten 'mobiliteit', 'werkgelegenheid' en 'onderwijs en opleiding' als de belangrijkste uitdagingen zien voor de economische ontwikkeling van hun regio. Daarna komen 'krimpende bevolking/arbeidspopulatie' en 'gezondheid en een duurzaam zorgsysteem' als belangrijkste uitdagingen voor de economische ontwikkeling van de Vlaamse subregio's, volgens de respondenten. Ook het belang van 'regionale ontwikkeling' en 'duurzame ontwikkeling' komt naar voor.

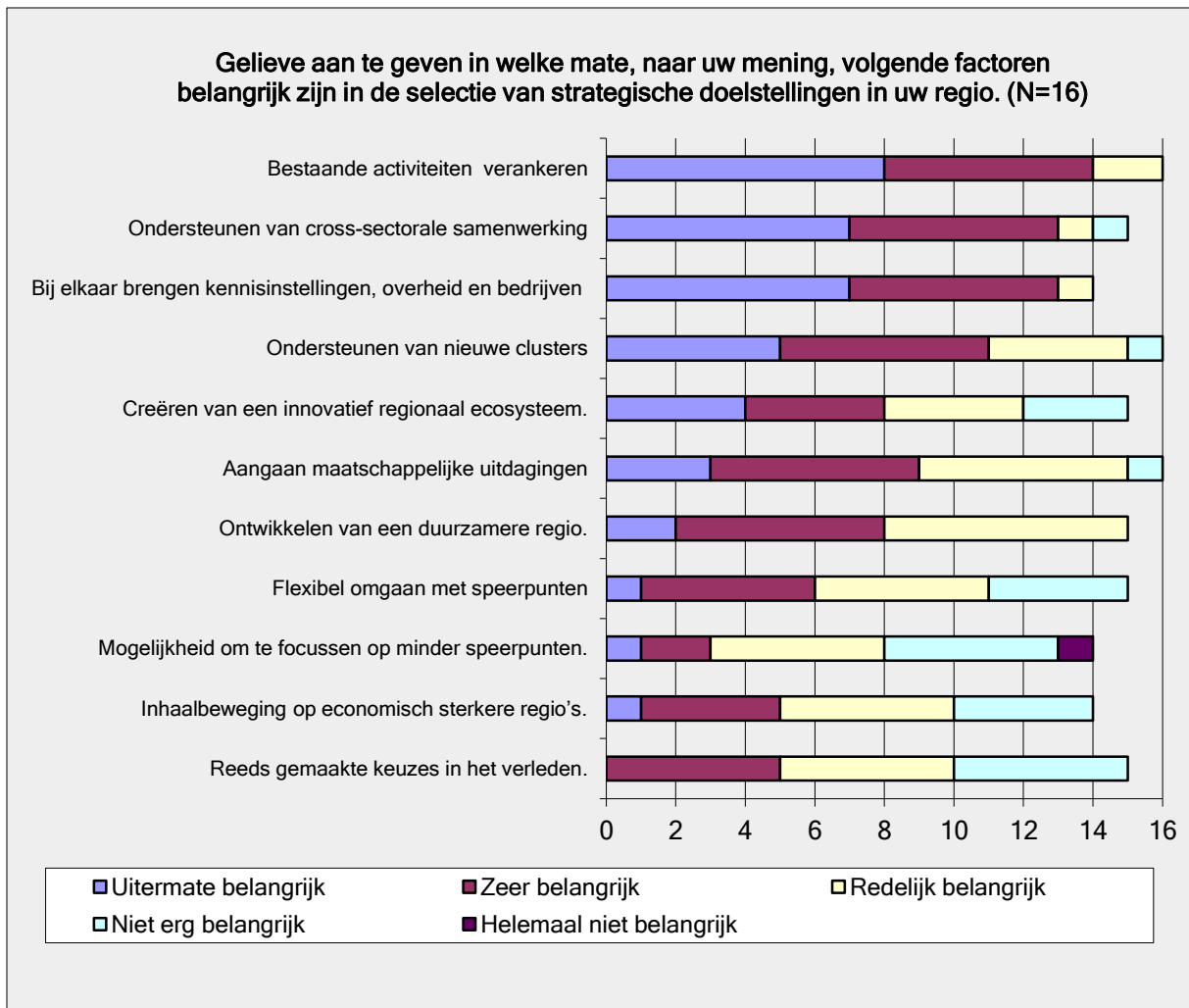
Figuur 6: Antwoord op de vraag: 'Geef aan welk de grote uitdagingen zijn voor de ontwikkeling in uw regio?'

Op de vraag 'Welke onderstaande zaken hinderen de economische en innovatieve ontwikkeling in uw regio?' komen enkele belangrijke ruimtelijke aspecten van het economisch beleid naar voor. Zo is de belangrijkste hindernis voor de respondenten de gebrekkige ontsluiting van de regio. Ook het gebrek aan (kwalitatieve) bedrijvenlocaties speelt een belangrijke rol volgens de respondenten. Daarnaast worden ook beperkte buitenlandse investeringen en beperkte cross-sectorale samenwerking genoemd als belangrijke barrières in de economische ontwikkeling van de subregio's.

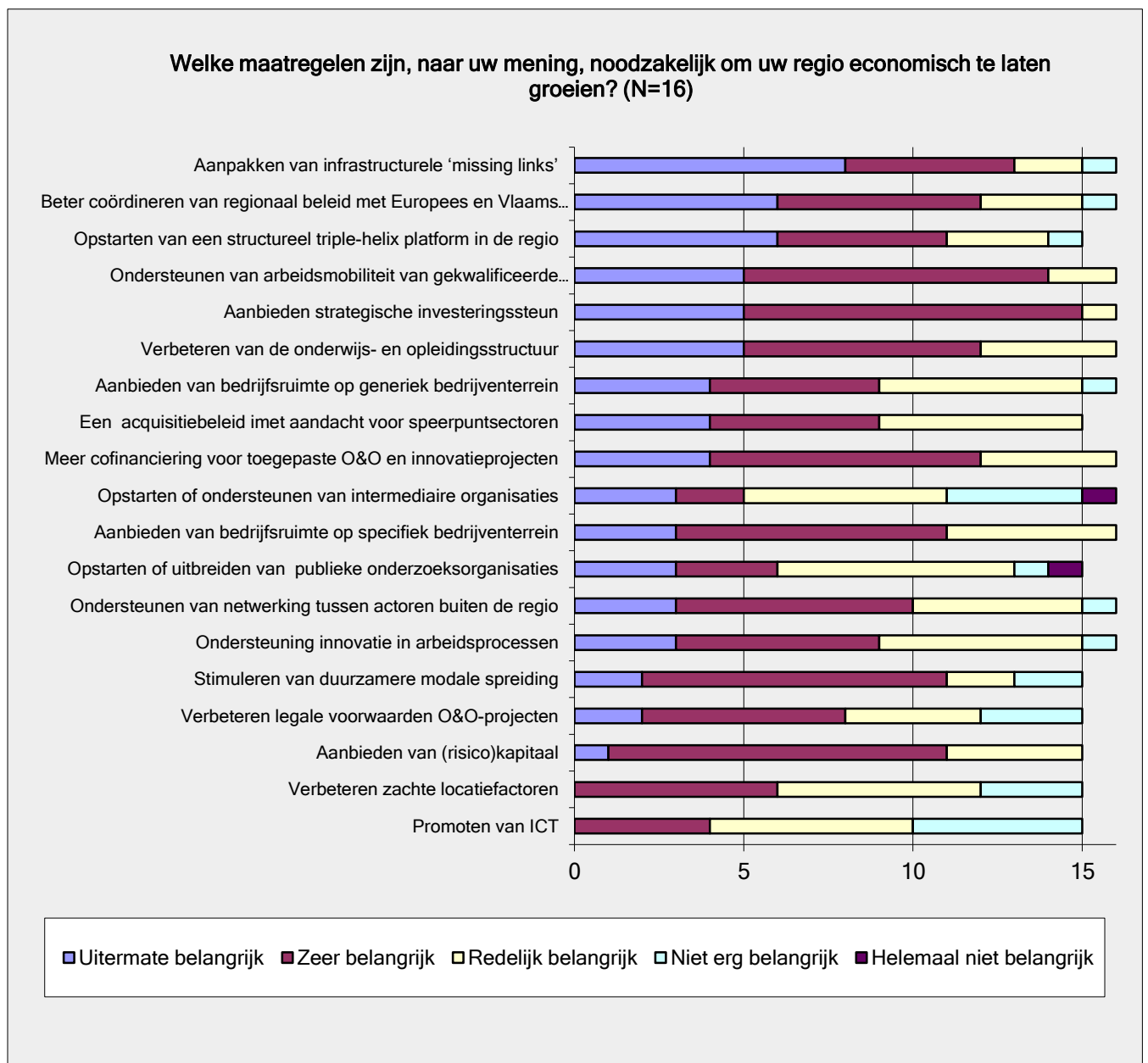
Figuur 7: Antwoord op de vraag: 'Welke zaken hinderen de ontwikkeling in uw regio?'

Uit Figuur 8 blijkt het belangrijkste selectiecriteria in de bepaling van strategische doelstellingen de wens om bestaande activiteiten te verankeren in de regio. Opvallend is de hoge score voor het ondersteunen van cross-sectorale samenwerkingsverbanden. Een andere belangrijke doelstelling is om de samenkomst van kennisinstellingen, overheid en bedrijven ('triple helix') te stimuleren. Reeds gemaakte keuzes uit het verleden en de mogelijkheid om te focussen op minder speerpuntsectoren lijken niet van zo'n belang te zijn.

Figuur 8: Antwoord op de vraag: 'Gelieve aan te geven in welke mate volgende factoren belangrijk zijn in de selectie van strategische doelstellingen in uw regio'.

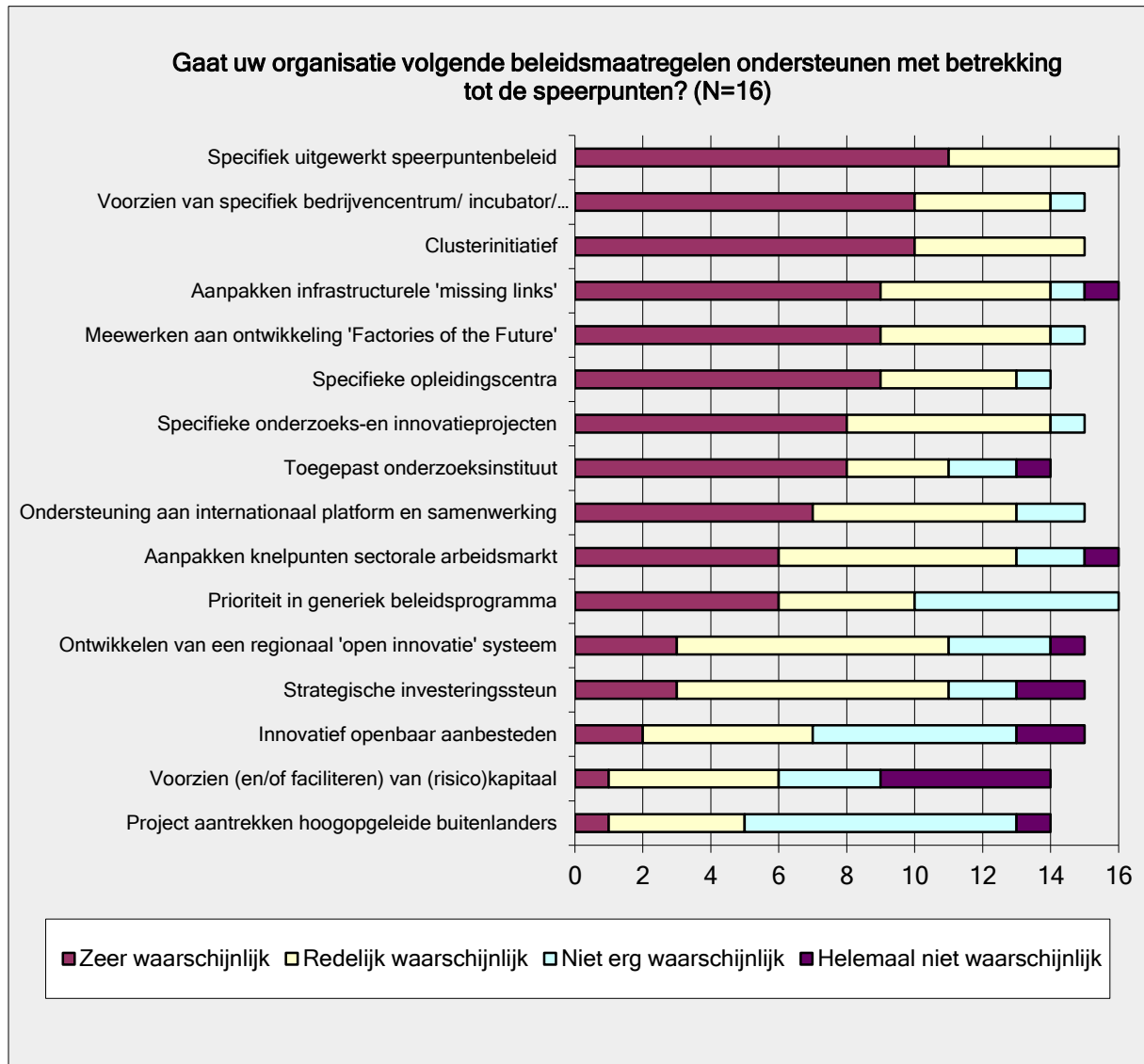
In Figuur 9 komen enkele zaken terug naar voor die we al bij eerdere vragen zagen. Zo is voor de meeste respondenten het aanpakken van infrastructurele 'missing links' uitermate tot zeer belangrijk voor de economische groei van de subregio's. Ook het opstarten van een structureel 'triple-helix' platform in de regio wordt zeer belangrijk gevonden. Beleidsmatig lijkt het beter coördineren van regionaal onderzoeks-, technologie- en innovatiebeleid met Europees en Vlaams beleid voor de respondenten van de enquête uitermate belangrijk. Het aanbieden van strategische investeringssteun en het ondersteunen van arbeidsmobiliteit van gekwalificeerde arbeidskrachten zijn voor de respondenten zeer belangrijke maatregelen. Ook het aanbieden van bedrijfsruimte op generieke en specifieke bedrijventerreinen wordt door de respondenten als zeer tot uitermate belangrijk geacht om economische groei te stimuleren in de regio. Daarnaast blijkt het verbeteren van 'zachte' locatiefactoren en het promoten van ICT als minder belangrijk te worden beschouwd, ook het opstarten van intermediaire en publieke onderzoeksorganisaties krijgt van de respondenten gemengde reacties.

Figuur 9: Antwoord op de vraag: 'Welke maatregelen zijn noodzakelijk om uw regio economisch te laten groeien?'

Figuur 10 geeft weer welke beleidsmaatregelen de respondenten in de toekomst willen gaan ondersteunen. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat de meeste respondenten een specifiek speerpuntenbeleid en/of een clusterinitiatief zullen ondersteunen. Daarnaast zal er gewerkt worden rond specifieke bedrijventra (vb. incubator, wetenschapspark). De respondenten geven ook aan dat ze zullen meewerken aan de ontwikkeling van 'Factories of the Future', een belangrijke component uit het Nieuw Industrieel Beleid. Verder worden zeer waarschijnlijk ook specifieke onderzoeks- en innovatieprojecten ondersteund. De respondenten zullen waarschijnlijk slechts in beperkte mate (risico)kapitaal voorzien, projecten rond het aantrekken van hoogopgeleide

buitenlanders opzetten en werken rond innovatief openbaar aanbesteden. De meeste respondenten geven aan strategische investeringssteun te ondersteunen. Het is redelijk waarschijnlijk dat de meeste respondenten het opzetten van een regionaal open innovatie systeem zullen proberen te ondersteunen.

Figuur 10: Antwoord op de vraag: 'Gaat uw organisatie volgende beleidmaatregelen ondersteunen?'

4.3 Inventarisatie 'strategische economische activiteiten' uit subregionale plannen

In deze onderzoeksfase wordt een overzicht gemaakt van welke strategische sectoren door wie geselecteerd werden. Dit onderdeel van de studie tracht het materiaal rond 'strategische economische activiteiten' te verzamelen uit fiches (streekpacten 2007-2013) en enquête (actualisatie 2013) en te reduceren tot een bruikbare set. Op een exploratieve manier wordt in kaart gebracht waar de 'strategisch economische activiteiten' zich in Vlaanderen bevinden.

4.3.1 Antwerpen

Tabel 5 geeft voor de provincie Antwerpen een overzicht van de sub-regionale plannen op de diverse niveaus en gebieden.

Provincie Antwerpen (2011)	RESOC Kempen (2008 - 2013)	RESOC Antwerpen (2008 - 2013)	RESOC Mechelen (2008 - 2013)
Logistiek (en haven)	Logistiek x	Logistiek x E-commerce Retail-logistics-fashion	Logistiek en transport
Creatieve industrie			
Chemie en life sciences	Welzijn, zorg en life sciences / Fijne en duurzame chemie, farmacie en life sciences	(Petro)chemie x	Chemie
Metaal	Metaal & non-ferro		
Bouw (met cleantech-antenne)	Bouw		
Agro-industrie en landbouw	Landbouw en voeding		Land- en tuinbouw
Detailhandel		Detailhandel E-commerce Retail-logistics-fashion	
Diamant		Diamant	
Cleantech-antenne: duurzaam bouwen	Milieu- en energietechnologie x	Cleantech / eco-innovatie	
		Automobielsector	
Zakelijke dienstverlening		Zakelijke dienstverlening x Shared Service Centers	Kantoren: Hoofdkantoren en back offices
		Toerisme	Toerisme en recreatie
	Welzijn, zorg en life sciences x	Zorg	Zorg

Tabel 5: Overzicht speerpuntsectoren provincie Antwerpen en RESOC Kempen, Antwerpen en Mechelen. De sectoren aangeduid in rood zijn recent gekozen.

De **provincie Antwerpen** gaat verder met het speerpuntenbeleid dat is opgestart in de vorige legislatuur. Er zijn in samenwerking met stakeholders en op basis van een studie van de Universiteit Antwerpen speerpunten bepaald. In de vorige legislatuur is voor het speerpuntenbeleid al een eerste aanzet gegeven met initiatieven in de chemische sector (We Are Chemistry), logistiek (Logistiek Platform Antwerpen, slimme clustering logistiek), bouw (cleantech-antenne Kamp C) en van het Wetenschapspark Waterfront (inclusie Universitair Bedrijvencentrum Antwerpen). De samenwerking met de kennisinstellingen zal verder verstrekt worden (vb. raamakkoord met Universiteit

Antwerpen). Daarnaast is er een sterke focus op de buurregio's zoals Noord-Brabant, onder meer via het samenwerkingsverband Vlaams-Nederlandse Delta.

In **RESOC Kempen** is het nieuwe streekpact 2013-2018 in opmaak. RESOC Kempen wil een belangrijke logistieke draaischijf blijven in Europa (vb. logistiek innovatie- en trainingscentrum Laakdal). Het streekpact probeert een verbinding te zoeken met het Vlaamse beleid ter zake. Zo wordt er ingezet op het Nieuw Industrieel Beleid (factories of the future, roadmaps, lead plants). Verder zal er gewerkt worden op creatie van open innovatienetwerken (vb. Open Manufacturing Campus) en clusters (Campina-project) over de speerpuntsectoren heen (fijne en duurzame chemie, farmacie en life sciences, voeding, nucleaire technologie, landbouw en milieutechnologie) en traditionele sectoren (bouw, non-ferro en metaal, grafische sector) worden ondersteund om de omslag te maken naar innovatieve niches met toekomst. De Kempense Innovatie Raad (KIR) is de spil in het subregionale innovatiebeleid, terwijl Platform Kempen Internationaal bedrijven stimuleert tot internationalisering. Er zal een sterkere focus zijn op (Europese) samenwerking, in het bijzonder met Noord-Brabant, Haven van Antwerpen en Limburg.

RESOC Antwerpen start het proces voor het nieuwe streekpact eind 2013 op. De focus zal vooral liggen op speerpunten die ook door de Stad Antwerpen zijn gelegd (o.a. diamant, logistiek, chemie, cleantech, zakelijke dienstverlening). Belangrijke projecten zijn hierbij de ontwikkeling van het bedrijventerrein Bleu Gate Antwerp en incubator BleuChem en de job-en opleidingspunten voor speerpuntsectoren (chemie en metaal, logistiek, industrie).

RESOC Mechelen beëindigt het proces voor het nieuwe streekpact midden 2014. RESOC Mechelen vertrekt voor het Streekpact 2014-2020 vanuit twee basiswaarden: een duurzame ontwikkeling (klimaat neutrale regio) waarbij alle talenten in de streek worden ingezet (iedereen moet kansen krijgen). De regio kan bogen op zijn centrale ligging, een sterk en aanzienlijk uitgebouwd onderwijsnet, een grote diversiteit aan economische activiteiten en de heterogeniteit aan bedrijven. Daarbij komt de overzichtelijkheid en de kleinschaligheid van de regio. Een studie in opdracht van RESOC duidde drie topsectoren aan: Land- en tuinbouw, Chemie en Logistiek en Transport. Er zijn linken tussen deze sectoren, dus crossectoraal denken is een uitgangspunt.

4.3.2 West-Vlaanderen

Tabel 6 geeft voor de provincie West-Vlaanderen een overzicht van de sub-regionale plannen op de diverse niveaus en gebieden.

Provincie West-Vlaanderen (2007 - 2012)	RESOC Oostende (2007-2013)	RESOC Brugge (2007)	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007 - 2010)	RESOC Westhoek (2012)	RESOC Midden-West-Vlaanderen (2007)
Transport-Distributie-Logistiek	Logistiek	Logistiek, haven en maritiem	Logistiek		
Cleantech	Mariene kennis			Cleantech in de landbouw	
Duurzaam bouwen en renoveren				Duurzaam bouwen en renoveren	
Ecotechnologie					
Energie	Herbruikbare energie (off shore)				
Zorgeconomie	Zorgeconomie	Zorg en wellness	Technologie in de gezondheids- en welzijnsfeer / Zorg-gezondheid-technologie		Zorg
Nieuwe en intelligente materialen / Productontwikkeling			Productontwikkeling / Design / Kunststoffen / Nieuwe materialen		Textiel / Kunststoffen / Creatieve sectoren (vb. lichtdesign)
Agro-voeding / Landbouw	Landbouw en visserij	Landbouw en visserij	Land- en tuinbouw)	Cleantech in de landbouw	Land- en tuinbouw
	Toerisme en horeca	Toerisme en horeca		Innovatie in de toeristische sector	
	Industrie (machinebouw en logistiek)				Industrie

Tabel 6: Overzicht speerpuntsectoren provincie West-Vlaanderen en West-Vlaamse RESOCs. De sectoren aangeduid in het rood zijn recent gekozen.

De provincie West-Vlaanderen heeft na een studie van Econopolis en deliberatie in de Innovatieraad in de vorige legislatuur werk gemaakt van een gerichter speerpunten beleid. De focus is gelegd op volgende speerpuntsectoren: cleantech, zorgeconomie, nieuwe en intelligente materialen/productontwikkeling, voeding en logistiek, distributie en transport. Dit wordt verder gezet met gerichte inzet op deze speerpunten gerelateerd en gekaderd in het Vlaamse beleid (NIB, slimme specialisatie). De acties richten zich op de ondersteuning, verankering en clustering van onderzoeksinstellingen, kenniscentra, incubatiecentra, netwerkorganisaties en competentiepolen die essentieel zijn voor de innovatiekracht van de West-Vlaamse bedrijven. Er wordt onder meer ingezet op gerichte actie op het gebied van de Fabrieken voor de Toekomst (vb. Bleu Energy, agro-voeding). De nieuwe RESOC-streekpacten zullen ook bekeken worden om mogelijke projecten te ondersteunen en/of te detecteren. Er wordt structureel samengewerkt met het Franse Departement 'Nord'. Daarnaast is de provincie partner in de Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) met Duinkerke en in de EGTS Eurometropool (Lille-Kortrijk-Doornik), de samenwerking

Euregioscheldemond en de Vlaams-Nederlandse Delta. Verder is er projectmatige samenwerking tussen de POM en andere Europese steden (vb. Venlo rond logistiek) die werken rond energie, duurzaamheid, logistiek en innovatie.

Het nieuwe streekpact **RESOC Brugge** zal geënt zijn op de Vlaamse en provinciale toekomstvisie met ruimte voor eigen accenten. Het streekpact bouwt voort op het NIB vanuit de gedachte dat samenwerkingsverbanden tussen verschillende actoren versterkt kunnen worden door geografische nabijheid (clusterbeleid). Het selecteert enkele nieuwe mogelijke speerpunten die 'bottom-up' naar boven zijn gekomen, sommige zullen voortbouwen op reeds bestaande cluster initiatieven (vb. cluster transport, distributie en logistiek; provinciale kennisgedreven clusters). Daarnaast wordt het belang van de haven van Zeebrugge aangehaald. Ook zullen de opportuniteiten voor een clusterbeleid rond metaal, mechatronica en ICT, witte economie/zorg, print-multimedia en creatieve sector en voedingsindustrie bekeken worden.

RESOC Westhoek is op dit moment bezig aan de opmaak van het streekpact maar bepaalde reeds drie afgelijnde clusters/prioriteiten (duurzaam bouwen en renoveren, innovatie in de toeristische sector, cleantech in de landbouw). RESOC Westhoek zal het streekpact kaderen binnen de provinciale en Vlaamse beleidskaders (vb. Fabrieken van de toekomst, I-Cleantech Vlaanderen).

RESOC Midden-West-Vlaanderen ('Midwest') is op dit moment bezig met de opmaak van het streekpact onder de (voorlopige) streekmissie: 'Samen bouwen aan de duurzame transformatie van het Midden-West-Vlaams socio-economisch model, door strategisch in te zetten op slimme specialisatie en sociale verankering'. De bedrijven moeten een sprong maken naar een midden- en hoogtechnologisch karakter. Er zal sterk gefocust worden op een beperkt aantal clusters (o.a. creatieve sectoren, agro-food sector, logistiek) als slimme specialisaties. Blijvende aandacht is vereist voor het verder optimaliseren van georganiseerd ruimtegebruik. Door gebruik te maken van strategische analyse-tools zal de regio zich beter moeten leren kennen en positioneren. Nieuwe partnerschappen met andere regio's worden gestimuleerd: Noord-Frankrijk (Eurometropool link), Zeeland en Venlo.

Het nieuwe streekpact van **RESOC Zuid-West-Vlaanderen** moet meer linken en dwarsrelaties leggen tussen de ambities en doelstellingen van de verschillende actoren in de regio. Voor RESOC Zuid-West-Vlaanderen vormt het NIB een ideaal beleidskader voor de transformaties van de industrie in de regio. In navolging van het provinciale beleid rond kennisclusters en de vertaling naar 'Fabrieken voor de Toekomst' zet RESOC Zuid-West-Vlaanderen in op 'nieuwe en intelligente materialen & producten/ industrial design' (vb. virtueel competentiecentrum polymeren; gezamenlijk

investeringsplan en inventarisatie machineparken kunststoffen). Samenwerking binnen de 'triple helix' en economische clustering zijn hierbij belangrijke instrumenten. Logistiek is een essentiële ondersteunende factor in de economische streekontwikkeling. Daarnaast wordt verder ingezet op de innovatieplatformen binnen de Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai. Het opleidingsaanbod en de infrastructuur van de onderwijsinstellingen moeten beter aansluiten bij niches binnen de speerpuntsectoren.

RESOC Oostende zal de socio-economische ontwikkeling van de streek verder ondersteunen onder het motto 'SEA Economie'. Dat staat voor een economie die zowel SLIM, ENERGIEK, als AANTREKKELIJK is. RESOC Oostende speelt in op de nieuwe ontwikkelingen in de regio op het vlak van de nieuwe 'groen-blauwe' energie. Vanuit de Triple Helix gedachte worden bedrijven, overheden, en kenniscentra en scholen door RESOC Oostende gestimuleerd tot samenwerking, met het oog op de verdere uitbouw van deze belangrijke economische sector. RESOC Oostende heeft oog voor de noden en zorgen van zowel ouderen als van jonge gezinnen. Zorg, sociale cohesie, wonen en kinderopvang zijn daarom speerpunten in dit streekpact. RESOC Oostende wil acties ontwikkelen rond innovatie in de zorg en rond het zoeken naar oplossingen voor de knelpunten die de toenemende vergrijzing met zich meebrengt. RESOC Oostende wil op slimme en aantrekkelijke wijze het toerisme, waarvoor de regio gekend is, verder uitbouwen. Ten laatste maar niet minder belangrijk: onze regio kent een natuurlijk dynamisme dat ontstaat dankzij de zee, maar ook dankzij het groene hinterland. De afstemming van de troeven van het hinterland op de kustgemeenten en vice versa, kan een sterkere dynamiek teweeg brengen.

4.3.3 Limburg

Tabel 7 geeft voor de provincie Limburg een overzicht van de sub-regionale plannen op de diverse niveaus en gebieden.

Provincie / RESOC Limburg (2008 - 2013)
Maakindustrie
(petro)chemie
metaalsector
voedingsindustrie
Logistiek
Life sciences
Zorginnovatie
Bio-medtech
Automotive
Bouw
CO2-neutraal
Cleantech / Energyville
Land- en tuinbouw
Toerisme
Creatieve economie, ICT en Digitale Media

Tabel 7: Overzicht speerpuntsectoren provincie Limburg. De sectoren aangeduid in het rood zijn recent gekozen.

In de provincie Limburg is na de sluiting van Ford Genk een taskforce SALK opgericht door de Vlaamse regering om de reconversie van Limburg in een stroomversnelling te brengen. Het rapport van deze taskforce, afgetoetst met lokale actoren, bevat voorstellen voor maatregelen op korte termijn, evenals voorstellen en randvoorwaarden die de economie van Limburg kunnen versterken, versnellen en nieuwe activiteiten laten ontwikkelen.

4.3.4 Vlaams-Brabant

Tabel 8 geeft voor de provincie Vlaams-Brabant een overzicht van de sub-regionale plannen op de diverse niveaus en gebieden.

Provincie Vlaams-Brabant (2012)	RESOC Halle-Vilvoorde (2012)	RESOC Leuven (2012)
Logistieke sector	Logitech (met aandacht voor de luchthaven)	Logitech
Cleantech	Cleantech	Cleantech
Energie		
Transport en mobiliteit		
Materialen en gebouwen		Materialen / Nano + ICT
Water		
Lifetech		
Pharma en meditech	Meditech	Meditech
Feed Food Health		Feed Food Health
Vernieuwing in de zorg		
Creatief / Media	Createch	Createch

Tabel 8: Overzicht speerpuntsectoren provincie Vlaams-Brabant en Vlaams-Brabantse RESOCs.

De **provincie Vlaams-Brabant** werkt sterk complementair én supplementair samen met RESOC Halle-Vilvoorde en RESOC Leuven in de streekontwikkeling en het economische speerpuntenbeleid van de provincie. Er werd door de provincie Vlaams-Brabant in 2011 een scherpstelling van de speerpunt domeinen ontwikkeld. Naar aanleiding van de opstart van Flanders Smart Hub en op basis van de Vlaamse speerpuntsectoren (VRWB). Flanders Smart Hub is een 'triple helix'-samenwerkingsverband tussen overheden, onderzoeksinstituten, middenveld en bedrijfsleven. Er werden vier speerpunt domeinen geselecteerd (logitech, cleantech, lifetech, createch) waarop in de toekomst verder wordt gewerkt. Daarnaast is er expliciete aandacht voor het faciliteren van innovatie door middel van een 'open innovatiemodel' (vb. Feed Food Health campus).

4.3.5 Oost-Vlaanderen

Tabel 9 geeft voor de provincie Oost-Vlaanderen een overzicht van de sub-regionale plannen op de diverse niveaus en gebieden.

Provincie Oost-Vlaanderen (2008)	RESOC Waas & Dender (2012)	RESOC Meetjesland, Schelde en Leie (2007)	RESOC Gent en Rndom Gent (2012)	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen (2007)
Logistiek	Logistiek & transport	Transport	Haven & Logistiek	
Kennisregio				
Industriële biotechnologie			Bio-base cluster	
ICT				
Textielindustrie				Textiel
	(Petro)-chemische sector			
	Zorg	Zorg		Zorg
	Kleinhandel		Detailhandel	
		Agro-Voeding		
			Cultuur, toerisme en horeca	
				Energie

Tabel 9: Overzicht speerpuntsectoren provincie Oost-Vlaanderen en Oost-Vlaamse RESOCs

De **provincie Oost-Vlaanderen** blijft in de toekomst verder werken aan de ontwikkeling tot een logistieke topregio. De focuspunten blijven de haven van Gent (vb. verbetering nautische toegankelijkheid Kanaal Gent-Terneuzen) en de Waaslandhaven (vb. ontsluiting Deurganckdok). Oost-Vlaanderen profileert zich als een kennisregio waar kennis en technologie centraal staan. De provincie zet in deze context o.a. in op de ontwikkeling van de grensoverschrijdende bio-based cluster 'Bio-Economy Valley'. Deze cluster staat in verbinding met de Haven van Terneuzen waar ook rond bio-base wordt gewerkt.

Het proces voor het nieuwe streekpact in **RESOC Waas & Dender** zal eind 2013 opstarten. Het zal verder inzetten op logistiek en transport (o.a. VDAB Competentiecentrum Logistiek Waaslandhaven), de chemiesector (aanwezigheid van de chemische cluster in de Waaslandhaven) en de zorgsector (met nadruk op innovatie in de zorgsector). Belangrijk in dit opzicht is de ontsluiting van de regio.

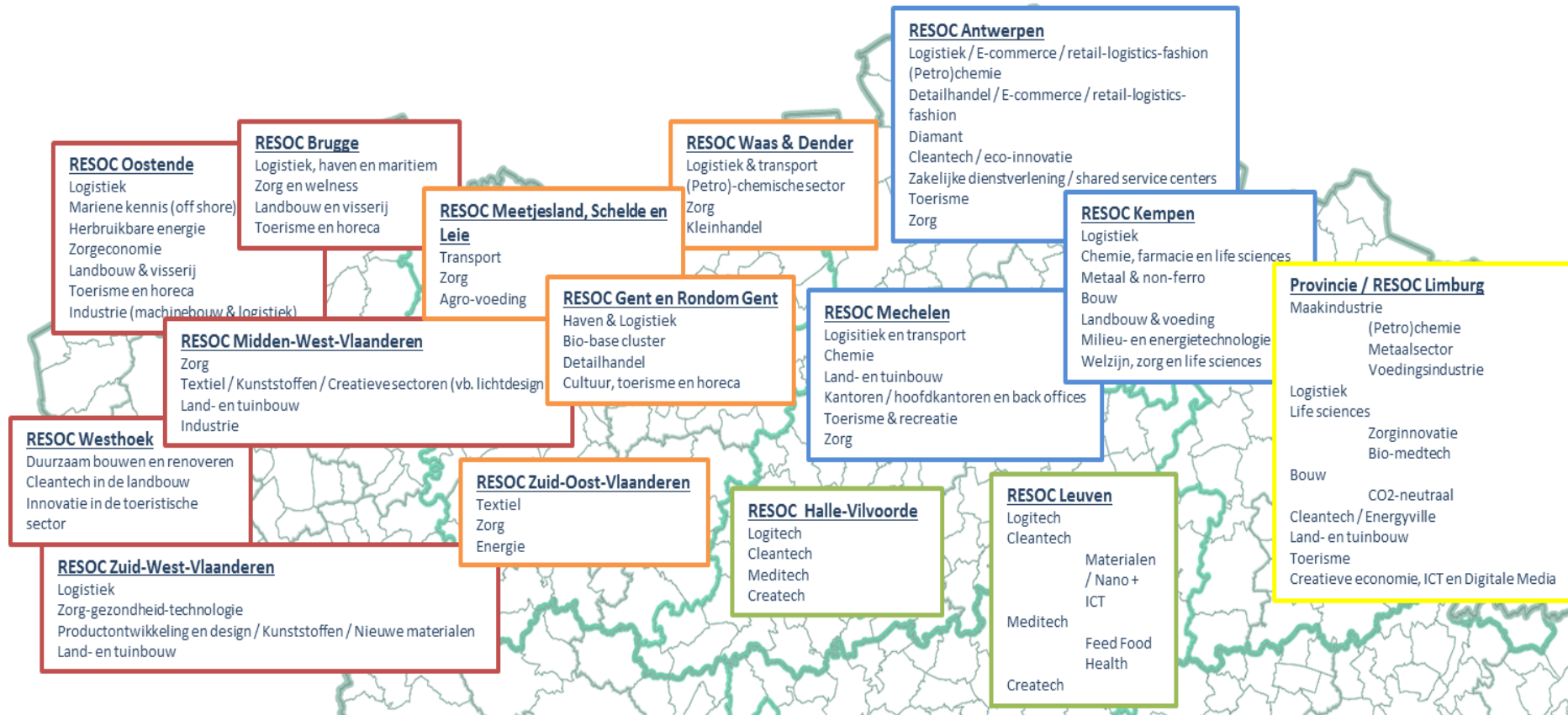
RESOC Gent & Rondom Gent werkt rond haven en logistiek, de bio-base cluster, detailhandel en cultuur, en horeca en toerisme. Daarnaast probeert het enkele maatschappelijke uitdagingen om te vormen tot een opportuniteit. Bijvoorbeeld binnen de kenniseconomie kan vergrijzing kansen bieden in de ontwikkeling van domotica. De vernieuwing van het streekpact zal begin 2014 landen.

RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen start het proces voor een nieuw streekpact eind 2013 op. RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen bouwt de regio uit tot een 'zorgregio' met daarin een belangrijke rol voor de grote

ziekenhuizen in Aalst en Ronse. Ook de nabijheid van kenniscentra en de centrale ligging van de regio zijn hierbij belangrijk. Verder wil RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen zich profileren en ontwikkelen als een energiezuinige regio. Textiel is door de provincie Oost-Vlaanderen (via kennisregio Oost-Vlaanderen) en RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen geselecteerd als speerpuntsector.

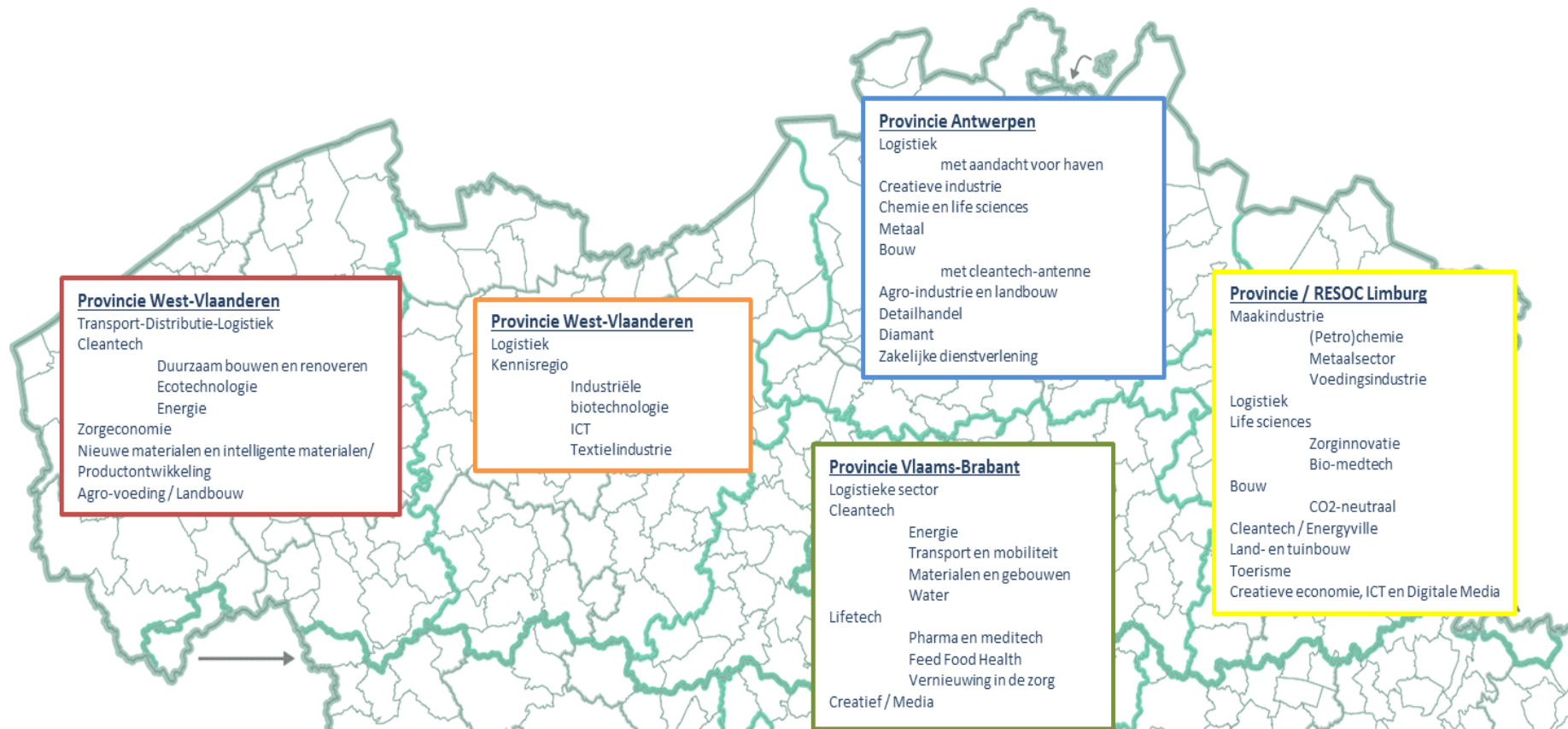
RESOC Meetjesland, Leiestreek en Schelde organiseerde voor de voorbereiding van het Streekpact werktafels met tal van actoren die tot actiepunten leidden geconcentreerd in 5 focusdomeinen: ruimtelijke levenskwaliteit, arbeid en tewerkstelling, economie, onderwijs en levenslang leren, welzijn-zorg-armoede. In augustus 2013 was de ontwerp tekst rond maar die moet nog worden goedgekeurd.

Overzicht Speerpuntsectoren RESOCs

Figuur 11: Overzicht speerpuntsectoren RESOCs op basis van streekpacten en actualisatie.

Overzicht Speerpuntsectoren Vlaamse provincies

Figuur 12: Overzicht speerpuntsectoren Vlaamse provincies op basis van beleidsdocumenten en actualisatie.

Deel 3: Ruimte voor 'strategische economische activiteiten'

1. Inleiding

In dit onderzoek wordt het 'bottom-up' beleid op het Vlaamse subregionale niveau bekeken. Vanuit het perspectief van de Vlaamse provincies en RESOCs onderzoeken we strategische beleidsdocumenten (Streekpact, provinciale beleidsnota economie). In deze onderzoeksfase maken we een ruimtelijke synthese van welke strategische sectoren door wie geselecteerd werden. Op een exploratieve manier wordt in kaart gebracht waar de 'strategisch economische activiteiten', aangebracht door de subregionale niveaus, zich in Vlaanderen bevinden. Hiermee proberen we een 'bottom-up' bijdrage te leveren aan de discussie rond het Witboek Ruimte Vlaanderen en het Nieuw Industrieel Beleid.

De kaarten van de Vlaamse provincies en RESOCs bevatten een overzicht van de subregionale beleidsinitiatieven. De basis voor de kaarten zijn de fiches die werden opgesteld aan de hand van de streekpacten en de provinciale beleidsnota's. Daarnaast gebruiken we ook informatie vanuit de actualisatie ronde (interview, enquête, website, ...). De opmaak van een kaart verloopt via een aantal stappen die hieronder zijn weergegeven.

Stap 1: Per provincie en RESOC wordt een inventarisatie van de speerpuntsectoren gemaakt. Dit is de vertrekbasis van een kaart. Eerst bespreken we achtereenvolgens al de provinciale speerpuntsectoren. De overblijvende speerpunten die door de RESOCs extra worden aangebracht, worden op een aparte kaart in beeld gebracht.

Stap 2: Voor elke provinciale speerpuntsector gaan we door de fiches van deze provincie (RESOCs en provincie). We klasseren de beleidsvoorstellen als een punt (een exact te lokaliseren project), een zone (een gebied waar het beleidsvoorstel wordt op gericht) of een verbinding (een relatie tussen twee punten of zones die deel uitmaakt van een beleidsvoorstel). Een punt, zone of verbinding zoals die op een kaart wordt aangegeven is het resultaat van een expliciete vermelding in de fiches of tijdens het actualisatieproces.

Stap 3: Eenmaal een punt, zone of verbinding is geselecteerd, vermelden we dit in de legende (zie bijlage voor legende) die bij de kaart hoort. Hierin staan het punt, zone of verbinding omschreven, alsook de bron en eventueel een opmerking. Deze lijst is de legende die bij de kaart hoort. Een **punt** op de kaart geeft een belangrijke actor (vb. Janssen Pharmaceutica), organisatie (vb. Universiteit Antwerpen) of plaats (vb. Waterfront) aan in het subregionaal economisch beleid en/of landschap. Een **zone** op de kaart geeft een belangrijke economische zone aan (vb. Haven van Antwerpen) of een

gebied waar het beleid op gericht is (vb. Campina project). We onderscheiden **twee soorten verbindingen**: organisatorische verbindingen (vb. samenwerking tussen overheden of samenwerking tussen overheid, bedrijven en kennisinstellingen) en infrastructurele verbindingen (vb. fysieke infrastructurele verbinding in één regio of tussen verschillende regio's) (Tabel 10).

Symbool	Betekenis
	Infrastructurele verbindingen (vb. fysieke infrastructurele verbinding in één regio of tussen verschillende regio's).
	Organisatorische verbindingen (vb. samenwerking tussen overheden of samenwerking tussen overheid, bedrijven en kennisinstellingen).
	Een zone op de kaart geeft een economische zone aan (vb. Haven van Antwerpen) of een gebied waar het beleid op gericht is (vb. Campina project).
	Een punt op de kaart geeft een belangrijke actor, organisatie of plaats aan in het subregionaal economisch beleid en/of landschap.

Tabel 10: Legende kaart subregionaal beleid

Stap 4: Na de vermelding in de legende (zie bijlage) zetten we een punt, zone of verbinding op de kaart. De legende wordt geannoteerd onderaan het powerpointdocument.

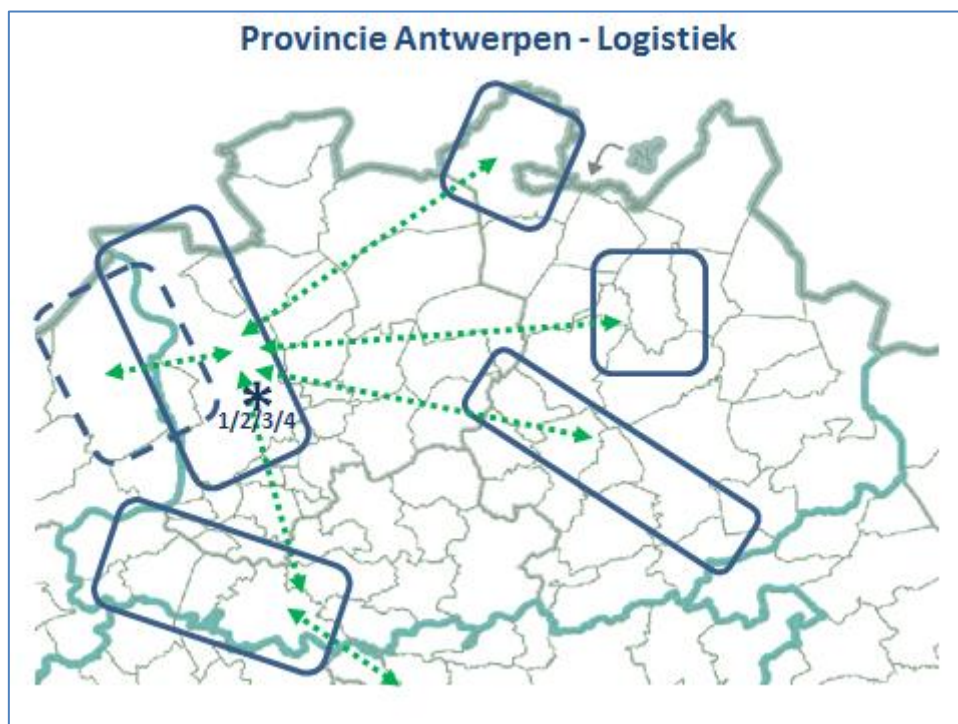
De kaarten hebben een strategisch nut, namelijk het informeren van de Vlaamse overheid over 'bottom-up' subregionale beleidsinitiatieven of -wensen. Er wordt getracht deze informatie zo goed mogelijk in kaart te brengen. Toch dient te worden opgemerkt dat dit slechts een benadering is van de beleidsrealiteit. Het is vaak moeilijk in te schatten in welke fase een beleidsinitiatief of project zich situeert, welke actoren betrokken zijn bij de uitvoering en wat de actuele inhoud is. De kaarten

mogen enkel gelezen worden als een indicatie van de geografie van de beleidsinitiatieven. Het is dan ook onvermijdelijk dat er lokaal afwijkingen bestaan tussen de actuele situatie en de weergegeven kaart. De kaarten mogen niet gebruikt worden als inventaris of om specifieke informatie over een bepaalde lokale situatie op te zoeken. Meer informatie vindt u in de annexen waar de kaarten samen met de legendes worden weergegeven.

2. Provincie Antwerpen

De **logistieke sector** is door de drie RESOCs en de provincie Antwerpen als een speerpuntsector vernoemd. Logistiek wordt in brede zin gedefinieerd. Hierdoor wordt de transport- en maritieme sector en ook de distributie- en/of groothandelssector vaak meegerekend. RESOC Antwerpen heeft in de actualisatie aangegeven verder op de cluster 'retail-logistics-fashion' te willen werken.

Op figuur 13 zijn voor de speerpuntsector 'logistiek' vijf zones aangeduid. De Haven van Antwerpen wordt door al de actoren als zeer belangrijk aangeduid. Door de actoren worden ook enkele logistieke clusters en assen in de provincie Antwerpen aangeduid. RESOC Kempen en RESOC Mechelen duiden enkele logistieke knooppunten aan in hun regio. Dit zijn de logistieke knooppunten 'Brabantse Poort' in RESOC Mechelen, ENA-netwerk (zone rond Geel), zone Hoogstraten, en zone Turnhout in RESOC Antwerpen.

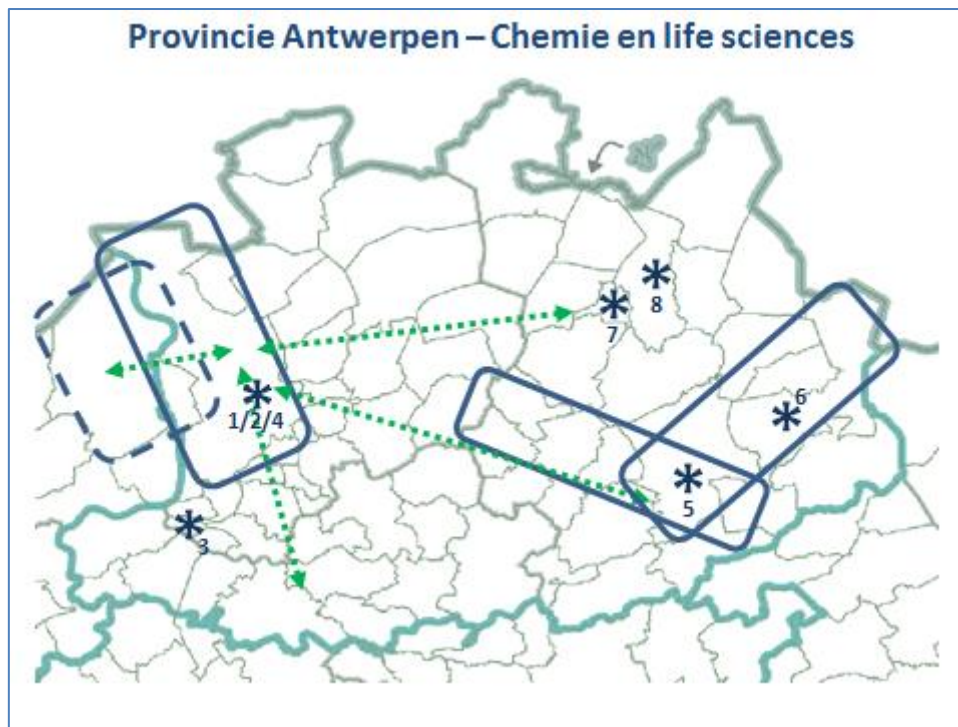
Figuur 13 : Logistiek in Provincie Antwerpen

RESOC Antwerpen geeft aan dat er een verbinding is tussen de 'logistieke clusters en assen' in de provincie Antwerpen en de Haven van Antwerpen. Verder wordt er bestuurlijke samenwerking met RESOC Waas & Dender opgestart rond de Waaslandhaven. In de RESOCs en de provincie Antwerpen wordt aangegeven dat er meer aandacht moet gaan naar multimodale ontsluitingsmogelijkheden. RESOC Mechelen geeft de verbinding tussen de 'Brabantse Poort' en de regio rond de luchthaven in Zaventem aan. Op de kaart zijn voor de speerpuntsector 'logistiek' vier punten aangeduid. De punten zijn allemaal in de stad Antwerpen gelegen: Haven van Antwerpen, Vlaams Instituut voor de Logistiek (VIL), Havencentrum Lillo en Antwerp Airport.

De **chemische sector en de life sciences** zijn door de drie RESOCs en de provincie Antwerpen als een speerpuntsector vernoemd. RESOC Kempen heeft in de actualisatie aangegeven op farmacie en life sciences te werken en daarnaast ook fijne en duurzame chemie als speerpuntsector te selecteren. RESOC Mechelen geeft aan in de toekomst op chemie te zullen werken. RESOC Antwerpen blijft op de petrochemische en chemische industrie werken, voornamelijk in de Antwerpse haven.

Op figuur 14 zijn voor de speerpuntsector 'chemie en life sciences' drie zones aangeduid:

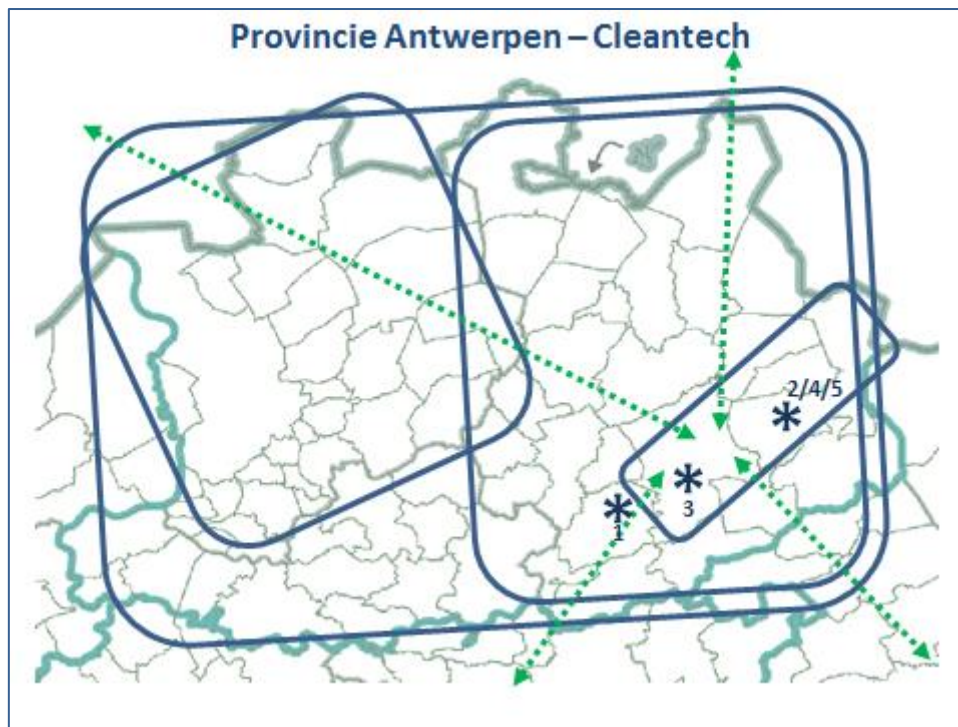
- de belangrijke chemische cluster in de Haven van Antwerpen;
- het ENA-netwerk (zone rond Geel) met een belangrijke aanwezigheid van (fijn)chemische bedrijven;
- het Campina-project dat inzet op het versterken van de binding tussen de kennispolen VITO en KHK (Thomas More) en het voorzien van nieuwe, gediversifieerde ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid (Mol/Geel/Dessel/Retie).

figuur 14 : Chemie en life sciences in Provincie Antwerpen

RESOC Kempen en RESOC Mechelen geven aan dat de verbinding tussen de Kempen en Mechelen en de chemische bedrijvencluster en de aanwezige kennisinstellingen in de Antwerpse regio gestimuleerd wordt. Verder moet er bestuurlijke samenwerking met RESOC Waas & Dender opgestart worden rond de Waaslandhaven door RESOC Antwerpen. De RESOCs en de provincie Antwerpen geven aandacht aan multimodale ontsluitingsmogelijkheden, ook voor de chemische industrie. Op de kaart zijn voor de speerpuntsector 'chemie en life sciences' acht punten aangeduid. De punten zijn verspreid tussen RESOC Antwerpen met Haven van Antwerpen, Havencentrum Lillo, Waterfront, Universiteit Antwerpen en RESOC Kempen met Thomas More (KHK), VITO, Janssen Pharmaceutica en Licalab.

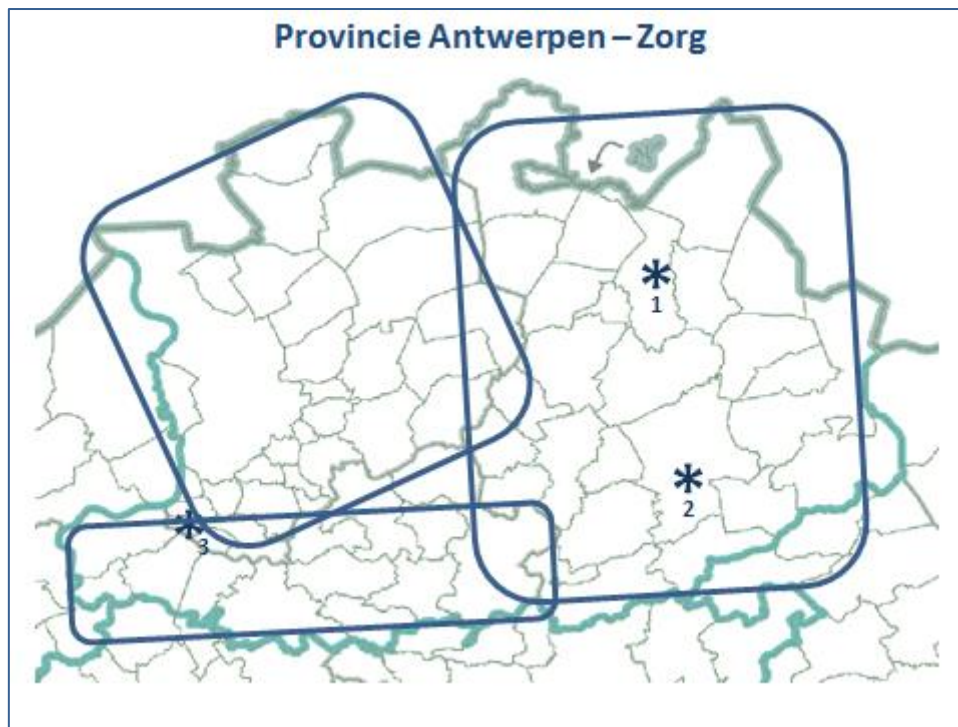
De **cleantech sector** wordt door RESOC Kempen, RESOC Antwerpen en de provincie Antwerpen als een speerpuntsector aangeduid. RESOC Antwerpen heeft in de actualisatie aangegeven in de toekomst rond cleantech en eco-innovatie te werken. De Provincie Antwerpen werkt via een cleantech-antenne aan duurzaam bouwen. Daarnaast zet RESOC Kempen in op milieu- en energietechnologie. Op figuur 15 is voor de speerpuntsector cleantech, naast RESOC Kempen, RESOC Antwerpen en provincie Antwerpen, een zone aangeduid (Campina-project). Dit project beoogt het versterken van de kennispolen VITO en KHK (Mol/Geel/Dessel/Retie) en het voorzien van nieuwe, gediversifieerde ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid.

Figuur 15 : Cleantech in Provincie Antwerpen

RESOC Kempen geeft aan dat ze vier verbindingen heeft met andere regio's op het vlak van cleantech. Namelijk met Leuven (o.a. door betrekking ontwikkeling milieu- en energietechnologie via KHK – Thomas More), met Limburg, dat ook bouwt aan een milieu- en energiecluster, en met Noord-Brabant en Zeeland, die samen met de regio Kempen in een bio-energie netwerk zitten. Op de kaart zijn voor de speerpuntsector 'cleantech' vijf punten aangeduid. De punten zijn allemaal gelegen in RESOC Kempen: Kamp C Westerlo, Milieutechnologiehuis Geel, Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) en VITO.

De **zorgsector** is door de drie RESOCs als een speerpuntsector vernoemd. RESOC Kempen heeft aangegeven op welzijn, zorg en life sciences te werken. Ook RESOC Mechelen en RESOC Antwerpen geven aan op zorg te werken. Op figuur 16 zijn voor de speerpuntsector 'zorg' drie punten aangeduid. De punten zijn verspreid tussen RESOC Antwerpen met Wetenschapspark Waterfront en RESOC Kempen met Licalab (zorginnovatiepark in de stationsomgeving Turnhout) en Inham (open incubator in het wetenschapspark in Geel).

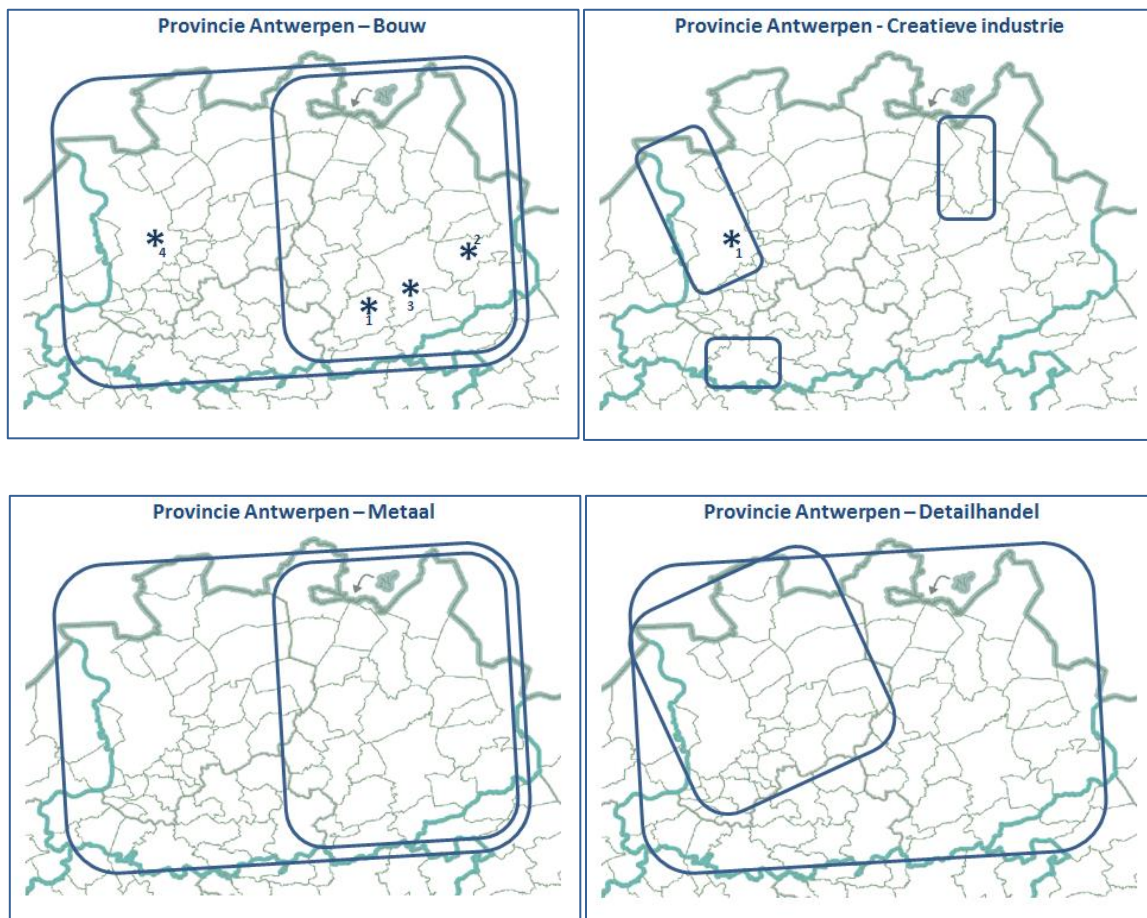
Figuur 16 : Zorg in Provincie Antwerpen

De **bouwsector** is door de provincie Antwerpen en door RESOC Kempen als een speerpuntsector vernoemd. Provincie Antwerpen heeft aangegeven te werken rond duurzaam bouwen en cleantech in de bouw. Op de kaart zijn voor de speerpuntsector 'bouw' vier punten aangeduid door de provincie Antwerpen. Drie zijn gelegen in de Kempen, namelijk Kamp C Westerlo, Milieutechnologiehuis Mol, Innotek - Technologiehuis Geel. Bedrijvencentrum De Wolkammerij, deels gericht op de bouwsector, is in de stad Antwerpen gelegen.

De **creatieve sector** is door de provincie Antwerpen als een speerpuntsector vernoemd. Deze sector wordt in brede zin gedefinieerd. De Provincie Antwerpen geeft aan dat deze activiteiten zich vooral in de centrumsteden Mechelen en Antwerpen, en in mindere mate Turnhout gelokaliseerd zijn. Daarom worden deze steden als zones op de kaart aangeduid. Op de kaart is voor de speerpuntsector 'creatieve industrie' één punt aangeduid. Namelijk de Winkelhaak, een incubatiecentrum voor design, architectuur, productontwikkeling, grafische vormgeving en multimedia in Antwerpen.

De **metaalsector** is door de provincie Antwerpen en door RESOC Kempen als een speerpuntsector vernoemd. Deze sector houdt ook de non-ferro industrie in RESOC Kempen in.

Detailhandel is door de provincie Antwerpen en door RESOC Antwerpen als een speerpuntsector vernoemd. RESOC Antwerpen heeft in de actualisatie aangegeven verder op de cluster 'retail-logistics-fashion' te werken.

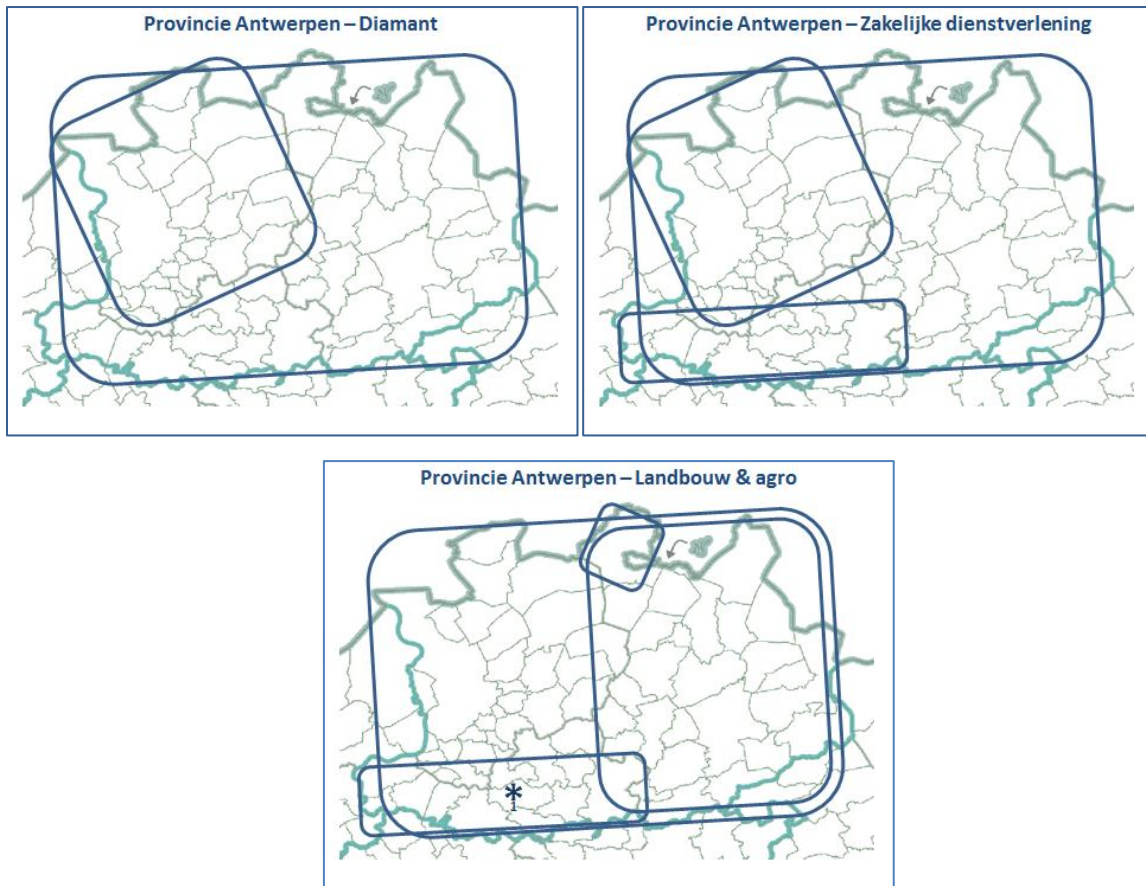

Figuren 17-20 : Bouw, creatieve industrie, metaal, detailhandel in Provincie Antwerpen

De **diamantsector** is door de Provincie Antwerpen en door RESOC Antwerpen als een speerpuntsector vernoemd (figuur 21).

De **landbouw en agro-complex** zijn door de Provincie Antwerpen en door RESOC Mechelen (focus op land- en tuinbouw) en RESOC Kempen (focus op landbouw en voeding) als een speerpuntsector benoemd (figuur 22). RESOC Kempen gaat verder in op de concentratie en clustermogelijkheden van de glastuinbouwbedrijven rond Hoogstraten. De POM Antwerpen werkt aan de ontwikkeling van een agro-bedrijventerrein nabij de veiling van Sint-Katelijne-Waver.

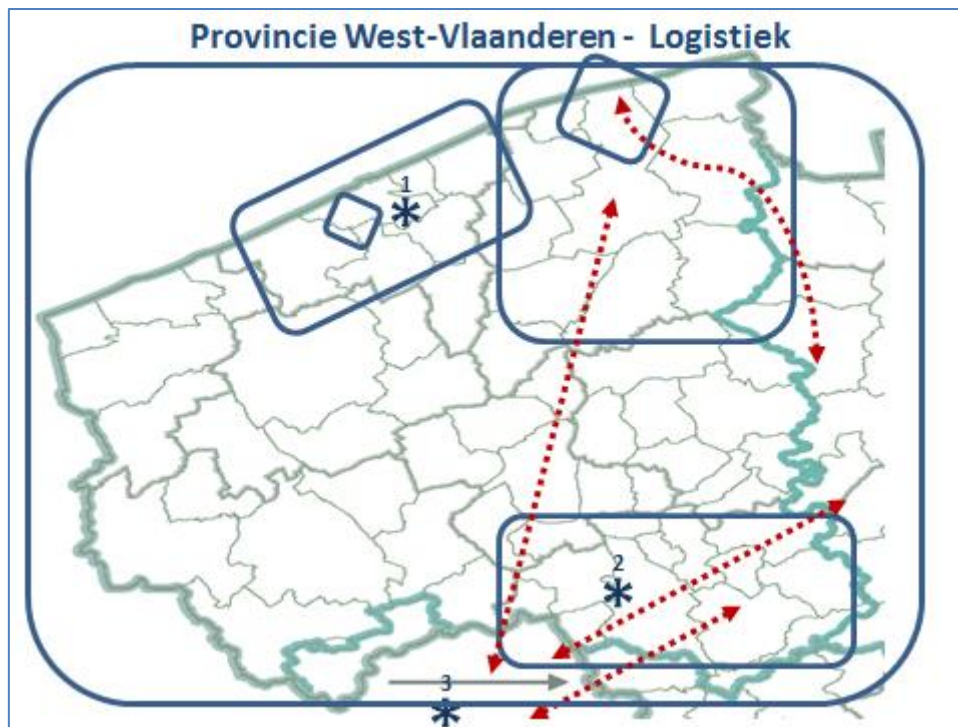
De **zakelijke dienstverlening** is in de actualisatie door de Provincie Antwerpen en RESOC Antwerpen en RESOC Mechelen benoemd als een speerpuntsector (figuur 23). RESOC Antwerpen zet in op zakelijke dienstverlening en 'shared service centers', RESOC Mechelen richt zich op hoofdkantoren en back offices.

Figuren 21-23: Diamant, landbouw-agro industrie, zakelijke dienstverlening in Provincie Antwerpen

3. Provincie West-Vlaanderen

De **logistieke sector** is door drie RESOCs (Oostende, Brugge, Zuid-West-Vlaanderen) en de Provincie West-Vlaanderen als een speerpuntsector benoemd. De focus ligt voornamelijk op logistiek, distributie en transport. In RESOC Brugge is ook de haven- en maritieme sector meegerekend. Op figuur 24 zijn voor de speerpuntsector 'logistiek', naast de drie RESOCs en de Provincie, nog vijf zones aangeduid. De Haven van Zeebrugge wordt door de actoren als een belangrijke economische poort aangeduid. Ook de luchthaven van Oostende (Ostend/Bruges) is een economische poort. Daarnaast is voor RESOC Zuid-West-Vlaanderen de as langs de E17 en E403 (op de kaart een rode verbinding) aangeduid, hier worden verschillende (multimodale) infrastructuurwerken ontwikkeld.

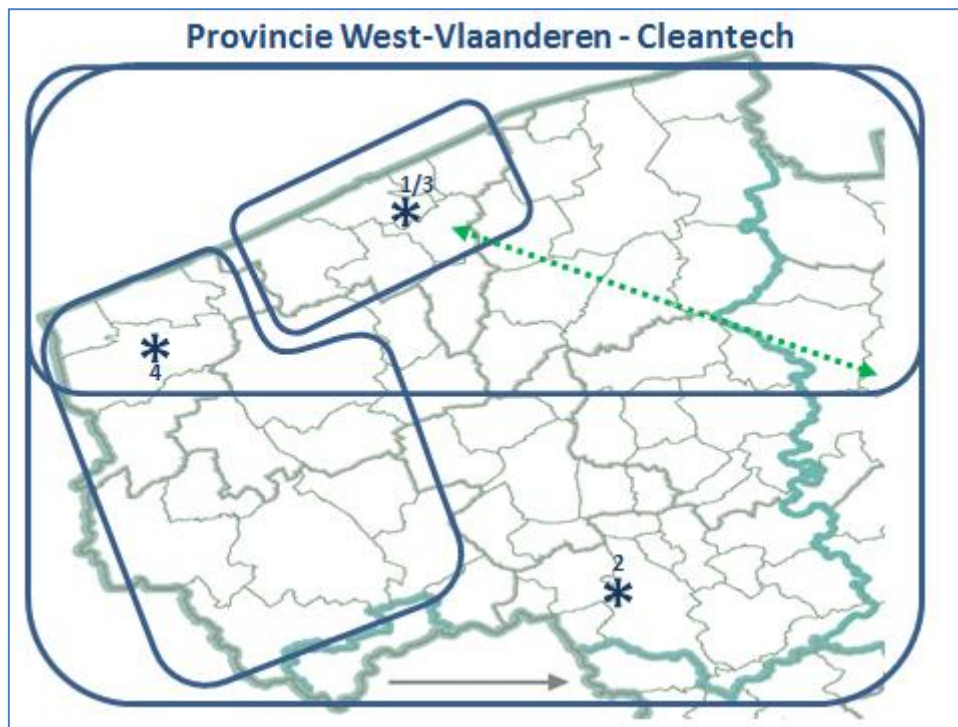
Figuur 24: Logistiek in Provincie West-Vlaanderen

RESOC Brugge geeft aan dat een HST-verbinding met Rijsel, verschillende projecten die de haven van Zeebrugge ontsluiten en de Seine-Schelde-West-verbinding een prioriteit zijn voor de regio. RESOC Zuid-West-Vlaanderen geeft aan dat een grensoverschrijdende mobiliteitsvisie binnen de Eurometropool van belang is (o.a. optimalisering spoorverbinding Kortrijk-Rijsel). Op de kaart zijn drie punten aangeduid die een logistiek belang hebben voor de actoren in de provincie West-Vlaanderen: de Zeehaven van Oostende, de luchthaven van Kortrijk-Wevelgem en het logistiek platform in het Franse Dourges.

De **cleantechsector** is door de provincie West-Vlaanderen recent als een speerpuntsector aangeduid. De sector wordt beschouwd als een 'potentiële cluster in wording'. In RESOC Oostende ligt de focus op mariene en maritieme technologie en kennis en hernieuwbare energie (off shore windenergie). In RESOC Westhoek ligt de focus op cleantech in de landbouw en duurzaam bouwen en renoveren. De Provincie West-Vlaanderen stimuleert ook nog onderzoek en valorisatieprojecten in duurzaam bouwen en renoveren, ecotechnologie en energie via de hogescholen. Op de kaart is voor de speerpuntsector cleantech het noorden van de provincie aangeduid. Hier geeft de provincie West-Vlaanderen aan een Fabriek voor de Toekomst te willen uitbouwen rond het thema 'offshore wind'.

Op figuur 25 zijn voor de speerpuntsector 'cleantech' vier punten aangeduid: Greenbridge Incubator en Wetenschapspark (kenniscluster rond groene energie en cleantech) en Flanders' Maritime Cluster (netwerkorganisatie voor de mariene en maritieme industrie en hun toeleveranciers) in Oostende, het Vlaams Kenniscentrum Water (VLAKWA, samenwerking tussen de diverse (water)actoren in

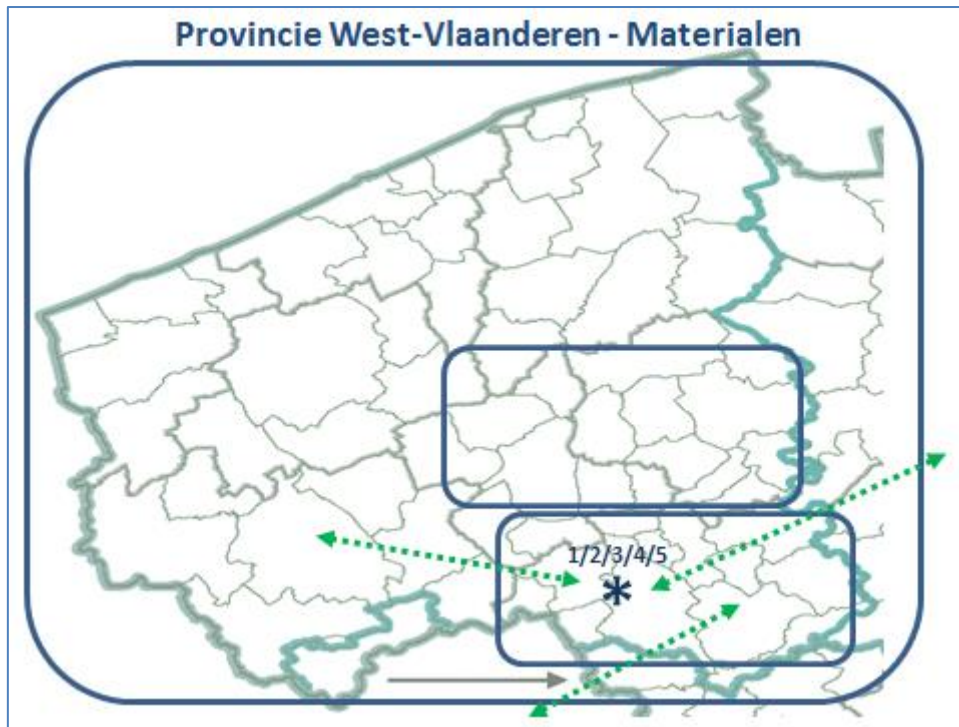
Vlaanderen) in Kortrijk en het Centrum Duurzaam Bouwen in Veurne (starterscentrum gericht op duurzaam bouwen).

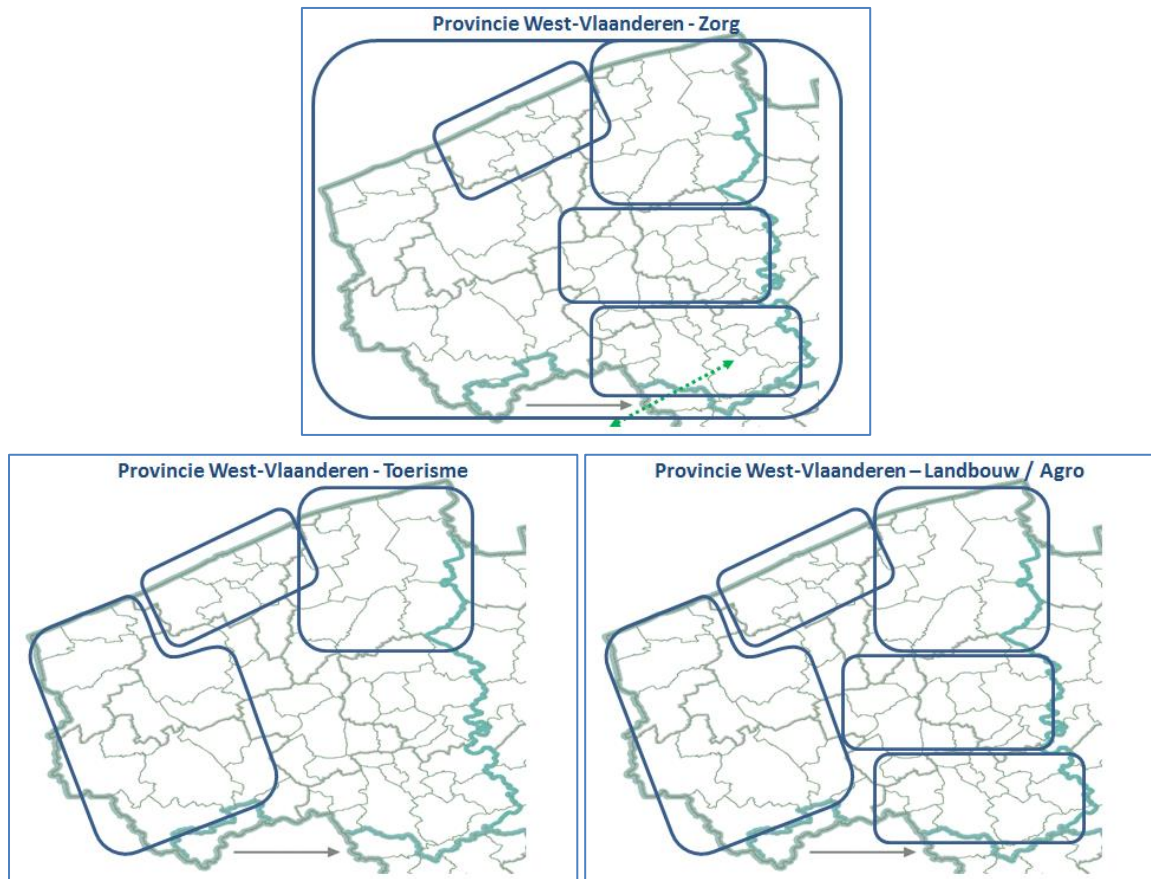
Figuur 25: Cleantech in Provincie West-Vlaanderen

De **sector rond nieuwe en intelligente materialen** is door de provincie West-Vlaanderen recent als een speerpuntsector aangeduid. In West-Vlaanderen (vooral as Ieper-Roeselare-Kortrijk-Gent) is er een historische aanwezigheid van hout- en textielbedrijven én maakindustrie met focus op kunststofverwerking. In RESOC Zuid-West-Vlaanderen ligt de focus op kunststoffen en productontwikkeling en design, en recent zijn daar nieuwe materialen bijgekomen. In RESOC Midden-West-Vlaanderen ligt de focus op textiel, kunststoffen en creatieve sectoren (vb. lichtdesign).

Op figuur 26 zijn voor de speerpuntsector 'materialen' drie verbindingen aangeduid: de as Gent-Kortrijk (met textiel- en houtverwerkende bedrijven en maakindustrie met focus op kunststofverwerking) met een uitloper richting Ieper (machinebouw). Daarnaast is er de ambitie van RESOC Zuid-West-Vlaanderen om de kennisketen open te trekken in een grensoverschrijdende context richting de Eurometropool. Er zijn vijf actoren aangeduid door de Provincie West-Vlaanderen die allemaal in Kortrijk gelegen zijn: Flanders Inshape (Vlaamse competentiepool voor productontwikkeling en industrieel design), Flanders' PlasticVision (Vlaamse competentiepool voor de kunststof- en rubberverwerkende industrie), het Vlaams kunststofcentrum (VKC, nu onderdeel Technologiecentrum Flanders Plasticvision), het Industrial Design Center (Hogeschool West-Vlaanderen) en Designregio Kortrijk (een netwerk- en regiobranding initiatief).

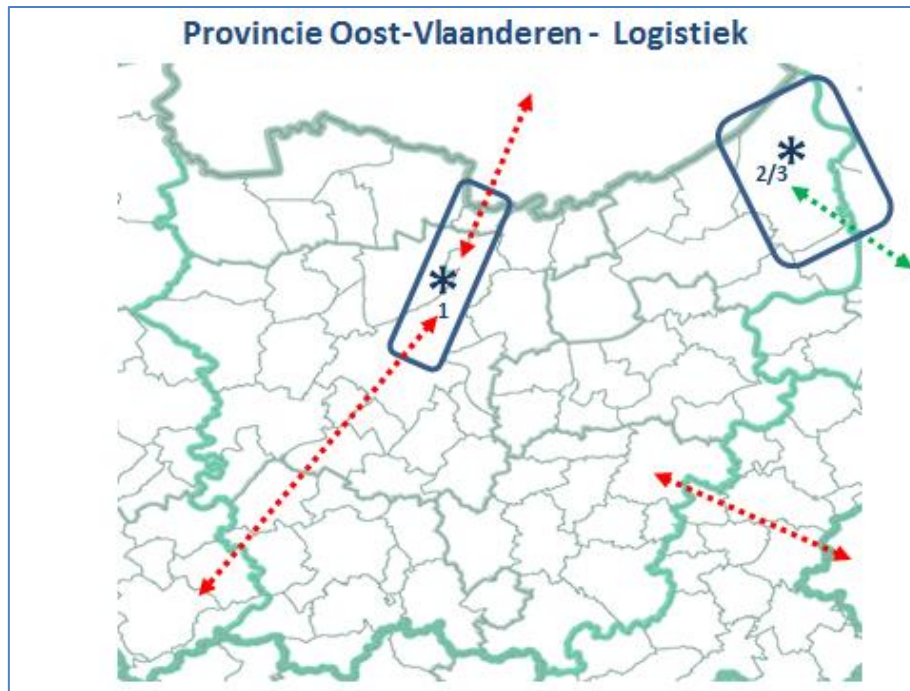
Figuur 26: Materialen in Provincie West-Vlaanderen

Figuur 27-29: Zorg, toerisme en landbouw/agro in Provincie West-Vlaanderen

4. Provincie Oost-Vlaanderen

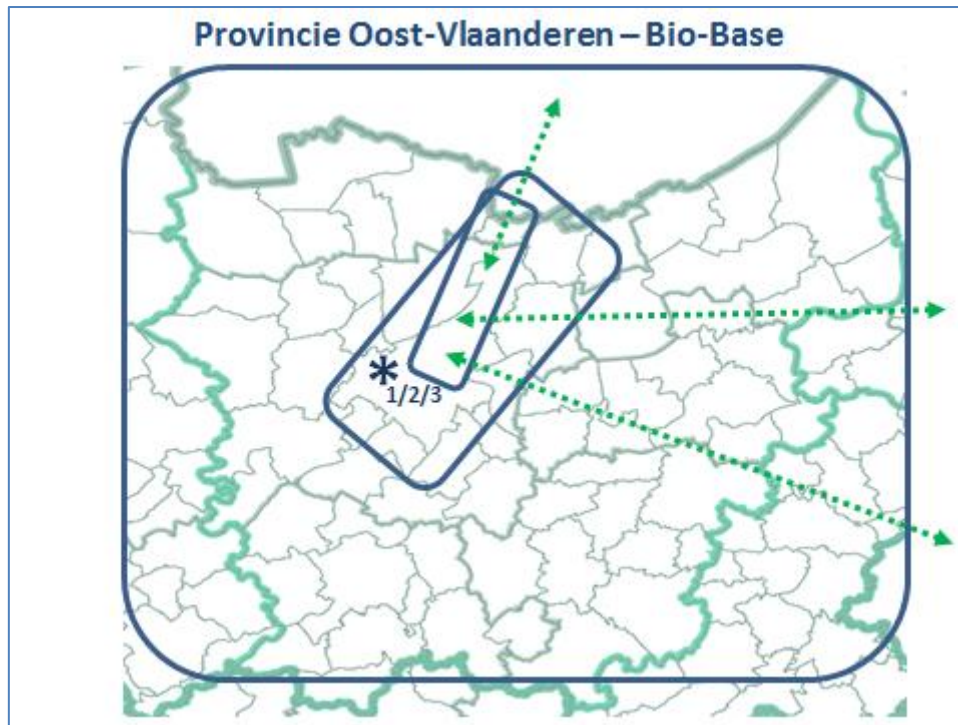
De **logistieke sector** is door provincie Oost-Vlaanderen en drie RESOCs (Gent en Rondon Gent, Waas & Dender, Meetjesland, Leie en Schelde) als een speerpuntsector aangeduid. Oost-Vlaanderen wil een logistieke topregio zijn. Op figuur 30 zijn voor de speerpuntsector 'logistiek' twee zones aangeduid: de Waaslandhaven (ontsluiting Deurganckdok, infrastructuurprojecten) en de haven van Gent (Kluizendok, Rieme Noord, uitbouw haveninfrastructuur). Daarnaast zijn er hotspots door de provincie Oost-Vlaanderen aangeduid op de as Kruibeke-Sint-Niklaas-Lokeren, in Aalst, Zwijnaarde, Deinze, Aalter, Oudenaarde en Maldegem. Deze zijn niet op onderstaande kaart afgebeeld omdat de hotspots niet in de strategische documenten worden vernoemd.

Figuur 30: Logistiek in Provincie Oost-Vlaanderen

De verbindingen zijn voor RESOC Gent de Seine-Scheldeverbinding (doorvoerhaven goederen tot Parijs) en met Terneuzen (verbetering nautische toegankelijkheid Kanaal Gent-Terneuzen). RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen geeft de verbinding met Brussel aan en de mogelijkheden die het Gewestelijk Express Net daar kan bieden voor o.a. pendelbewegingen. RESOC Waas & Dender geeft de mogelijkheden aan voor regio-overschrijdend overleg rond de Waaslandhaven.

De **bio-based sector** is door de Provincie Oost-Vlaanderen en RESOC Gent & Rondom Gent als een speerpuntsector aangeduid. Oost-Vlaanderen, met focus op het havengebied, wil zich ontwikkelen als een 'Bio-Economy Valley'. Daarnaast zijn er ook ontwikkelingen rond biotechnologie aan de Universiteit Gent en bedrijven die hiermee verbonden zijn. Op figuur 31 is voor de speerpuntsector 'bio-based' twee zones aangeduid: het havengebied van Gent of de 'Ghent Bio-Economy Valley' waar de biobase-cluster verder ontwikkeld wordt in bijvoorbeeld de Bio Base Europe Pilot Plant. Deze staat in verbinding met de Haven van Terneuzen waar ook rond bio-based wordt gewerkt. Verder zijn er biotechnologische bedrijven en ontwikkelingen gevestigd op het Technologiepark Zwijnaarde en het Incubatie- en Innovatiecentrum Universiteit Gent. Deze actoren staan (via het VIB) in verbinding met de Universiteiten van Leuven en Antwerpen.

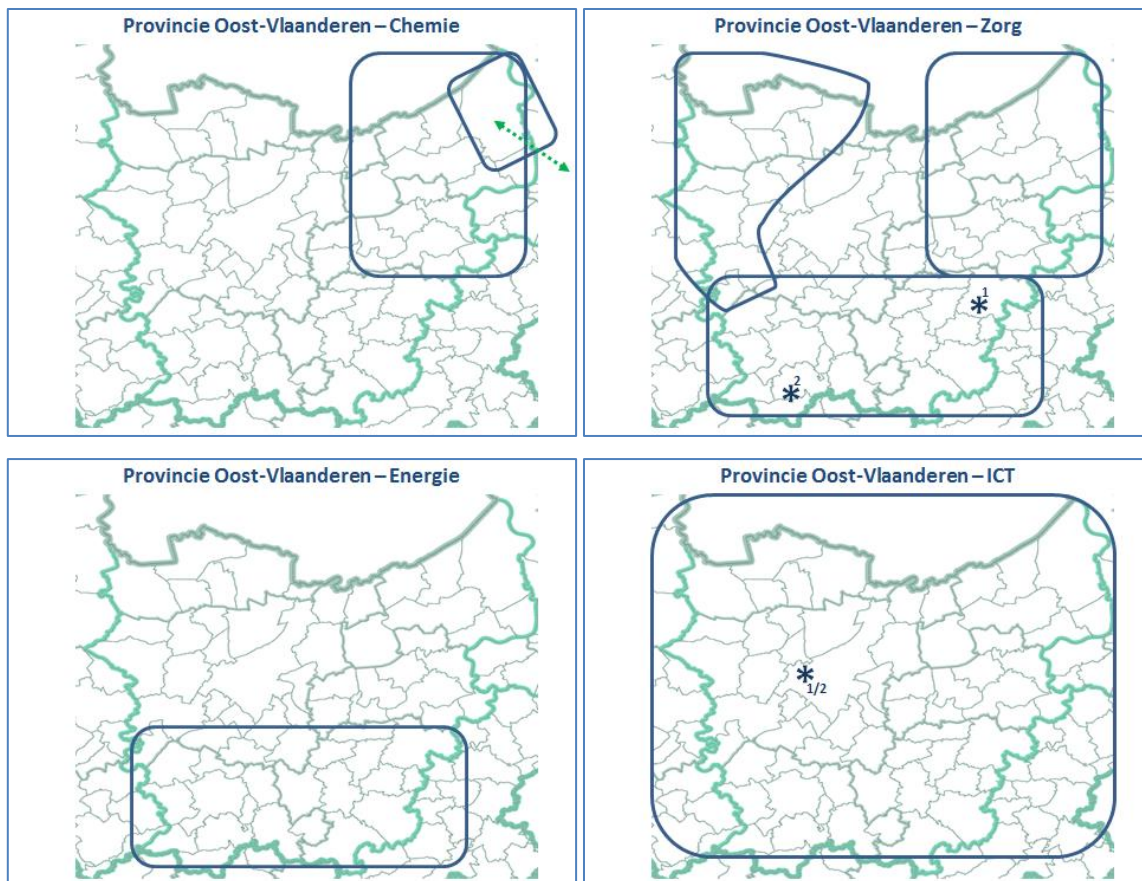
Figuur 31: Bio-based in Provincie Oost-Vlaanderen

De **chemiesector** is door RESOC Waas & Dender in de actualisatie vernoemd (figuur 32). Dit heeft te maken met de aanwezigheid van de chemische cluster in de Waaslandhaven. Daarom is er ook een verbinding met de haven van Antwerpen.

RESOC Meetjesland, Schelde en Leie, RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen en RESOC Waas & Dender selecteren **zorg** als een speerpuntsector (figuur 33). RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen wil de regio uitbouwen tot een 'zorgregio' met daarin een belangrijke rol voor de grote ziekenhuizen in Aalst en Ronse. Ook de nabijheid van kenniscentra en de centrale ligging van de regio zijn hierbij belangrijk.

RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen wil zich profileren en ontwikkelen als een **energiezuinige regio** (figuur 34).

ICT is een belangrijke technologie voor de Provincie Oost-Vlaanderen (figuur 35) Hierin spelen iMinds (vroegere onderzoekscentrum IBBT) en Icubes (incubatiecentrum van iMinds met focus op ICT) een belangrijke rol.

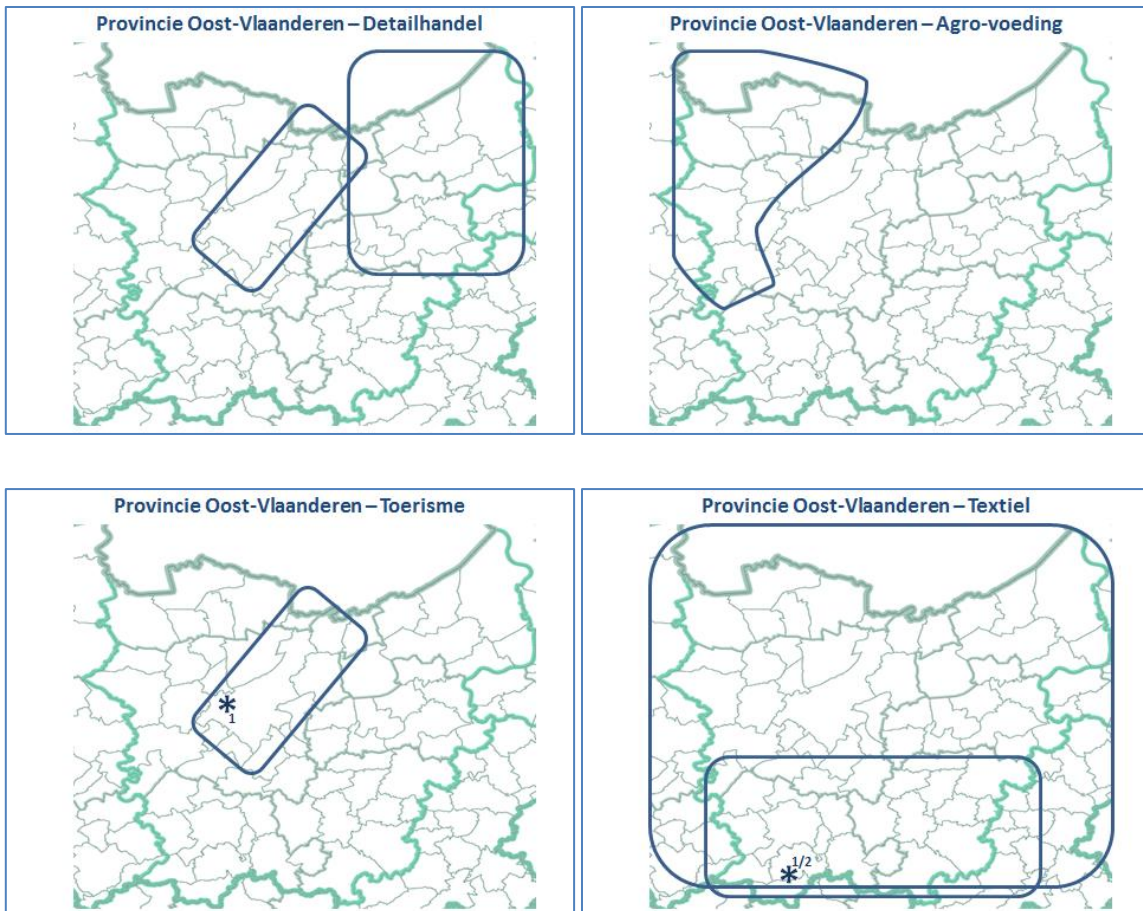
Figuren 32-35: Chemie, zorg, energie en ICT in Provincie Oost-Vlaanderen

Toerisme is door RESOC Gent en Rondom Gent als speerpuntsector vernoemd met een focus op cultuur, toerisme en horeca.

Agro-voeding is als speerpuntsector vernoemd door RESOC Meetjesland, Schelde en Leie.

Detailhandel is als speerpuntsector vernoemd door RESOC Gent en Rondom Gent en RESOC Waas & Dender.

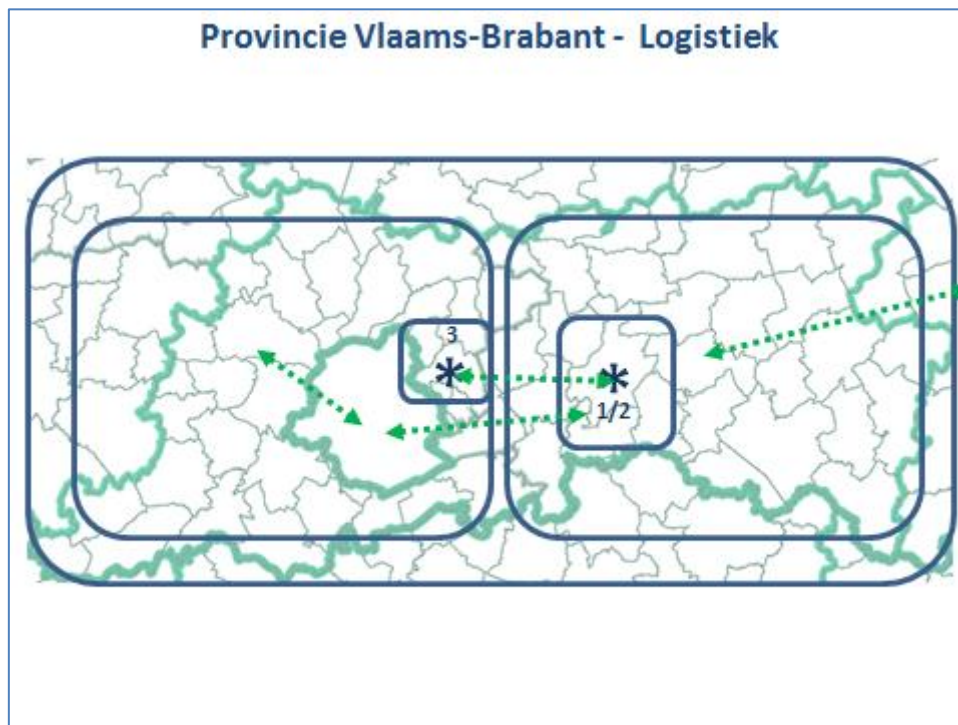
Textiel is door de provincie Oost-Vlaanderen (via kennisregio Oost-Vlaanderen) en RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen geselecteerd als speerpuntsector. Er zijn twee actoren vermeld, namelijk het open innovatie centrum voor Textiel in Ronse en het daaraan verbonden Textiel Inbucatiecentrum Ronse (gericht op textiel gerelateerde activiteiten).

Figuren 36-39: Detailhandel, agro-voeding, toerisme en textiel in Provincie Oost-Vlaanderen

5. Provincie Vlaams-Brabant

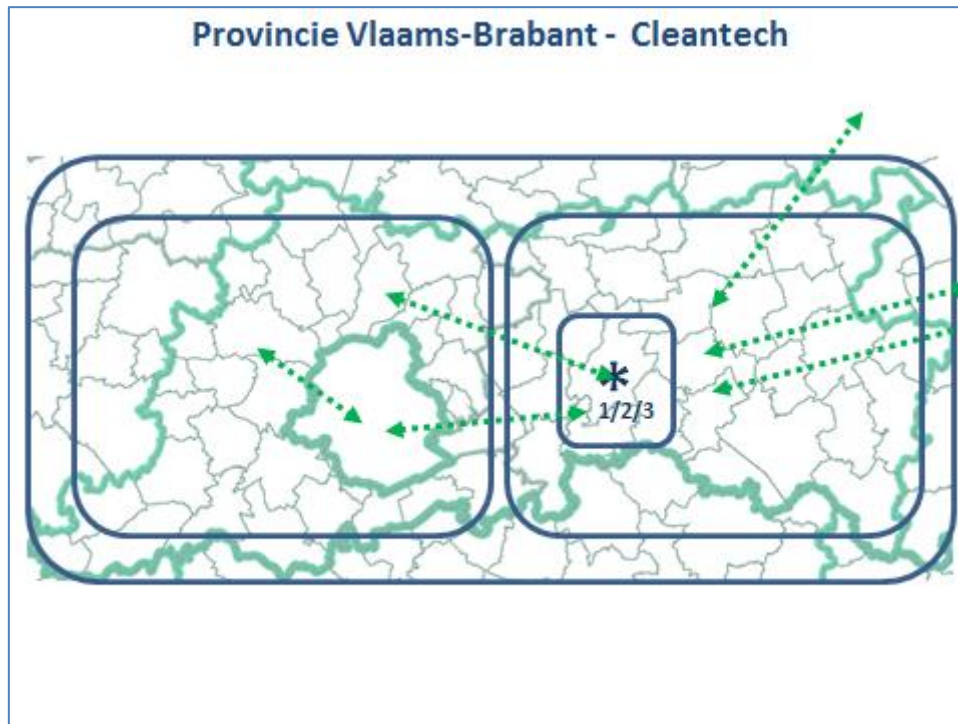
De **logistieke sector** is door provincie Vlaams-Brabant en de twee RESOCs (Halle-Vilvoorde en Leuven) als speerpuntsector gekozen (figuur 40). De focus in RESOC Halle-Vilvoorde ligt voornamelijk op logistiek rond de luchthaven in Zaventem en het logistiek park Brucargo. De focus in RESOC Leuven ligt op de synergie tussen het technologieplatform van de KU Leuven en de logistieke sector. Er wordt in de provincie gewerkt aan 'smart logistics' door de organisatie Flanders Smart Hub dat de triple helix samenbrengt in de provincie. Tussen Leuven en Zaventem wordt er een verbinding en synergie gezocht tussen technologie en slimme logistiek. Ook met Brussel is er op verschillende vlakken (o.a. arbeidsmarkt) een belangrijk verbinding. Daarnaast is er een verbinding met Nederlands-Limburg waar er raakpunten zijn met logistiek.

Figuur 40: Logistiek in Provincie Vlaams-Brabant

De **cleantechsector** is door de provincie Vlaams-Brabant recent als een speerpuntsector aangeduid (figuur 41). De sector wordt beschouwd als een sector met een groot ontwikkelingspotentieel. De focus ligt voor de provincie Vlaams-Brabant op vier grote subsectoren met name energie, transport en mobiliteit, materialen en gebouwen en water. RESOC Leuven kent een focus op voornamelijk materialen, Nanotechnologie en ICT. Op de kaart zijn voor cleantech verschillende verbindingen relevant. Namelijk met ELAt waarmee verschillende samenwerkingsverbanden zijn (vb. IMEC – Holst Centre in Eindhoven), Noord-Limburg (raakpunten gezondheid, voedsel en gezondheid), Limburg (cleantech platform, Energyville) en Brussel (o.a. arbeidskrachten). Daarnaast zoekt RESOC Halle-

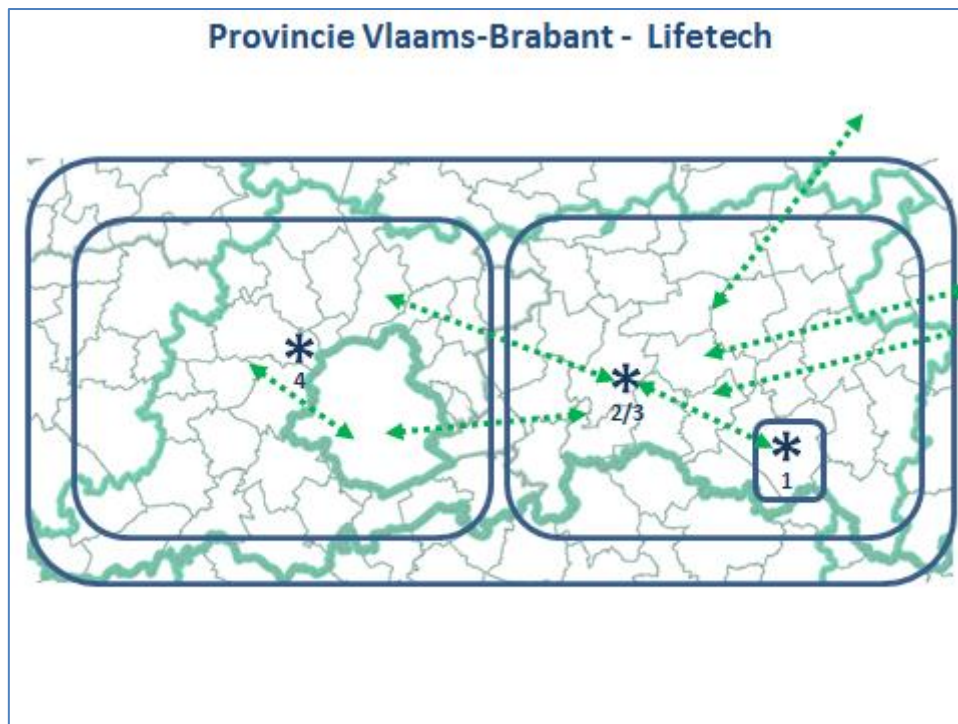
Vilvoorde aansluiting en aanknopingspunten bij de kennispool rond Leuven. In RESOC Leuven zijn de belangrijkste actoren het onderzoekscentrum voor nanotechnologie IMEC, de KU Leuven en de 'technology corridor' naar het Researchpark Haasrode en Wetenschapspark Arenberg.

Figuur 41: Cleantech in Provincie Vlaams-Brabant

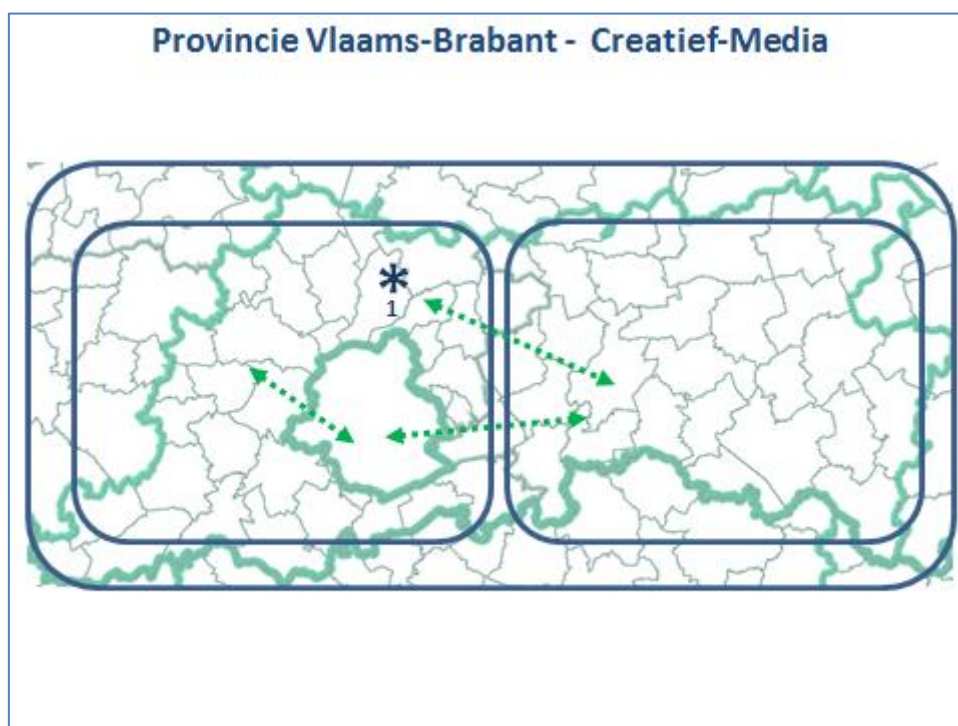
Ook de **lifetech** is door de provincie Vlaams-Brabant recent als een speerpuntsector aangeduid. De focus ligt voor de provincie Vlaams-Brabant op pharma en meditech, feed-food-health (brede domein van gezonde voeding voor mens en dier) en vernieuwing in de zorg. RESOC Leuven focust voornamelijk op meditech en pharma en feed-food-health. In Tienen wordt een wetenschapspark met incubatiecentrum en een hoogwaardig bedrijventerrein rond feed-food-health opgestart. Er wordt ook gewerkt aan de verbinding tussen Leuven en Tienen (Bi-Pool Leuven-Tienen). De aanwezigheid van UZ Leuven en de verbinding met Brussel (VUB, Researchpark Zellik) is belangrijk voor de cluster pharma en meditech.

Op figuur 42 zijn voor lifetech verschillende verbindingen relevant. In RESOC Leuven is er de 'technology corridor' tussen de KU Leuven en het Researchpark Haasrode en Wetenschapspark Arenberg. Met ELAt waarmee verschillende samenwerkingsverbanden zijn opgezet, met Noord-Limburg (raakpunten gezondheid, voedsel en gezondheid) en met Brussel (o.a. arbeidskrachten). Daarnaast zoekt RESOC Halle-Vilvoorde aansluiting en aanknopingspunten bij de kennispool rond Leuven.

Figuur 42: Lifetech in Provincie Vlaams-Brabant

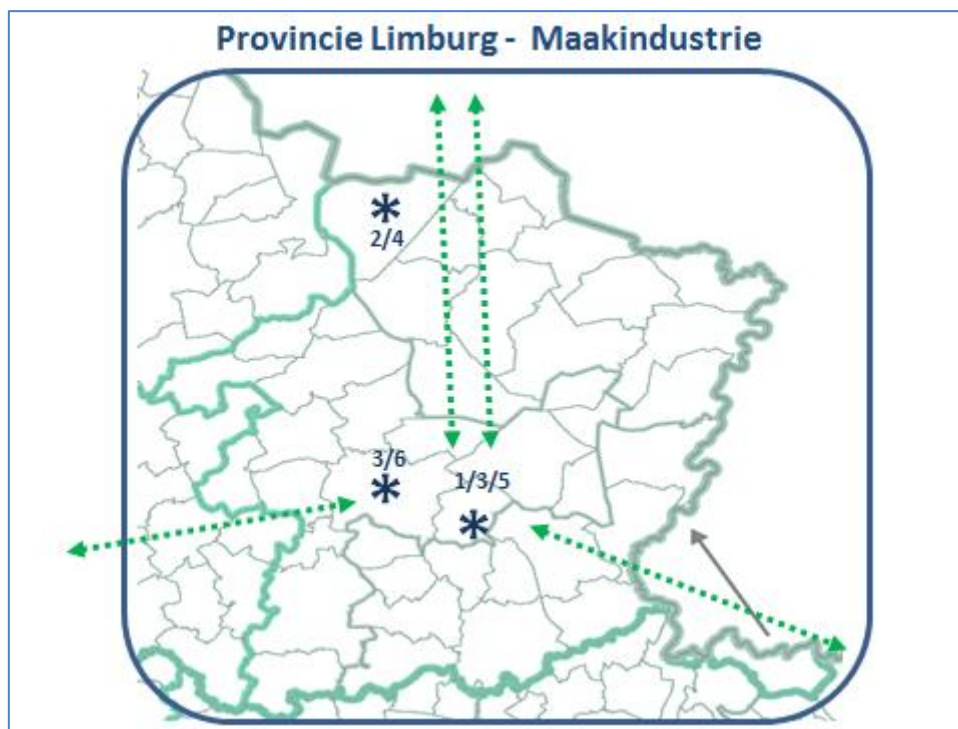
De **creatieve industrie** is door de provincie Vlaams-Brabant en RESOC Leuven en RESOC Halle-Vilvoorde als een speerpuntsector aangeduid (figuur 43). De focus ligt op audiovisueel en media (Vilvoorde), communicatie, PR, reclame en podiumkunsten (Leuven), audiovisueel (Zaventem) en dienstverlening podiumbouw (Werchter). Er zijn sterke verbindingen met Brussel vanuit beide RESOCs.

Figuur 43: Logistiek in Provincie Vlaams-Brabant

6. Provincie Limburg

De **maakindustrie** is door RESOC Limburg en SALK als een speerpuntsector aangeduid (figuur 44). RESOC Limburg gaf in 2008 aan te werken op (petro)chemie, metaalsector en voedingsindustrie. In de actualisatie en SALK is de maakindustrie als geheel aangegeven. RESOC Limburg en SALK geven aan dat ze drie verbindingen hebben buiten de regio, namelijk met Leuven (sterke betrekking via SOC Maakindustrie), met Brainport Eindhoven (versterking samenwerking) en met ELAt (ontwikkeling en verankering van het Limburgse kennisnetwerk in ELAt).

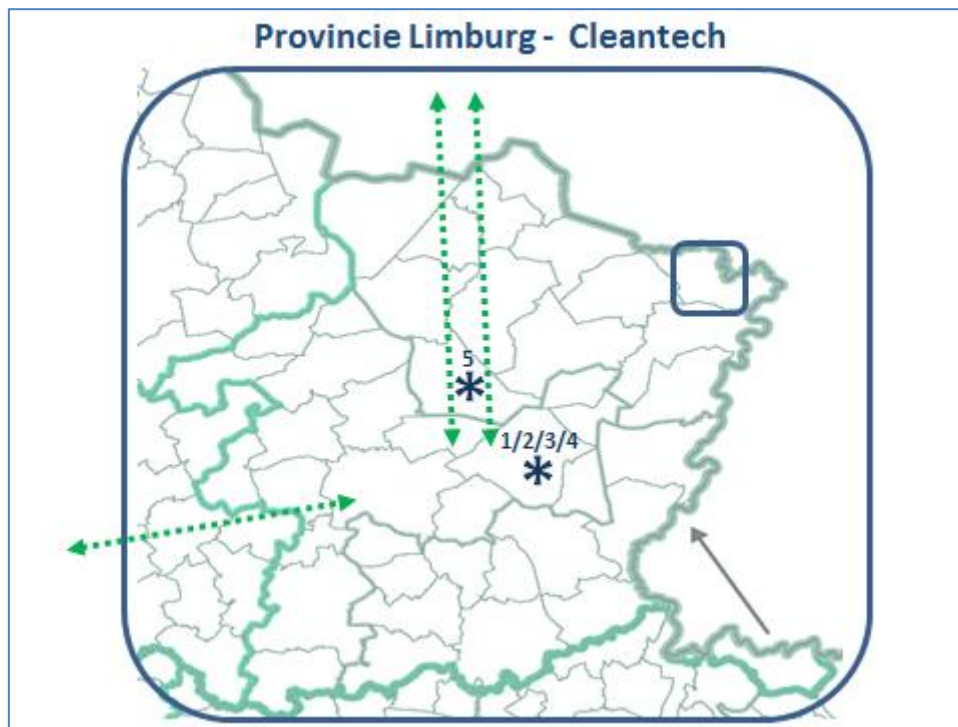

Figuur 44 Maakindustrie in Provincie Limburg

Een recente ontwikkeling is de locatie van twee vestigingen van het Strategisch Onderzoekscentrum Maakindustrie in Limburg. In Diepenbeek zal rond 'advanced manufacturing' (onderzoekscuster/demonstratieplaats) gewerkt worden. In Lommel wordt een onderzoekscuster rond 'mechatronics en vehicle technology' ondergebracht. Ook Flanders Drive (onderzoekscuster voertuigindustrie) is hier gevestigd. Daarnaast zijn er nog twee punten van belang: het Wetenschapspark Limburg in Diepenbeek (incubator en wetenschapspark voor high-tech bedrijven) en Research Campus Hasselt (campus voor innovatieve bedrijven in technologie, hightech, ICT en media).

De **cleantech-sector** is door RESOC Limburg en SALK als een speerpuntsector aangeduid (figuur 45). RESOC Limburg heeft in de actualisatie aangegeven dat EnergyVille de aanjager wordt van de energie-gerelateerde ontwikkelingen. Er zijn twee zones geselecteerd in Limburg. De eerste zone is Agropolis, een cleantech agrarisch bedrijventerrein in Kinrooi met aandacht voor algenkweek,

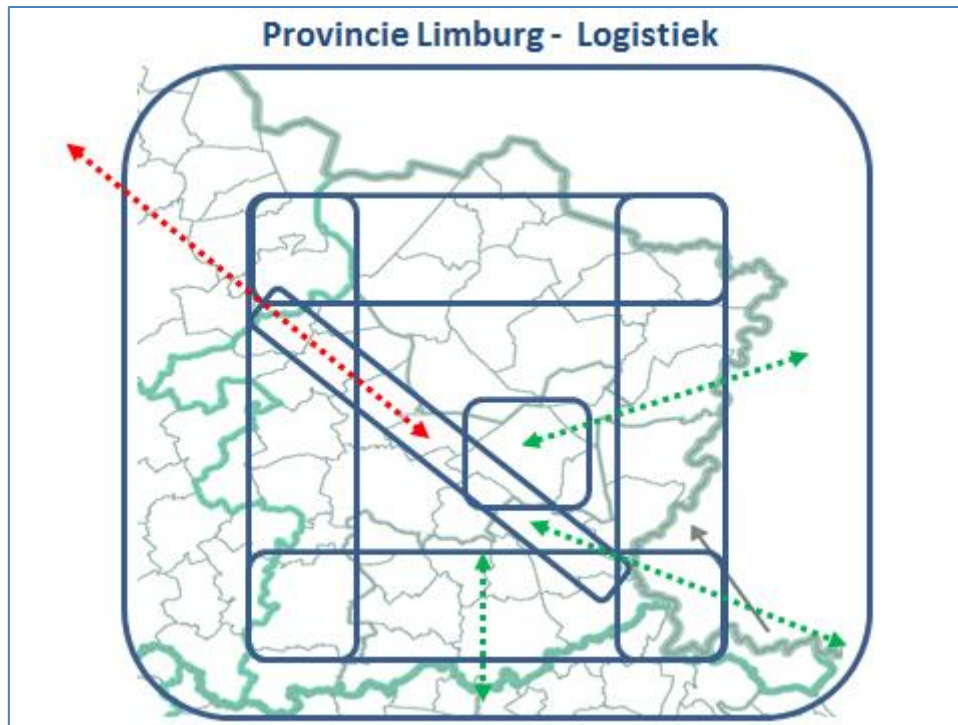
biomassaverwerking en nieuwe agro-productietechnologie. Daarnaast is de provincie Limburg één zone voor de Proeftuin Quadratic, een grootschalige proeftuin rond energie-voorziening in Limburgse steden.

Figuur 45: Cleantech in Provincie Limburg

RESOC Limburg en SALK geven aan dat ze drie verbindingen hebben buiten de regio op het vlak van cleantech. Namelijk met Leuven (sterke betrekking via EnergyVille), met Brainport Eindhoven (versterking samenwerking) en met ELAt (ontwikkeling en verankering van het Limburgse kennisnetwerk in ELAt). Op de kaart zijn voor de speerpuntsector cleantech verschillende punten aangeduid, namelijk Greenville, een dienstencentrum voor cleantechbedrijven in Houthalen, en daarnaast nog twee punten op het wetenschapspark Thor Park in Genk met als focus 'smart energy': Energyville (Europees onderzoekscentrum rond smart energy) en IncubaThor (een incubator voor energiebedrijven).

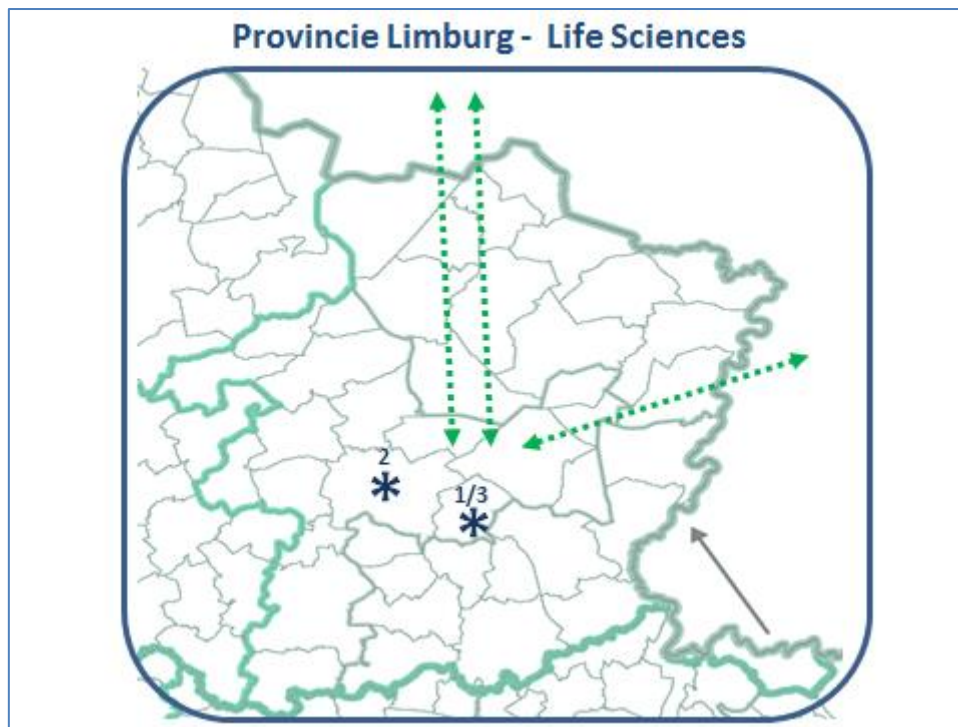
De **logistieke sector** is door RESOC Limburg en SALK als een speerpuntsector benoemd Limburg wil een logistieke topregio zijn. Op figuur 46 zijn voor de speerpuntsector 'logistiek' vijf zones aangeduid. De Provincie ontwikkelt door middel van gedeconcentreerde bundeling het Limburgs economisch logistiek weefsel, met clusters in Limburg Noord, Zuid, West, Oost en Midden (Genk). De logistieke clusters zijn gelegen op een noord-zuidas en een oost-westas waardoor heel Limburg betrokken wordt in de positieve effecten van de ontwikkeling. Daarnaast wordt het Economisch Netwerk Albertkanaal (ENA) beschouwd als een belangrijke waterweg met ruimte voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen.

Figuur 46: Logistiek in Provincie Limburg

RESOC Limburg geeft aan dat ze verschillende partners in andere regio's heeft met betrekking tot logistiek, namelijk ELC Limburg (NL), IHK Aken in Duitsland en Logistics in Wallonia (BE). Limburg beschouwd zichzelf als een strategisch achterland voor de mainport Antwerpen. Op de kaart zijn voor de speerpuntsector 'logistiek' geen punten aangeduid.

De **life sciences sector** is door RESOC Limburg en SALK als een speerpuntsector aangeduid (figuur 47). RESOC Limburg heeft in de actualisatie aangegeven dat er wordt gefocust op zorginnovatie en bio-medtech o.a. via clusterorganisatie lifetechlimburg. Er worden in de provincie Limburg drie zones geselecteerd: zorglogistiek platform (gemeenschappelijk logistiek platform voor de Limburgse ziekenhuizen), Careville Limburg / Clinical Trial Center Limburg (Proeftuinen: uittesten van nieuwe zorginnovaties in ouderenzorg / nieuwe medtech en biotech producten in de zorgsector) en de uitbouw van een eco-systeem door Lifetechlimburg (ontwikkeling smart community). RESOC Limburg en SALK geven aan dat ze drie verbindingen hebben buiten de regio, namelijk met Brainport Eindhoven (versterking samenwerking), met ELAt (ontwikkeling en verankering van het Limburgse kennisnetwerk in ELAt) en met Maastricht (tUL/academisch ziekenhuis: informatietechnologie en levenswetenschappen) rond gezamenlijk onderzoek met Universiteit Hasselt. Enkele punten zijn van belang in Limburg: BioVille (Life sciences incubator in Diepenbeek)), Research Campus Hasselt (Corda campus) en Wetenschapspark Limburg (Diepenbeek).

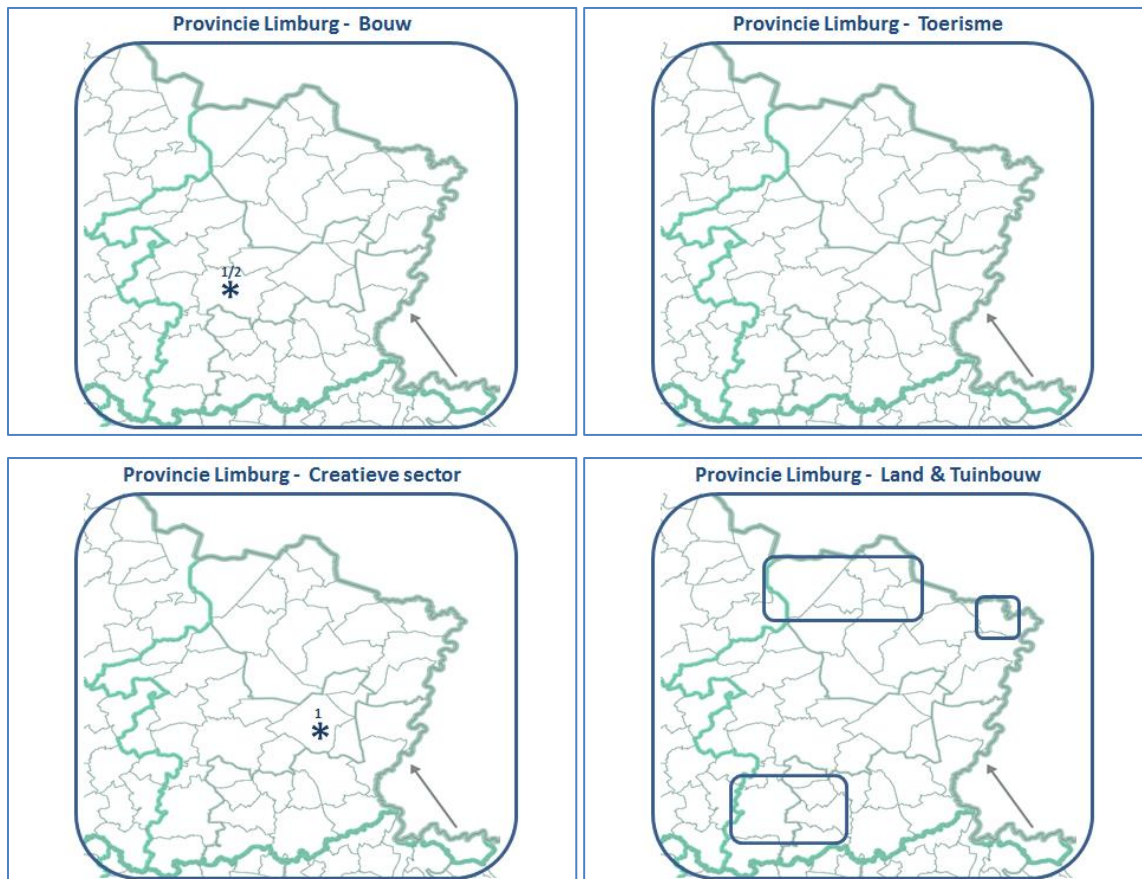
Figuur 47: Life sciences in Provincie Limburg

De **bouwsector** is door RESOC Limburg en SALK als speerpuntsector benoemd (figuur 48). Limburg heeft aangegeven te werken rond de transformatie van de Limburgse bouwsector tot een sterke bouw-milieu-energiecluster. Hiervoor zal o.a. een proeftuin duurzame renovatie in de bouw en een Construction Academy (interface innovatie en uitvoering) worden opgezet.

De **creatieve sector** is door RESOC Limburg en SALK speerpuntsector benoemd (figuur 49). Deze sector wordt in brede zin gedefinieerd met focus op design en mode, gaming, digitale media en ICT. Deze activiteiten zullen zich concentreren in C-Mine. iMinds zal in de toekomst een incubator voor ICT-toepassingen ontwikkelen in Limburg.

Toerisme is door RESOC Limburg en SALK als speerpuntsector benoemd (figuur 50). De Limburgse subregio's hebben met elk hun streekeigen onderscheidende elementen (Limburgse Kempen, Maasland, Haspengouw, Voerstreek en Hasselt en omgeving).

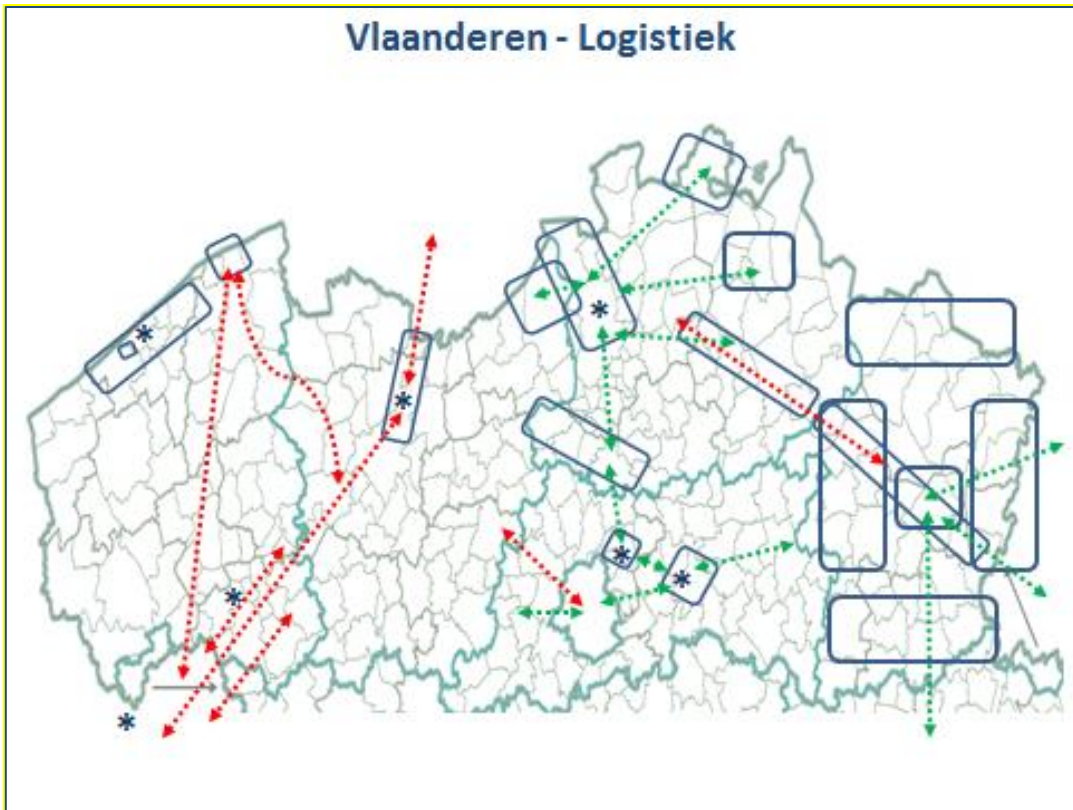
Land- en tuinbouw zijn als speerpuntsector benoemd, onder meer in het SALK, waar bepaalde concrete projecten worden aangehaald. Er zijn drie zones aangeduid op de kaarten, namelijk in Noord-Limburg (clustervorming rond twee belangrijke spelers uit de agro-voedingssector), Fruitport Limburg in Sint-Truiden (uitbreiden concentratie bedrijven met incubatiecentrum, thematische bedrijvenzone gericht op fruitsector en aanverwante bedrijven) en Agropolis in Kinrooi (cleantech agrarisch bedrijventerrein).

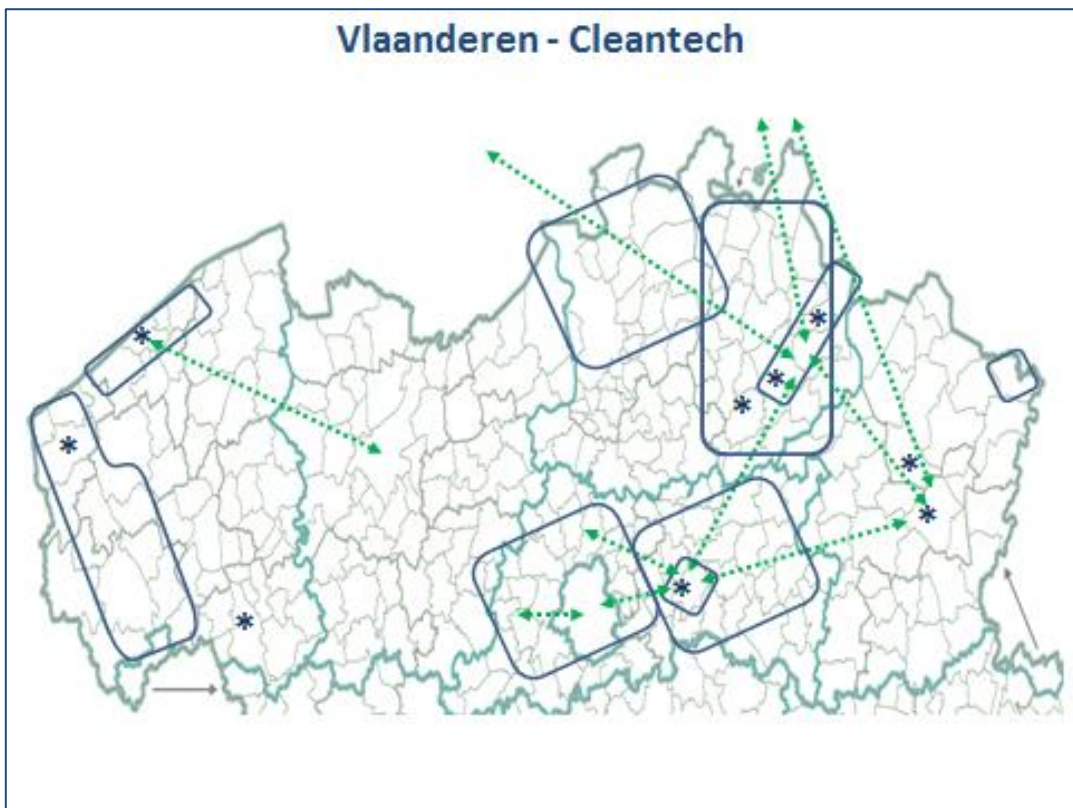
Figuren 48-51: Bouw, toerisme, creatieve sector en land en tuinbouw in Provincie Limburg

7. Conclusie

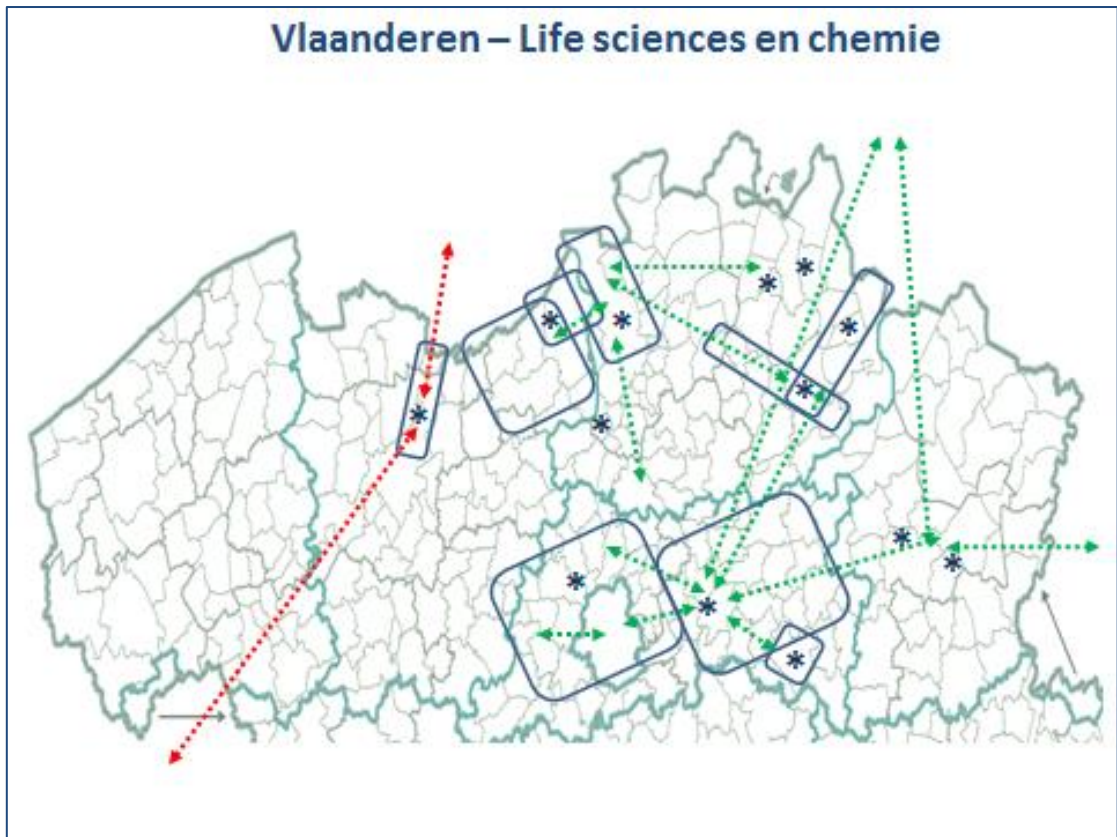
Dit onderdeel van de studie tracht de slimme specialisaties binnen Vlaanderen, die in verschillende contexten werden ontwikkeld, in enkele consistente ruimtelijke beelden voor Vlaanderen te synthetiseren. Dit doen we enkel voor de clusters die in voldoende provincies/RESOC's aan bod komen, namelijk logistiek, cleantech, life sciences en chemie en zorg. De uitleg bij de verschillende kaarten kan gevonden worden in de bijlage waar de kaarten samen met de legendes zijn toegevoegd.

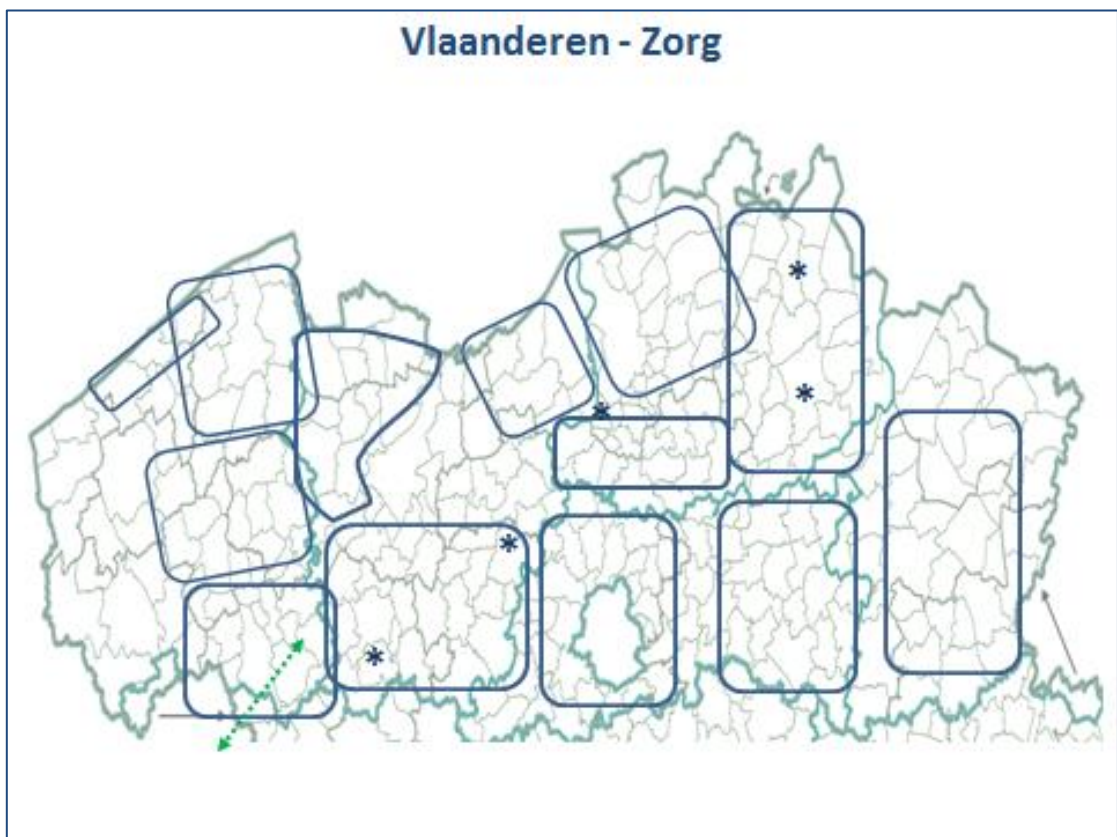
Figuur 52: Overzichtkaart speerpunt logistiek Vlaanderen

Figuur 53: Overzichtkaart speerpunt cleantech Vlaanderen

Figuur 54: Overzichtkaart speerpunt life sciences en chemie Vlaanderen

Figuur 55: Overzichtkaart speerpunt zorg Vlaanderen

Deel 4: Conclusie en mogelijke beleidsmaatregelen

Dit onderzoek laat zien dat er niet alleen diversiteit is in groei en economische activiteit in de Vlaamse subregio's, maar ook dat de beleidsagenda's van de subregionale actoren zeer uiteenlopend zijn. In het eerste hoofdstuk werd de beleidscontext op Vlaams en Europees niveau bekeken. Er zijn verschillende initiatieven die 'economische strategische activiteiten' selecteren (NIB, slimme specialisatie, KET, innovatieknooppunten). De meeste van deze beleidsdocumenten hebben echter geen of zeer beperkte aandacht voor de ruimtelijke aspecten van clusters en economische activiteit.

In de volgende fase van het onderzoek werd de 'retoriek' van subregionale actoren geïnventariseerd en geanalyseerd door middel van een systematische vergelijking van strategische beleidspublicaties van de Vlaamse Provincies en de RESOC's. De documenten worden geanalyseerd aan de hand van een aantal kenmerken en criteria die we onderverdelen in drie categorieën: inhoud van de strategie, de manier waarop de strategie wordt geïmplementeerd (implementatie) en de focusdomeinen (analyse) met betrekking tot ruimtelijke componenten, betrokken actoren, budget en relaties tot andere actoren (o.a. Vlaanderen, samenwerking met regio's). De overzichtstabellen en de actualisatie-enquête geven aan dat er heel wat variatie is tussen de verschillende subregionale actoren in de opmaak van de streekpacten en beleidsdocumenten. Zo worden er uiteenlopende methodologieën gehanteerd bij het proces van de probleemanalyse en bepaling van strategische doelstellingen. Ook qua vorm is er geen uniformiteit tussen de streekpacten.

Er is over de subregionale actoren heen een grote verscheidenheid als het gaat om de visie- en missievorming. Enkele zaken komen in bijna alle strategische documenten naar voren. De meeste regio's willen zich uitbouwen of bestendigen als een 'topregio' en/of 'economische motor in Vlaanderen'. Vaak wordt ook een Europese of internationale component toegevoegd. Daarnaast benadrukken de meeste in hun visie- en missieformulering het belang van creatie van werkgelegenheid, welvaart, levenskwaliteit en welzijn voor de bewoners van de regio. Verder wordt het belang van innovatie en creativiteit in verschillende domeinen benadrukt. Enkel in bepaalde grensregio's (Limburg, Zuid-West-Vlaanderen, Westhoek) wordt expliciet naar samenwerking met naburige (buitenlandse) regio's verwezen. Deze interregionale component verdient meer aandacht.

Er is ook grote uniformiteit in de strategische doelstellingen binnen de verschillende documenten. Dit heeft te maken met de taakstelling van provincies en RESOC's. Volgens het decreet van 7 mei 2004 moet iedere RESOC een streekpact opstellen. Dit streekpact heeft decretaal enkele voorwaarden (o.a. bijzondere aandacht voor kansengroepen op de arbeidsmarkt). Daarnaast komen door de

samenstelling van de RESOCs (o.a. werkgeverorganisaties, werknemersorganisaties) in de streekpacten enkele gelijkaardige focuspunten (o.a. mobiliteit, infrastructuur, ...) naar voren.

Er is een verschil tussen de speerpuntsectoren in de geanalyseerde documenten en de aangegeven speerpunten in de actualisatie. Ook is er variatie binnen de RESOCs en provincies rond strategische sectoren, die naarmate de tijd vordert iets meer afgelijnd werden in enkele regio's. Vanaf 2010 werd door verschillende RESOCs en provinciale overheden een studie-, evaluatie of hervormingsoefening gestart. Er is door de subregionale actoren gewerkt aan een verdere aflijning ('niches') en het 'moderner' maken van strategische sectoren (vb. clean, green, nano, life sciences). Vaak onder invloed van de ontwikkeling van een Vlaams beleid terzake en prioriteitsoefeningen ('budget'). Verder blijkt dat de selectiecriteria voor strategische sectoren verschillend zijn, vaak gebaseerd op overleg met lokale en provinciale actoren en de aanwezigheid van een belangrijke sector in de regio. Een constante is de sector logistiek en transport die in bijna elke regio is geselecteerd. Daarnaast wordt ook zorg en/of life sciences geselecteerd in veel regio's.

In de streekpacten (2007/2008) wordt slechts zeer zelden verwezen naar Vlaamse en/of Europese initiatieven. Er is een evolutie naar meer verbinding met het Vlaamse innovatie- en economisch beleid. In recentere documenten voor de opmaak van de nieuwe streekpacten en in de actualisatie wordt al meer naar Vlaamse initiatieven verwezen o.a. slimme specialisatie strategie, NIB, 'factory of the future' door subregionale actoren. Toch blijkt uit de actualisatie dat verschillende instrumenten voor de vernieuwing van het innovatie- en economisch beleid, zoals bijvoorbeeld 'factory of the future' en slimme specialisatie, voor de subregionale actoren nog altijd redelijk vage en onduidelijk concepten blijken.

In de strategische documenten zijn twee ruimtevragen te onderscheiden: niet lokaliseerbare ruimtevraag (verwijzing in algemene termen naar 'bedrijventerreinen', 'bedrijfsruimte', 'infrastructuur', ...) en lokaliseerbare ruimtevraag (reeds bepaalde infrastructuur-ontwikkeling). De aanpak van 'missing links' in de infrastructuur, de ontsluiting van de regio en/of economische poorten in de regio en het oplossen van de mobiliteitsknoop blijft ook in de recentere documenten en actualisatie als een zeer belangrijke doelstelling naar voor komen. Ondanks het feit dat gewone bedrijventerreinen nog altijd een belangrijk beleidsinstrument blijven voor subregionale actoren is er een tendens naar ontwikkeling van 'modernere' ruimtelijke instrumenten zoals 'living labs' en proeftuinen, ontwikkeling van innovatieve ecosystemen (creëren van een klimaat waarin bedrijven en universiteiten-hogescholen kunnen samenwerken), gespecialiseerde incubatoren, wetenschapsparken en bedrijventerreinen (o.a. voor logistiek, cleantech, agro-industrie, life sciences en glastuinbouw).

Men ziet ook een evolutie in beleidsinstrumenten met een zeer belangrijke rol voor kennis- en onderwijsinstututen (universiteiten en hogescholen, onderzoekscentra, competentiepool) als trekker van de regionale economie. Zo wordt de ontwikkeling van een 'triple helix' structuur slechts door enkele regio's expliciet vernoemd in de Streekpacten (2007/2008). In de actualisatie wordt aangegeven dat dit een belangrijke doelstelling wordt in de toekomst. In de meeste Streekpacten en Provinciale documenten worden de RESOC-partners expliciet als de belangrijkste actoren vernoemd die de strategische doelstellingen moeten omzetten in acties in de regio. Daarnaast worden in de meeste documenten ook nog andere actoren in het streekontwikkelingsgebied aangeduid (vb. Provinciale OntwikkelingsMaatschappij, intercommunales, kennisinstellingen en bepaalde bedrijven).

De Vlaamse overheid lijkt bijna afwezig in de Streekpacten. De Provinciale documenten gaan meer in op beleidsontwikkelingen op Vlaams niveau. De meeste aandacht voor het Vlaamse niveau gaat in de strategische documenten naar de ondersteuning bij het wegwerken van 'missing links' en grote infrastructuurwerken (multimodale infrastructuur, mobiliteit, bedrijventerreinen). In meer recente documenten wordt er meer aansluiting gezocht bij het Vlaamse beleidskader rond economische ontwikkeling. Toch is er bij verschillende subregionale actoren de perceptie dat er weinig interesse is vanuit de Vlaamse overheid voor de subregionale dynamiek. De Vlaamse overheid wordt vaak gezien als een 'ontbrekende', 'verre' of 'ongeïnteresseerde' partner (o.a. rol van de Provincies in het proces rond Beleidsplan Ruimte).

In de documenten is er geregeld een 'big-dream'-retoriek aanwezig, verschillende doelstellingen lijken voor bepaalde regio's hoog gegrepen of niet uitvoerbaar. Meer recente documenten zijn iets realistischer in doelstellingen.

Mogelijke beleidsmaatregelen

Het lijkt opportuun om in volgende zaken een standpunt in te nemen:

1. Vlaanderen moet engagement tonen

Vanuit de analyse van de strategische documenten en de actualisatie komt naar voren dat de Vlaamse Overheid door de subregionale actoren als een 'ontbrekende partner' en/of een 'ongeïnteresseerde partner' wordt gezien. Samenwerking tussen verschillende actoren ('multi-level governance') en een 'place-based'-beleid zijn belangrijke uitgangspunten in het Europese en Vlaamse beleid rond slimme specialisatie en het Nieuw Industrieel Beleid. Daarom is het belangrijk voor de ontwikkeling van Vlaamse subregio's dat de Vlaamse Overheid een actieve rol opneemt en engagement toont in het subregionaal beleid. De opmaak van de nieuwe Streekpacten en

Provinciale beleidsagenda's is de uitgelezen kans voor de Vlaamse overheid om te werken rond een beleidsvisie en beleidsacties rond regionale ontwikkeling en de doorwerking van het Vlaamse speerpuntenbeleid op subregionaal niveau. Daarnaast kan door de Vlaamse overheid worden nagedacht over welke ondersteuning de bottom-up projecten kunnen krijgen.

2. Rol van de RESOC

'Multi-level governance' is cruciaal voor een organisatie als RESOC. Verschillende respondenten geven aan dat RESOC instaat voor visievorming (o.a. via het Streekpact) en 'slechts' een facilitator en bruggenbouwer in de regio is. Het is uitsluitend een advies- en overlegorgaan en heeft een beleidsvoorbereidende en coördinerende rol. De RESOCs hebben geen uitvoerende rol en zijn ook niet ingebed in een concrete structuur die uitvoering aan het streekpact kan geven.

Dit maakt dat er voor verschillende RESOCs veel onduidelijkheid is over de opvolging en uitvoerbaarheid van het streekpact. Daarom lijken enkele hefboomsystemen nodig om het subregionaal beleid te stimuleren. Er kan bijvoorbeeld, zoals de SERV (2012) voorstelt, gewerkt worden met beheersovereenkomsten die het engagement van de Vlaamse overheid formaliseren. Een gepast beleidsinstrumentarium gericht op subregionale actoren is hierin belangrijk voor de uitvoering van het streekpact.

Daarnaast blijkt dat slechts in enkele gevallen de RESOCs (vb. RESOC Halle-Vilvoorde) gebruik maken van een concreet kader waarin duidelijk gesteld wordt door wie de projecten getrokken worden (projectleider), welke instrumenten er gebruikt worden, het tijds kader van het project en wie de betrokken actoren en stakeholders zijn. Mogelijk is een tussentijdse evaluatie van het Streekpact door de betrokken actoren opportuun waarbij de doelstellingen en projecten in het Streekpact een prioriteitsoefening ondergaan. Een 'Streekcontract', zoals de SERV (2012) adviseert, lijkt een mogelijke optie te zijn om de subregionale ontwikkeling naar een concreter niveau te brengen. Hierbij wordt het Streekcontract door zowel de 'topdown' als 'bottom-up' invalshoek ingevuld met concrete engagementen van de betrokken actoren omtrent uitvoering, financiering, tijds kader.

Uit de studie blijkt dat er slechts zeer weinig RESOCs gebruik maken van evaluatie en monitoring-mechanismen. Hier moet verder aan gewerkt worden, mogelijk in samenwerking met de Vlaamse Overheid. Onder meer in het licht van de nieuwe Europese programma's die meer aandacht leggen op evaluatie en monitoring (vb. resultaatsindicatoren, kwalitatieve evaluatie).

3. Beleidsvoorbereiding en ondersteuning bij opmaak streekpacten

De vrijheid in de opmaak van de streekpacten wordt over het algemeen als zeer belangrijk beschouwd door de subregionale actoren. De 'bottom-up'-ontwikkeling is belangrijk omdat de betrokken actoren hun eigen accenten kunnen leggen in de prioriteiten en doelstellingen. De RESOCs houden rekening met de knowhow van verschillende betrokken besturen, instellingen en organisaties. Toch zijn sommige Streekpacten van mindere kwaliteit. Er is niet altijd voldoende capaciteit aanwezig waardoor de Streekpacten soms een gebrek aan kwaliteit vertonen.

Een mogelijk oplossing hiervoor is de doorstroming van strategische informatie door o.a. Agentschap Ondernemen, de Studiedienst Vlaamse Overheid en Provinciale economische kenniscellen naar de RESOCs. Niet enkel een statistische databank maar ook een update over beleidsinitiatieven, standpuntbepaling rond bepaalde strategische lijnen en/of aanbieden van publicaties lijken nuttig te kunnen zijn voor de subregionale actoren.

In de strategische documenten worden verschillende componenten aangegeven waar mogelijk strategische informatie voor nodig is:

- Stad-plattelandsrelaties en stad-randrelaties: in de meeste strategische documenten komt de spanning tussen stad en platteland/hinterland naar voor. In bepaalde documenten wordt de positieve én negatieve consequenties van de (nabijheid van een) grootstedelijke dynamiek sterk benadrukt. Daarnaast lijkt de economische agenda van de RESOCs in regio's met grote steden zoals Gent en Antwerpen niet echt te verschillen van de stedelijke agenda van deze steden.
- Clustering: de meest strategische documenten geven aan dat er moet worden ingezet op clustering van economische activiteiten.
- Het stimuleren van cross-sectorale samenwerking en verbindingen komen naar voren als een belangrijke doelstelling voor de toekomst. Dit is een nieuwe component in de regionale ontwikkeling waarvoor strategische informatie voor de subregionale actoren van belang kan zijn.
- Kennisinstellingen: de rol van kennisinstellingen is zeer belangrijk voor de regionale ontwikkeling, zoals blijkt uit de meeste strategische documenten.

4. Ruimtelijke component van het Vlaamse innovatie en economisch beleid

De Vlaamse beleidsdocumenten rond innovatie en economisch beleid moeten meer aandacht tonen voor de ruimtelijke componenten in het beleid én de gedifferentieerde ruimtelijk-economische structuur van de subregio's. Daarnaast is er meer aandacht nodig voor coördinatie van het speerpuntenbeleid op Vlaams niveau. In deze context is er weinig aandacht voor de integratie van

het Vlaames beleid met het subregionale beleid rond strategische economische activiteiten. Deze studie wil een aanzet geven tot verdere coördinatie en afstemming tussen de subregionale beleidsplannen en het Vlaamse niveau. De echte impact van de realisatie van initiatieven hangt sterk of van de mate van samenwerking of 'multi-level governance' die wordt gerealiseerd. De verankering van het Vlaams beleid (NIB, slimme specialisatie) in de nieuwe streekpacten en Provinciale beleidsnota's is dus een goede zaak. Op deze manier kan een hefboomwerking worden georganiseerd met 'place-based' beleidsinstrumenten in de subregio's.

Daarnaast wordt door respondenten aangegeven dat er weinig afstemming is tussen structurele Vlaamse beleidsmaatregelen (o.a. steunverlening voor innovatie, steun voor opleidingen) en Vlaamse cofinanciering van EFRP, ESF en andere Europese programma's en fondsen. Hier liggen kansen voor de Vlaamse Overheid en subregionale actoren.

5. Internationale samenwerking en investeringsbeleid

In de strategische documenten wordt door verschillende subregionale actoren het belang van buitenlandse acquisitie en marketing aangegeven. Daarnaast wordt in de actualisatie aangegeven dat het gebrek aan buitenlandse investeringen een belangrijk knelpunt vormt in de economische ontwikkeling van de subregio's. Een duidelijke profilering van Vlaanderen en daarnaast de eigenheid van de provincies en RESOCs kunnen weergeven, is zeer belangrijk in de werking van Flanders Investment & Trade (FIT). De noodzaak om over concrete instrumenten te beschikken die de nodige informatie over de regionale economie kunnen doorgeven is belangrijk voor acquisitie. Het proefproject rond de gap-analyses lijken een goede stap naar een pro-actief acquisitiebeleid. Via een gap-analyse aangestuurd door sectorfederaties, clusters, Provinciale of lokale actoren wordt bepaald hoe de waardeketen van een speerpuntcluster in elkaar zit en waar het voordeel schuilt voor buitenlandse ondernemers. Vervolgens wordt onderzocht welke bedrijven de 'gaps' of de gaten in de waardeketen goed zouden kunnen dichten. Dat kunnen buitenlandse firma's zijn, maar ook Vlaamse.

Veel voorkomend in de strategische documenten en de actualisatie is de sterke focus op samenwerking met buitenlandse (buur)regio's. De subregionale actoren zijn ingebed in verschillende soorten van samenwerking. Zo is er bijvoorbeeld de Europese samenwerking rond de EGTS'en (Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking) die ernaar streeft grensoverschrijdende, supranationale en interregionale samenwerking te vereenvoudigen en te bevorderen. Veel aandacht is er voor de Brainport regio rond Eindhoven, voornamelijk omwille van het sterke technologisch platform dat daar aanwezig is en waar de subregionale actoren bij willen aanhaken (o.a. ELAt-samenwerking). Er wordt ook verder gekeken naar landen zoals China, India en Vietnam.

6. Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

In functie van de opmaak van een Beleidsplan Ruimte Vlaanderen lijken enkele zaken van belang voor de economische ontwikkeling van de subregio's. De respondenten vinden dat de ruimtelijk-economische component op subregionaal niveau te weinig aan bod komt in het Beleidsplan Ruimte. Het plan lijkt voorbij te gaan aan de huidige eigenschappen en bestaansvoorwaarden van een gedifferentieerd economisch landschap. Zeker als dit op het niveau van de subregio's wordt uitgewerkt. Verder is het procesverloop voor de respondenten zeer onduidelijk.

Ten eerste komt de rol van bedrijventerreinen voor subregionale ontwikkeling te weinig aan bod. Verschillende respondenten geven aan dat er weinig wordt ingespeeld op de toegevoegde waarde van klassieke regionale en lokale bedrijventerreinen. Daarnaast zijn er heel wat specifieke bedrijventerreinen en bedrijfsgebouwen in opbouw die bijzondere eisen stellen aan de vestigingsvoorwaarden (vb. stedelijk gebied, nabij universiteiten en kennisinstellingen, nabij glastuinbouwcluster, 'creatieve clusters'). Dit vergt een flexibel kader dat nog niet aanwezig is in het Beleidsplan Ruimte. Verschillende regio's stimuleren de uitbouw van regionale logistieke clusters. Een duidelijk afwegingskader is hiervoor belangrijk.

Een belangrijke component in de strategische documenten is de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur en het wegwerken van 'missing links' in hun regio. Een duidelijke afstemming op korte termijn van de Vlaamse overheid over de verdere optimalisatie en aanleg van verkeersinfrastructuur (multimodaal, weg, spoor, water, pijpleiding) in functie van regionale ontwikkeling is belangrijk (ontsluiting van bedrijventerreinen, woon-werkverkeer, congestie, investeringen). Daarnaast lijken enkele maatschappelijke uitdagingen een bijzondere impact op het ruimtebeslag te hebben. Dit blijkt uit de uitbouw van verschillende 'zorgregio's' in de regio's die vergrijzing (en verstedelijking) als een belangrijke uitdaging zien, ook op ruimtelijk vlak.

1. Bibliografie

BARCA, F. (2009), An Agenda for a Reformed Cohesion Policy-Independent Report, Brussel, European Commission.

BOSCHMA R. (2005), Role of proximity in interaction and performance : Conceptual and empirical challenges, *Regional Studies*, 39, 1, pp. 41-45.

BRENNER N. (2004), *New state spaces : urban governance and the rescaling of statehood*, Oxford, Oxford University Press.

CRESCENZI R. & RODRIGUEZ-POSE A. (2011), Reconciling top-down and bottom-up development policies, *Environment and Planning A*, 43, 4, pp. 773-780.

DE RUYTTER, S., GOESAERT, T. & KONINGS, J. (2012), Sectoranalyse van de Vlaamse industrie, STORE-report.

DG REGIO (2011). *Regional Policy for smart growth in Europe 2020*, Brussel: Europese Commissie – DG Regional Policy, 29 p.

EUROPESE COMMISSIE (2010). *Communication (COM 2010 – 533) from the Commission: Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020*, Brussel, 14 p.

FODDI, M., PACI, R., & COLOMBELLI, A. (2011). *The knowledge regions in the enlarged Europe*.

FORAY, D., DAVID, P. & HALL, B. (2009). *Smart Specialisation – The Concept'*, Knowledge Economists Policy Brief 9, 'Knowledge for Growth' Expert Group, 5 p.

HILDRETH, P. & BAILEY, D. (2013), *The economics behind the move to 'localism' in England*, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, published online March 21, 2013

LAROSSE, J. & GEERTS, K.(2013). *Nieuw industrieel beleid in Vlaanderen: een stand van zaken*, *Over.Werk*, 2:10-20

LAROSSE, J. (2012), *'New Industrial Policy' in Flanders: An Integrated Policy Framework for a New Productivity'*, *Revolution et Reflets et perspectives de la vie économique*, 1, pp. 99-115.

MCCANN P. (2008), Globalization and economic geography : the world is curved, not flat, Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 1, 3, pp. 351.

OECD (2009), How Regions Grow Trends and Analysis, OECD.

OECD (2010), Regional Development Policies in OECD Countries, OECD.

PBL, RASPE, O., WETERINGS, A., THISSEN, M. (2012). De Internationale Concurrentiepositie van de Topsectoren, Den Haag Bilthoven.

RESOC-SERR MIDDEN-WEST-VLAANDEREN (2007). Socio-Economisch Rapport & Streekpact 2007-2012, 202 p.

RODRÍGUEZ-POSE, A., & CRESCENZI, R. (2008). Mountains in a flat world: why proximity still matters for the location of economic activity. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 1(3), 371-388.

ROZENBLAT, C. (2010). Opening the black box of agglomeration economies for measuring cities' competitiveness through international firm networks, Urban Studies, 47(13), pp. 2841–2865.

SERV (2012). Het toekomstig streekoverleg in Vlaanderen. SERV-Advies. 18 p.

SOETE, L. *et al.* (2012). Rapport van de Expertgroep Doorlichting van het Vlaams Innovatie-instrumentarium ingediend bij de minister van Wetenschapsbeleid en innovatie.

STREEKOVERLEG ZUID-OOST-VLAANDEREN (2008). Streekpact 2007-2013, 116 p.

VANTHILLO, T. & VERHETSEL, A (2012). Paradigm change in regional policy: towards smart specialisation? Lessons from Flanders (Belgium). *Belgeo: Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 1-2.

VLAAMSE REGERING (2011). Vlaams Hervormingsprogramma Europa 2020, Brussel, 112 p.

VLAAMSE REGERING (2011b). Een verdere invulling van de ViA Doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen', Brussel: 67 p.

VLAAMSE REGERING (2013). Vlaams Hervormingsprogramma 2013. Brussel: Vlaamse Regering.

VRWI (2011). Advies 153: De 1% norm voor O&O – invulling groeipad. Brussel.

VVSG (2010). Provinciale Werking Economie, 40 p.

WINTJES, R., & HOLLANDERS, H. (2010). The regional impact of technological change in 2020, Report to the European Commission.

2. Annex: Vragen enquête

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Geachte mevrouw, mijnheer,

In deze enquête willen de Universiteit Antwerpen (UA-TPR) en het Steunpunt Ondernemen en Regionale Economie (STORE) meer te weten komen over de beleidsinitiatieven rond strategisch economische activiteiten in de Vlaamse subregio's. We focussen hierbij op het selectieproces van de speerpunten, de strategische doelstellingen en uitdagingen van het beleid en het beleidsinstrumentarium.

We willen u vragen om de onderstaande enquête in te vullen. Nadat we de enquête terug ontvangen hebben zouden we u, of een collega, hierover telefonisch willen contacteren. We overlopen kort de enquête en u hebt de mogelijkheid tot verfijning en/of verduidelijking van de antwoorden. Dit zal niet meer dan een half uur van uw tijd vragen. Graag hadden we, indien mogelijk, de enquête en het telefoongesprek voor donderdag 27 juni afgerond.

De antwoorden op de enquêtevragen zullen geaggregeerd worden op niveau van de provincie. De informatie ingewonnen tijdens het telefoongesprek zal gebruikt worden voor de update van een fiche op basis van reeds verzamelde informatie uit beleidsdocumenten.

U kan met vragen of opmerkingen altijd contact op via mail of telefoon met onderzoeksmedewerker Ties Vanthillo.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

prof. dr. Ann Verhetsel, Ties Vanthillo.

Introductie

1. Naam:

2. Functie:

3. Organisatie:

- RESOC
- Werkgeverorganisatie (Voka, VKW, ...)
- Provincie
- Lokale overheid
- Andere organisatie

geef nadere toelichting

4. Regio:

- Provincie Antwerpen
- Provincie Limburg
- Provincie Vlaams-Brabant
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Provincie West-Vlaanderen

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Speerpunten en selectieproces

5. Kunt u aangeven of uw organisatie/regio speerpunten heeft gedefinieerd (vb. automotive, chemie, logistiek, life sciences, ICT, ...)?

JA

NEE

6. Kan u de speerpunten opsommen?

Gelieve het prioriteitsniveau aan te geven tussen de verschillende speerpunten (1= zeer belangrijke prioriteit, 6 = minder belangrijke prioriteit). U kunt u bijvoorbeeld baseren op beleidsdocumenten, budgetallocatie en de aanwezigheid van onderzoeksinstituten, organisaties of programma's.

Speerpunt 1	
Speerpunt 2	
Speerpunt 3	
Speerpunt 4	
Speerpunt 5	
Speerpunt 6	

7. Wanneer zijn de speerpunten geselecteerd?

Periode voor 2007

Periode tussen 2007 en 2011

Periode vanaf 2012 en dit moment

8. Gelieve aan te geven wanneer deze selectie geactualiseerd zal worden.

Selectieproces lopende (afronding binnen 3 maanden)

Selectieproces afgerond in zeer nabije toekomst (nog binnen 2013)

Selectieproces gepland (start vanaf 2014)

Niet van toepassing voor deze regio

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Speerpunten en selectieproces

9. Gelieve aan te geven welke methoden gebruikt worden bij het bepalen van regionale speerpunten?

	Niet	Zelden	Geregeld	Meestal	Altijd	N.v.t.
Foresight	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Assessment door experts	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SWOT-analyse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Internationale benchmarking	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overleg met lokale overheden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overleg met provinciale overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overleg met Vlaamse overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overleg met lokale bedrijven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Overleg met burgers	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andere methode	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Geef nadere toelichting sub

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Speerpunten en selectieproces

10. Speelt de aanwezigheid van volgende zaken een rol bij het selecteren van speerpunten?

	Helemaal niet belangrijk	Niet erg belangrijk	Redelijk belangrijk	Zeer belangrijk	Uitmate belangrijk
Onderzoeksinstelling (vb. Vlaamse kennisinstelling, collectieve onderzoekscentra, competentiepool)	☐	☐	☐	☐	☐
Grote bedrijven / 'lead-plants'	☐	☐	☐	☐	☐
Hogeschool of universiteit	☐	☐	☐	☐	☐
Innovatieve KMO's	☐	☐	☐	☐	☐
Technische infrastructuur in de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Wereldspelers in bepaalde sector	☐	☐	☐	☐	☐
Overtuigend individu met visie op regionale economie	☐	☐	☐	☐	☐
Gekwalificeerde arbeidskrachten	☐	☐	☐	☐	☐
Economische verbindingen met nabijgelegen regio's	☐	☐	☐	☐	☐
De intensiteit van ondernemende activiteiten in de regio (vb. groot aantal start-ups, laag aantal bedrijfsoprichtingen, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
De aanwezigheid van een sterke cluster	☐	☐	☐	☐	☐
De geografische locatie	☐	☐	☐	☐	☐
Natuurlijke grondstoffen (wind, water, zand, gas, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐

Geef nadere toelichting

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Strategische doelstellingen en uitdagingen

11. Gelieve aan te geven welk de grote uitdagingen zijn voor de economische ontwikkeling in uw regio?

	Helemaal niet belangrijk	Niet erg belangrijk	Redelijk belangrijk	Zeer belangrijk	Uitmate belangrijk
Onderwijs en opleiding	☐	☐	☐	☐	☐
Werkgelegenheid	☐	☐	☐	☐	☐
Energiezekerheid en hernieuwbare energiebronnen	☐	☐	☐	☐	☐
Duurzame ontwikkeling	☐	☐	☐	☐	☐
Globalisatie	☐	☐	☐	☐	☐
Regionale ontwikkeling	☐	☐	☐	☐	☐
Milieubescherming	☐	☐	☐	☐	☐
Gezondheid en duurzaam zorgsysteem	☐	☐	☐	☐	☐
Vergrijzing	☐	☐	☐	☐	☐
Economische welvaart	☐	☐	☐	☐	☐
Klimaatverandering	☐	☐	☐	☐	☐
Informatie en media	☐	☐	☐	☐	☐
Krimpende bevolking/arbeidspopulatie	☐	☐	☐	☐	☐
Veiligheid (criminaliteit, persoonlijke veiligheid, terrorisme)	☐	☐	☐	☐	☐
Veiligheid (veiligheid op het werk, industriële risico's)	☐	☐	☐	☐	☐
Sociale polarisatie	☐	☐	☐	☐	☐
Migratie	☐	☐	☐	☐	☐
Mobiliteit	☐	☐	☐	☐	☐

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Strategische doelstellingen en uitdagingen

12. Gelieve aan te geven in welke mate, naar uw mening, volgende factoren belangrijk zijn in de selectie van strategische doelstellingen in uw regio.

	Helemaal niet belangrijk	Niet erg belangrijk	Redelijk belangrijk	Zeer belangrijk	Uitermate belangrijk
Een inhaalbeweging op economisch sterkere Vlaamse regio's verwezenlijken.	☐	☐	☐	☐	☐
Ontwikkelen van een duurzamere regio.	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijkheid om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Reeds gemaakte keuzes in het verleden.	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijkheid om kennisinstellingen, overheid en bedrijven bij elkaar te brengen ('triple helix')	☐	☐	☐	☐	☐
Een wens om bestaande activiteiten te verankeren in de regio.	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijkheid om te focussen op minder speerpunten.	☐	☐	☐	☐	☐
Creëren van een innovatief regionaal ecosysteem.	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteunen van nieuwe clusters.	☐	☐	☐	☐	☐
De mogelijkheid om in de toekomst flexibel om te gaan met speerpunten	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteunen van cross-sectorale samenwerkingsverbanden tussen sectoren en/of technologieën.	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐

Geef nadere toelichting

Strategische economische activiteiten – Steunpunt ORE

Strategische doelstellingen en uitdagingen

13. Welke onderstaande zaken hinderen de economische en innovatieve ontwikkeling in uw regio? Geef aan of u akkoord gaat met deze hindernissen.

	Niet relevant	Matig relevant	Neutraal	Relevant	Zeer relevant
Gebrek aan beschikbaar (risico) kapitaal	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkte productie, overdracht en gebruik van kennis	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkte cross-sectorale samenwerking	☐	☐	☐	☐	☐
Negatieve lange termijn effecten van de huidige crisis op de financiering van onderzoek & ontwikkeling	☐	☐	☐	☐	☐
Gebrek aan ondernemerschap	☐	☐	☐	☐	☐
Onvoldoende kwaliteit van overheidsdienstverlening	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkte buitenlandse investeringen	☐	☐	☐	☐	☐
Gebrek aan kwalitatieve bedrijventerlocaties	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkte interregionale samenwerking	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkte capaciteit voor kenniscreatie	☐	☐	☐	☐	☐
Gebrek aan gekwalificeerde arbeidskrachten	☐	☐	☐	☐	☐
Beperkt gebruik van ICT	☐	☐	☐	☐	☐
Onaantrekkelijke leef- en werkvoorwaarden	☐	☐	☐	☐	☐
Gebrek aan bedrijventerreinen	☐	☐	☐	☐	☐
Gebrekkige ontsluiting van regio	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐
Overige (geef nadere toelichting)					

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Beleidsinstrumentarium

14. Welke maatregelen zijn, naar uw mening, noodzakelijk om uw regio economisch te laten groeien?

	Helemaal niet belangrijk	Niet erg belangrijk	Redelijk belangrijk	Zeer belangrijk	Uitmate belangrijk
Promoten van informatie- en communicatietechnologie	☐	☐	☐	☐	☐
Meer cofinanciering voor toegepaste O&O en innovatieprojecten	☐	☐	☐	☐	☐
Verbeteren van de onderwijs- en opleidingsstructuur	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteuning innovatie in arbeidsprocessen	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteunen van netwerking tussen relevante actoren buiten de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Verbeteren van de legale voorwaarden voor onderzoeks- en innovatieprojecten	☐	☐	☐	☐	☐
Aanbieden van bijkomend (risico)kapitaal	☐	☐	☐	☐	☐
Opstarten van nieuwe of uitbreiden van bestaande publieke onderzoeksorganisaties	☐	☐	☐	☐	☐
Aanpakken van infrastructurele 'missing links'	☐	☐	☐	☐	☐
Aanbieden van bedrijfsruimte op specifiek bedrijventerrein	☐	☐	☐	☐	☐
Aanbieden strategische investeringssteun	☐	☐	☐	☐	☐
Ondersteunen van arbeidsmobiliteit van gekwalificeerde arbeidskrachten	☐	☐	☐	☐	☐
Een actief acquisitiebeleid in het buitenland met aandacht voor speerpuntsectoren	☐	☐	☐	☐	☐
Opstarten van een structureel triple-helix platform in de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Beter coördineren van regionaal onderzoeks-, technologie- en innovatiebeleid met Europees en Vlaams beleid	☐	☐	☐	☐	☐
Verbeteren van zachte locatiefactoren (vb. huisvesting, culturele evenementen, groene ruimte, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Opstarten van nieuwe of ondersteunen van bestaande intermediaire organisaties (vb. technologiecentra, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Aanbieden van bedrijfsruimte op generiek bedrijventerrein	☐	☐	☐	☐	☐
Stimuleren van duurzamere modale spreiding	☐	☐	☐	☐	☐

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Beleidsinstrumentarium

15. Gaat uw organisatie volgende beleidsmaatregelen ondersteunen met betrekking tot de speerpunten?

	Helemaal niet waarschijnlijk	Niet erg waarschijnlijk	Redelijk waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
Toegepast onderzoeksinstituut	☐	☐	☐	☐
Specifieke opleidingscentra	☐	☐	☐	☐
Clusterinitiatief	☐	☐	☐	☐
Project aantrekken hoogopgeleide buitenlanders	☐	☐	☐	☐
Specifieke onderzoeks-en innovatieprojecten	☐	☐	☐	☐
Prioriteit in generiek beleidsprogramma	☐	☐	☐	☐
Innovatief openbaar aanbesteden	☐	☐	☐	☐
Meewerken aan ontwikkeling 'Factories of the Future'	☐	☐	☐	☐
Ondersteuning aan internationaal platform en samenwerking	☐	☐	☐	☐
Specifiek uitgewerkt speerpuntenbeleid	☐	☐	☐	☐
Aanpakken infrastructurele 'missing links'	☐	☐	☐	☐
Strategische investeringssteun	☐	☐	☐	☐
Voorzien (en/of faciliteren) van (risico)kapitaal	☐	☐	☐	☐
Voorzien van specifiek bedrijventrum/ incubator/ wetenschapspark/...	☐	☐	☐	☐
Aanpakken knelpunten sectorale arbeidsmarkt	☐	☐	☐	☐
Ontwikkelen van een regionaal 'open innovatie' systeem	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐

Geef nadere toelichting

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Samenwerking

16. Noem de vijf belangrijkste economische polen buiten uw regio waarmee uw regio sterke banden mee heeft (vb. haven, stad, bedrijventerrein, regio, ...).

1.	<input type="text"/>
2.	<input type="text"/>
3.	<input type="text"/>
4.	<input type="text"/>
5.	<input type="text"/>

17. Heeft uw regio en/of organisatie samenwerkingsrelaties met regio's buiten Vlaanderen? Gelieve te preciseren?

- In Duitsland
- In Frankrijk
- In Nederland
- In een ander EUland
- In Azië
- In een ander continent

Geef nadere toelichting bij uw keuze(s)

Strategische economische activiteiten – Steunpunt ORE

Stellingen

18. Bent u akkoord met volgende stelling?

	Helemaal niet akkoord		Uitermate Akkoord		
Mijn organisatie houdt geen rekening met de speerpunten/'slimme specialisaties' op Vlaams niveau in de bepaling van een speerpuntenbeleid.	☐	☐	☐	☐	☐
Dienstverlening zal de belangrijkste bron van jobgroei blijven.	☐	☐	☐	☐	☐
Het Vlaamse economisch en innovatiebeleid moet zich meer focussen op economisch sterke regio's.	☐	☐	☐	☐	☐
Samenwerken met andere overheden en organisaties op verschillende schaalniveaus is van fundamenteel belang voor regionale ontwikkeling.	☐	☐	☐	☐	☐
Er is amper wisselwerking tussen verschillende overheden in de bepaling van speerpunten en de ontwikkeling van een beleidsagenda op dat gebied.	☐	☐	☐	☐	☐
In mijn organisatie/regio zijn er evaluatie- en monitoringmechanismen actief die het speerpuntenbeleid opvolgen.	☐	☐	☐	☐	☐
Er moet meer worden ingezet op samenwerking tussen verschillende sectoren en technologieën in mijn regio.	☐	☐	☐	☐	☐
Een generiek economisch en innovatiebeleid is beter dan een beleid gericht op speerpunten.	☐	☐	☐	☐	☐
Infrastructuurprojecten zijn het belangrijkste instrument om regionale ontwikkeling te stimuleren.	☐	☐	☐	☐	☐
Zakelijke dienstverlening is in hoofdzaak een stedelijke activiteit die rond OV-knooppunten moet worden ontwikkeld.	☐	☐	☐	☐	☐
Zonder grote bedr(ven)/lead-plants' in een regio is er geen clusterbeleid nodig.	☐	☐	☐	☐	☐
Open innovatie-platformen kunnen niet werken zonder relaties met regio's buiten Vlaanderen.	☐	☐	☐	☐	☐
In mijn regio is geen cluster aanwezig.	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn regio houdt geen rekening met het Nieuw Industrieel Beleid (NIB) bij de ontwikkeling van een speerpuntenbeleid.	☐	☐	☐	☐	☐
Op regionaal niveau moet er gefocust worden op minder prioriteiten.	☐	☐	☐	☐	☐
Het subregionale niveau heeft te weinig slagkracht om een daadkrachtig industrieel beleid te voeren, men laat dit beter volledig over aan de Vlaamse overheid.	☐	☐	☐	☐	☐
Nieuwe economische activiteiten (vb. kennisintensieve dienstverlening, creatieve industrie, ICT, high-tech activiteiten) hebben een ruimtevrage die niet aangepast is aan de klassieke bedrijventerreinen in Vlaanderen.	☐	☐	☐	☐	☐
De selectie van regionale speerpunten gebeurt op basis van een transparant en weloverwogen proces.	☐	☐	☐	☐	☐

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Opmerkingen

19. In deze sectie kan u, indien gewenst, nog bijkomende opmerkingen, reflecties en meningen vermelden rond bijvoorbeeld:

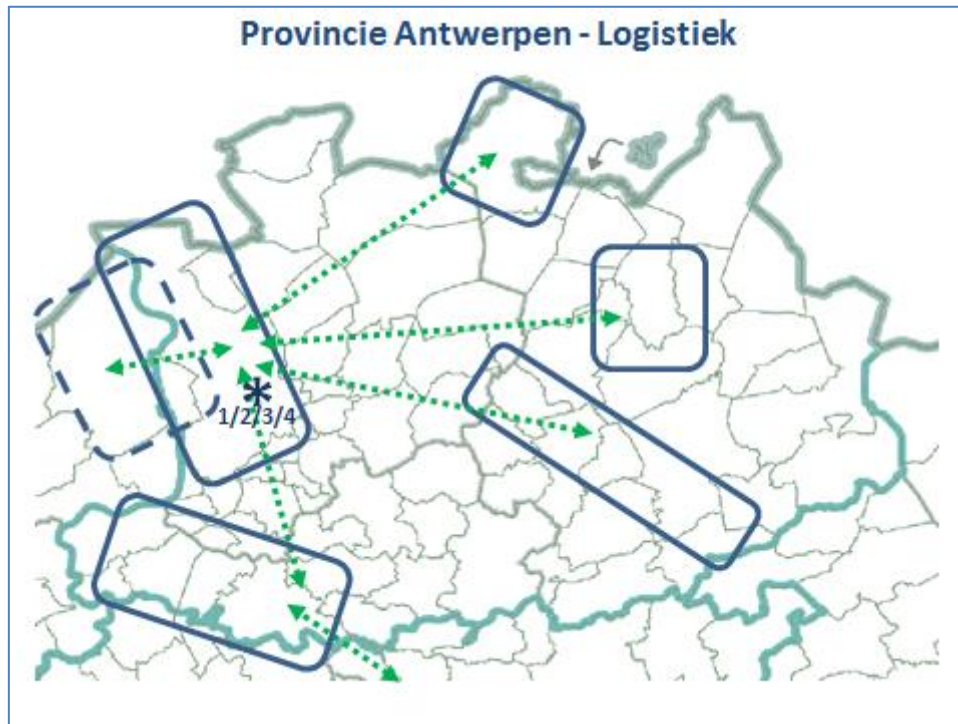
- **Nieuwe oriëntatie van recent beleid (vb. Nieuw industrieel beleid, slimme specialisatie, Innovatiecentrum Vlaanderen, subregionaal beleid, streekpacten).**
- **Nieuwe oriëntatie in de beleidsmix (beleidsinstrumenten, -maatregelen en -programma's)**
- **Rol van uw organisatie in de beleidsoriëntatie, -bepaling en -uitvoering van regionaal economisch en innovatiebeleid.**
- **Witboek Ruimte**
- **De wisselwerking met verschillende overheden in de bepaling van speerpuntsectoren en de ontwikkeling van een beleidsagenda op dat gebied.**

Strategische economische activiteiten - Steunpunt ORE

Bedankt voor uw medewerking!

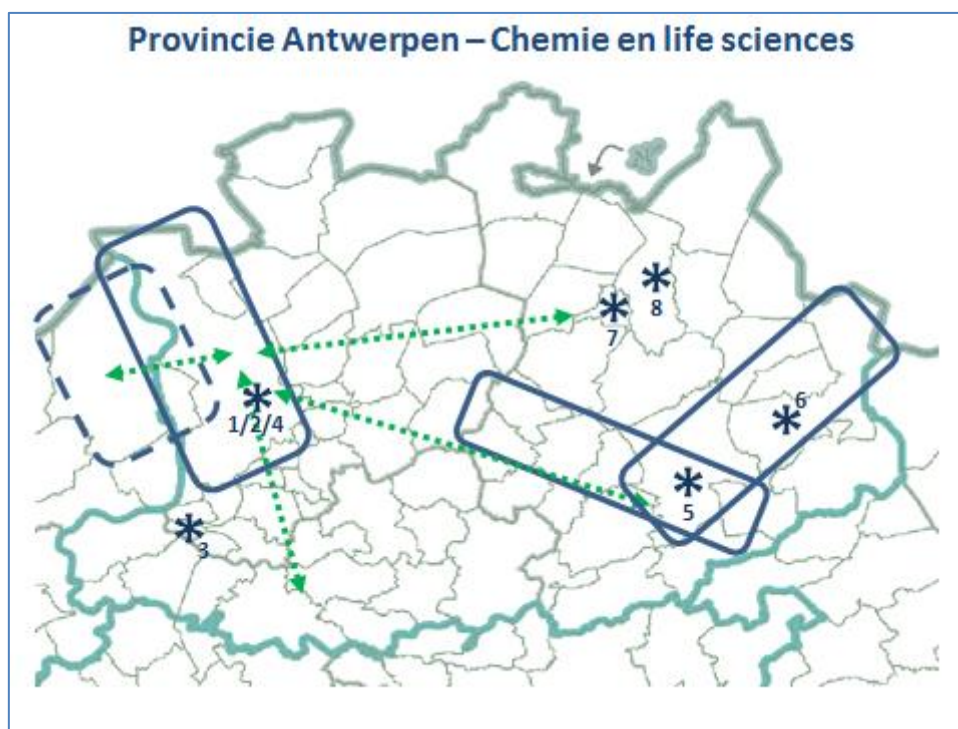
Een medewerker zal met u contact opnemen om, indien mogelijk, de enquête te overlopen en u enkele vragen te stellen.

3. Annex: Kaarten met legende

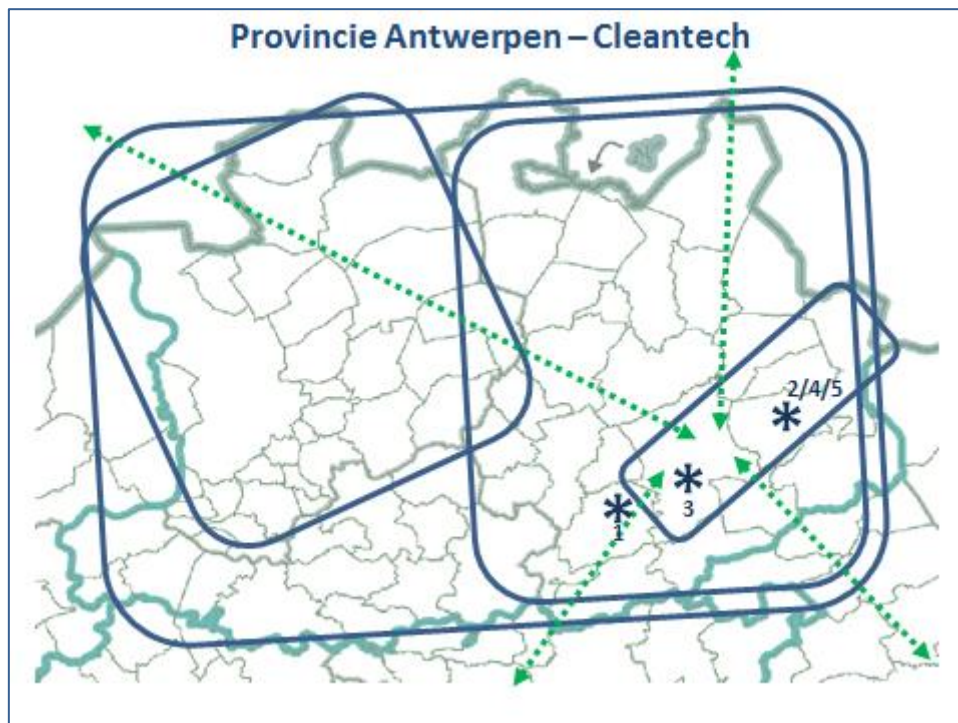
Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Kempen		
RESOC Mechelen		
RESOC Antwerpen		Bijkomende focus op E-commerce / retail-logistics-fashion
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Haven van Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	Haven als economische groeipool voor haven-en watergebonden activiteiten (industrie, petrochemie, logistiek, ...)
2 Vlaams Instituut voor de Logistiek (VIL)	provincie Antwerpen (2007)	Samenwerking/synergie 'internationale promotie'
3 Havencentrum Lillo	provincie Antwerpen (2007)	
4 Internationale luchthaven Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	Rol als business-hub
5 Logistiek Innovatie- en Trainingscentrum (LITC)		Logistiek Innovatie- en Trainingscentrum (LITC) op de logistieke campus Langvoort in Laakdal
Zones		
Haven van Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	
Logistieke clusters & assen provincie Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	Antwerpen verder laten groeien als wereldspeler op vlak van logistiek
Logistiek knooppunt 'Brabantse Poort'	RESOC Mechelen (2008)	
Zone Mechelen	RESOC Mechelen (2008)	Aandacht voor multimodale ontsluitingsmogelijkheden (vb. binnenvaart, spoor) en voorzien van nodige overslagkades en locaties voor watergebonden industrie.
Internationale luchthaven Antwerpen	RESOC Antwerpen (2008)	Rol als business-hub
ENA-netwerk (zone rond Geel)	RESOC Kempen (2009)	

Hoogstraten-zone	RESOC Kempen (2009)	
Turnhout-zone	RESOC Kempen (2009)	
Verbindingen		
Waaslandhaven	RESOC Antwerpen (2009)	
RESOC Waas & Dender (via Waaslandhaven)	RESOC Antwerpen (2009)	Verbinding met zones die vermeld zijn door andere RESOCs: 'Brabantse Poort', 'Hoogstraten', 'Turnhout' en 'ENA'
Logistieke clusters & assen provincie Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	
Haven van Antwerpen	RESOC Mechelen (2008)	Enquete
Haven van Antwerpen	RESOC Kempen (2009)	Vermelding ontwikkeling toenemend transitverkeer Antwerpse Haven, belangrijk om toegevoegde waarde in de streek op een leefbare manier te genereren
Regio rond luchthaven Zaventem	RESOC Mechelen (2008)	Vermelding verbinding regio zaventem met 'Brabantse Poort'

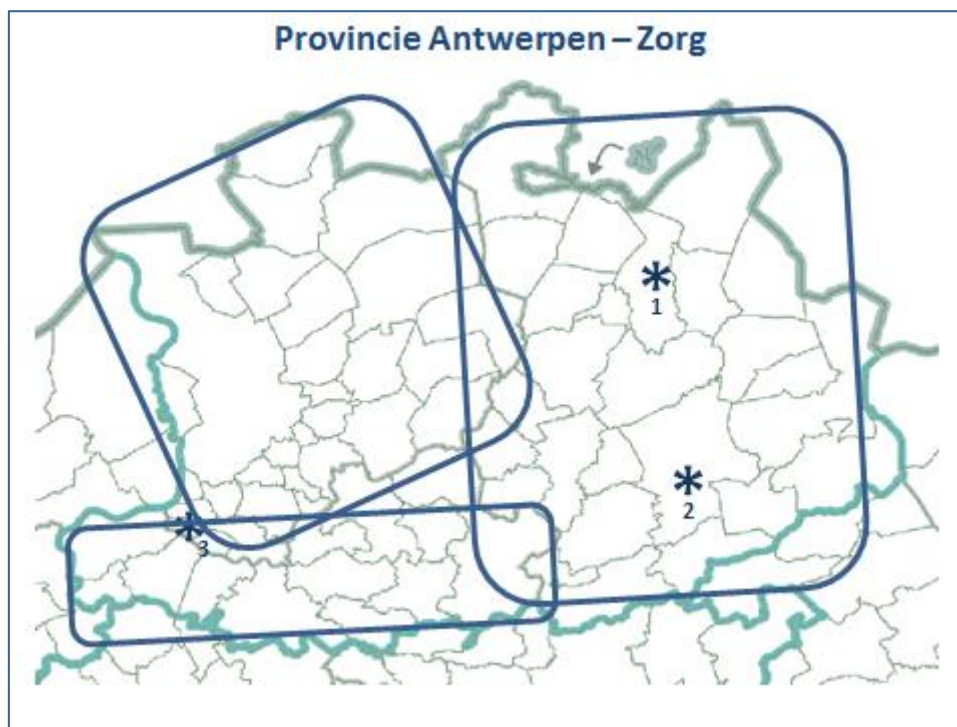
Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Kempen		
RESOC Mechelen		
RESOC Antwerpen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Haven van Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	Haven als economische groeipool voor haven-en watergebonden activiteiten (industrie, petrochemie, logistiek, ...)
2 Havencentrum Lillo	provincie Antwerpen (2007)	
3 Waterfront	provincie Antwerpen (2007)	Bedrijventerrein dat zich richt op spin-offs, kleine en middelgrote ondernemingen en multinationals actief in hightech sectoren.
4 Universiteit Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	

5	Thomas More (KHK)	RESOC Kempen (2009)	
6	VITO	RESOC Kempen (2009)	
7	Janssen Pharmaceutica	RESOC Kempen (2010)	
8	Licalab	RESOC Kempen (2009)	Zorginnovatiepark stationsomgeving Turnhout
Zones			
x	Haven van Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	
	Zone Mechelen	RESOC Mechelen (2008)	Aandacht voor multimodale ontsluitingsmogelijkheden (vb. binnenvaart, spoor) en voorzien van nodige overslagkades en locaties voor watergebonden industrie.
x	ENA-netwerk (zone rond Geel)	RESOC Kempen (2009)	Aanwezigheid chemische bedrijven
x	Campina-project	RESOC Kempen (2010)	Versterken van de kennispolen VITO en KHK (Mol/Geel/Dessel/Retie), het voorzien van nieuwe, gediversifieerde ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid
Verbindingen			
	Waaslandhaven	RESOC Antwerpen (2009)	
	RESOC Waas & Dender (via Waaslandhaven)	RESOC Antwerpen (2009)	
	Haven van Antwerpen	RESOC Mechelen (2008)	enquete
	Regio Antwerpen	RESOC Kempen (2009)	Antwerpen met kennisinstellingen en reeds bestaand bedrijvencusters (vb. chemie)
	Regio Antwerpen	RESOC Kempen (2009)	Antwerpen met kennisinstellingen en reeds bestaand bedrijvencusters (vb. chemie)

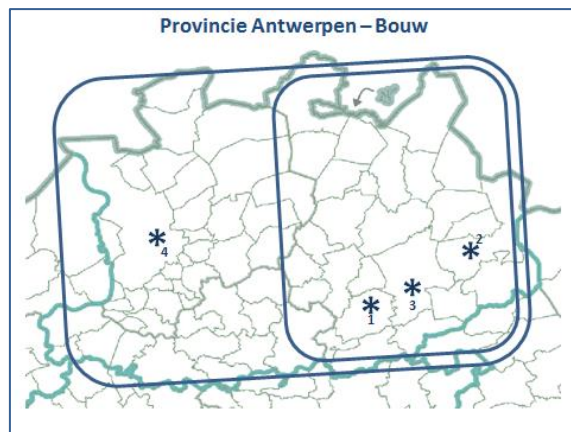
Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Kempen		

	RESOC Antwerpen		
	Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1	Kamp C Westerlo	provincie Antwerpen (2007)	Cleantech-antenne duurzaam bouwen
2	Milieutechnologiehuis Mol	provincie Antwerpen (2007)	
3	Innotek - Technologiehuis Geel	provincie Antwerpen (2007)	
4	Studiecentrum voor Kernenergie (SCK)	RESOC Kempen (2010)	Myrhha-project
5	VITO	RESOC Kempen (2010)	
	Zones		
x	provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	Cleantech-antenne duurzaam bouwen
x	RESOC Kempen	RESOC Kempen (2009)	
x	RESOC Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	
x	Campina-project	RESOC Kempen (2009)	Versterken van de kennispolen VITO en KHK (Mol/Geel/Dessel/Retie), het voorzien van nieuwe, gediversifieerde ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid
	Verbindingen		
	Leuven	RESOC Kempen (2009)	Sterk betrokken te worden activiteiten en de ambitie van de Kempen rond milieu- en energietechnologie.
	Limburg	RESOC Kempen (2009)	Bouwt ook cluster op milieu en energie
	Noord-Brabant & Zeeland	RESOC Kempen (2009)	Bio-energie netwerk met Noord-Brabant en Zeeland

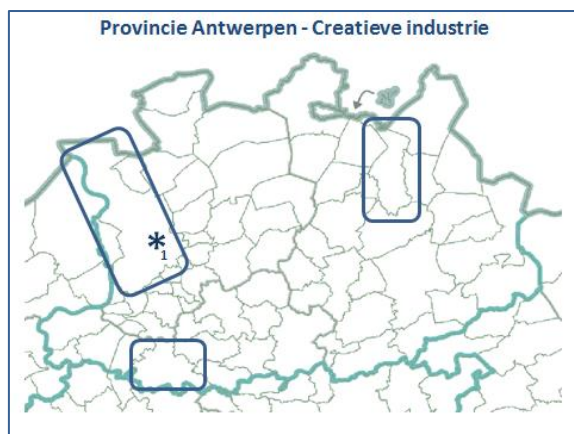

Speerpuntsector in:		
RESOC Kempen		
RESOC Mechelen		

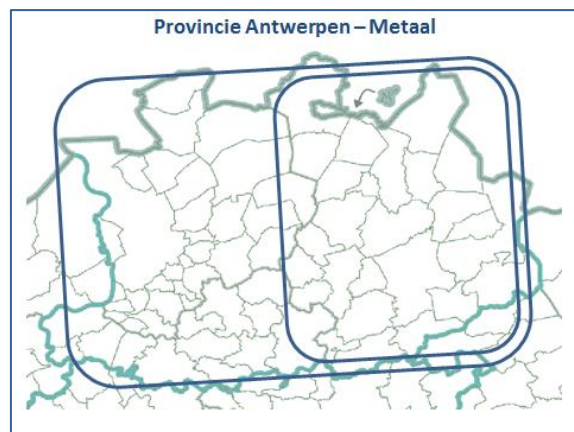
	RESOC Antwerpen		
	Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
2	In-Ham	RESOC Kempen (2009)	open incubator in het wetenschapspark in Geel
1	Licalab	RESOC Kempen (2009)	Zorginnovatiepark stationsomgeving Turnhout
3	Waterfront	provincie Antwerpen (2007)	Bedrijventerrein dat zich richt op spin-offs, kleine en middelgrote ondernemingen en multinationals actief in hightech sectoren.
	Thomas More (KHK)	RESOC Kempen (2009)	
	Zones		
x	RESOC Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	Speerpuntsector: faciliteren van de verdere groei en ontwikkeling van de quataire sector/zorgsector
x	RESOC Kempen	RESOC Kempen (2009)	Speerpunt: ontwikkelen cluster zorg
x	RESOC Mechelen	RESOC Mechelen (2008)	Speerpunt

	Speerpuntsector in:		
	provincie Antwerpen		
	RESOC Kempen		
	Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1	Kamp C Westerlo	provincie Antwerpen (2007)	
2	Milieutechnologiehuis Mol	provincie Antwerpen (2007)	
3	Innotek - Technologiehuis Geel	provincie Antwerpen (2007)	
4	Bedrijvent centrum De Wolkammerij	provincie Antwerpen (2007)	
	Zones		
x	provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector
x	RESOC Kempen	RESOC Kempen (2009)	speerpuntsector

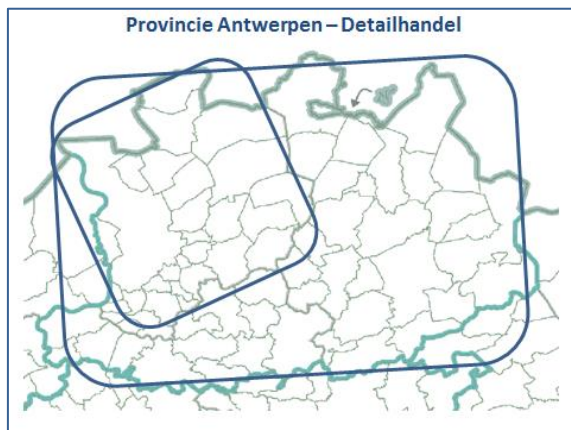

	Speerpuntsector in:		
	provincie Antwerpen		
	RESOC Kempen?		
	Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1	De Winkelhaak (Antwerpen)	provincie Antwerpen (2007)	
	Zones		
x	Centrumsteden (Antwerpen, Turnhout, Mechelen)	provincie Antwerpen (2007)	Belangrijk rol in creatieve sectoren
	Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	Grote aanwezigheid arbeidsplaatsen in creatieve sectoren.
	Verbindingen		

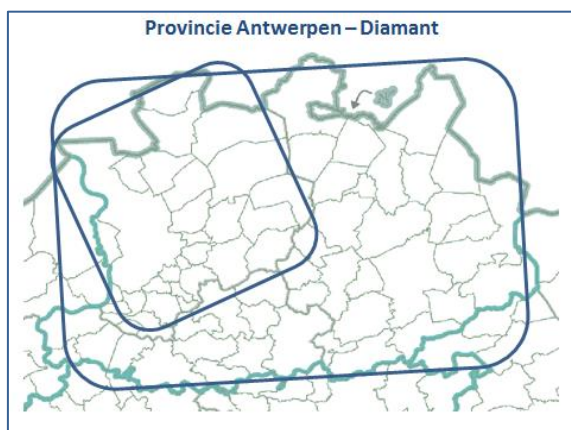

	Speerpuntsector in:		
	provincie Antwerpen		
	RESOC Kempen (metaal & non-ferro)		
	Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
	Zones		
	provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector

RESOC Kempen (metaal & non-ferro)	RESOC Kempen (2009)	speerpuntsector
Verbindingen		

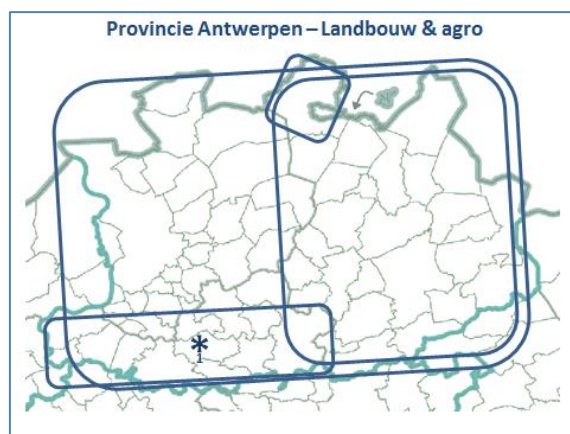

Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Antwerpen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector
RESOC Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	speerpuntsector: bijkomende focus actualisatie E-commerce / retail-logistics-fashion
Verbindingen		

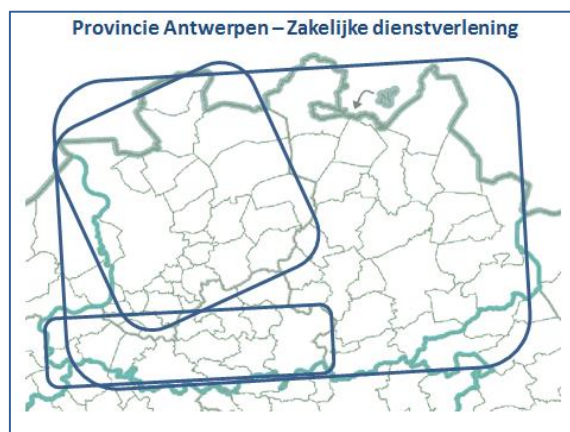

Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Antwerpen		

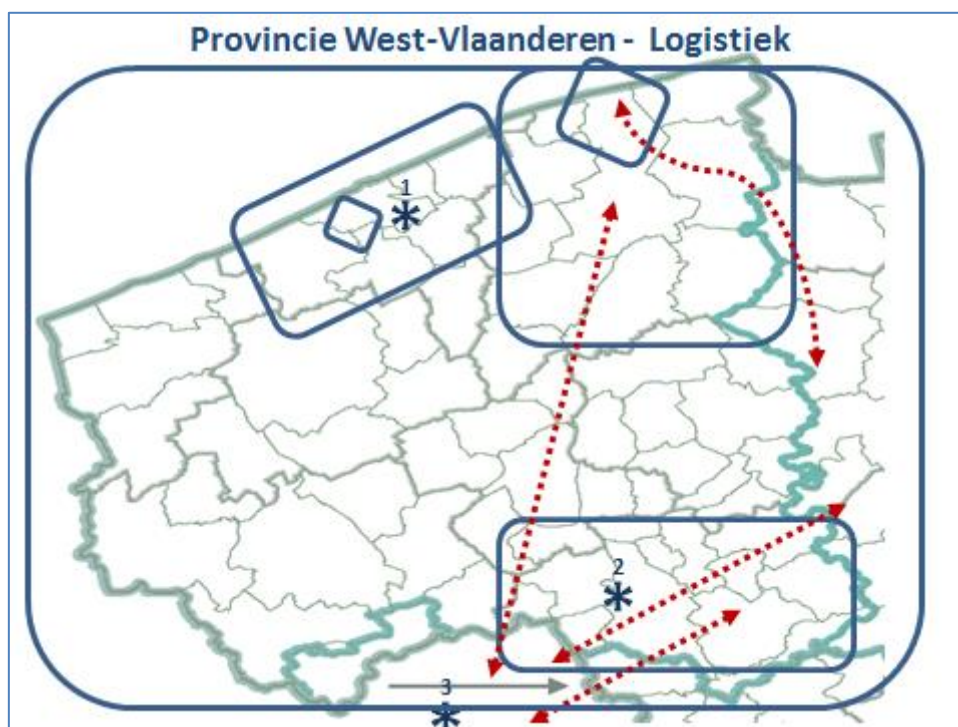
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector
RESOC Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	speerpuntsector: Antwerpen handhaven als centrum voor diamant.
Verbindingen		

Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Kempen		
RESOC Mechelen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Agro-bedrijventerrein Veling Zuid Sint-Katelijne-Waver	provincie Antwerpen (2013)	
Zones		
x provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector
x RESOC Mechelen	Resoc Mechelen (2013)	speerpuntsector: land- en tuinbouw
x RESOC Kempen	RESOC Kempen (2009)	speerpuntsector: landbouw & voeding
x Glastuinbouwbedrijven	RESOC Kempen (2009)	concentratie rond Hoogstraten (clustering)

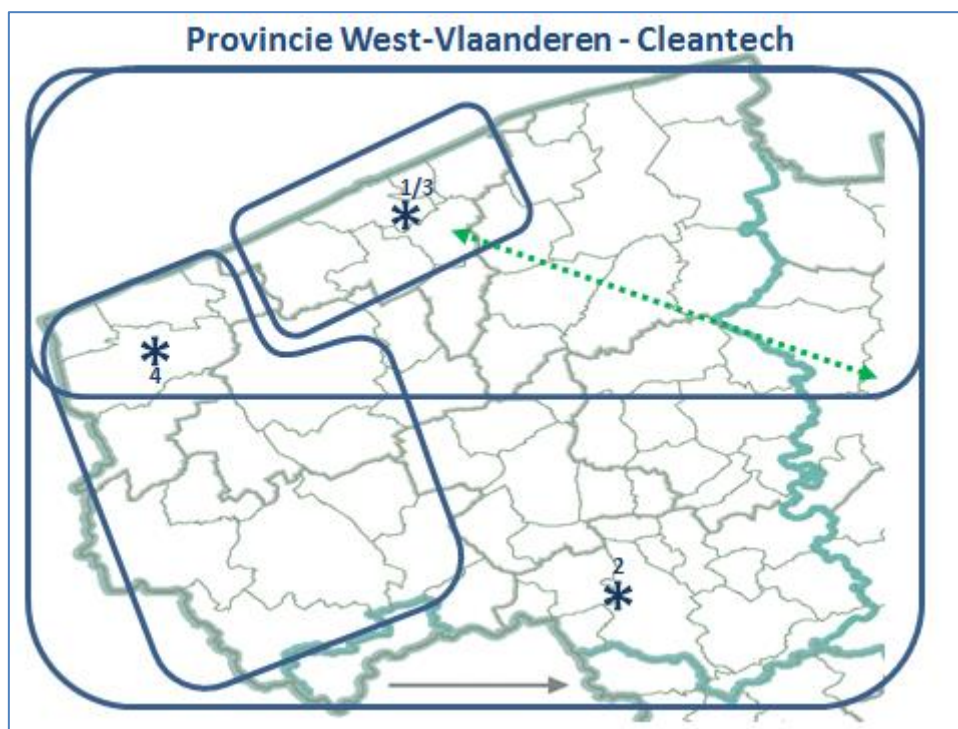

Speerpuntsector in:		
provincie Antwerpen		
RESOC Antwerpen		
RESOC Mechelen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
provincie Antwerpen	provincie Antwerpen (2007)	speerpuntsector
RESOC Antwerpen	RESOC Antwerpen (2009)	speerpuntsector: bijkomende focus actualisatie shared service centers
RESOC Mechelen	RESOC Mechelen (2008)	speerpuntsector: bijkomende focus actualisatie hoofdkantoren en back offices
Verbindingen		

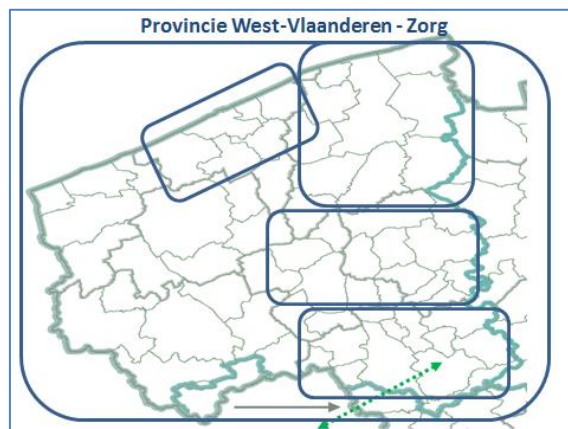
Speerpuntsector in:		
provincie West-Vlaanderen		
RESOC Oostende		
RESOC Brugge		
RESOC Zuid-West-Vlaanderen		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Zeehaven Oostende	RESOC Oostende (2007)	
2 Luchthaven Kortrijk-Wevelgem	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	
3 Logistiek platform Dourges	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	

Zones		
Haven van Zeebrugge	provincie West-Vlaanderen (2007), RESOC Brugge (2007)	Economische poort
Luchthaven Oostende / Ostend Bruges	provincie West-Vlaanderen (2007), RESOC Oostende	Economische poort
Multimodale infrastructuur langs as E17 & E403	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	Ontwikkelen: Avelgem Container Terminal (AVCT), Transport-logistiek centrum LAR, River Terminal Wielsbeke, Internationale luchthaven Kortrijk-Wevelgem, de ontwikkeling van het project LAR II,
Verbindingen		
Seine-Schelde-West	RESOC Brugge (2007)	
Verschillende ontsluiting Zeebrugge	RESOC Brugge (2007)	
Rijsel (via HST)	RESOC Brugge (2007)	
Eurometropool	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	Grensoverschrijdende mobiliteitsvisie: vb. optimalisering van de spoorverbinding Kortrijk-Lille

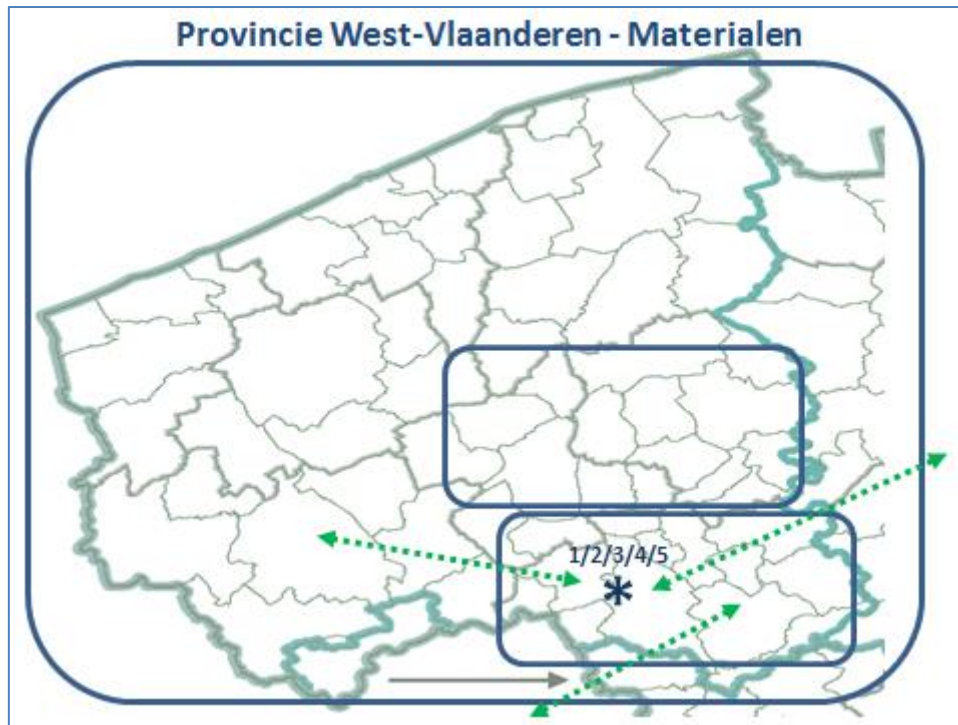

Speerpuntsector in:		
Provincie West-Vlaanderen		
RESOC Westhoek		
RESOC Oostende		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Greenbridge Incubator en Wetenschapspark	RESOC Oostende (2007)	incubator
2 Vlaams Kenniscentrum Water (VLAKWA)	Provincie West-Vlaanderen (2013)	samenwerking tussen de diverse (water)actoren in Vlaanderen.
3 Flanders' Maritime Cluster	Provincie West-Vlaanderen (2013)	netwerkorganisatie voor de mariene en maritieme industrie en hun toeleveranciers.
4 Centrum Duurzaam bouwen Veurne	Provincie West-Vlaanderen (2013)	starterscentrum gericht op duurzaam bouwen

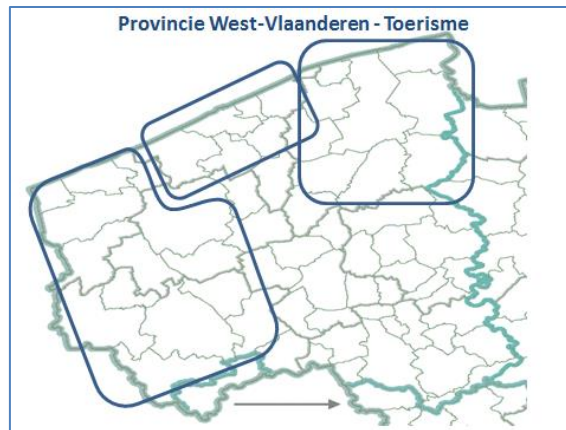
Zones		
Noorden van West-Vlaanderen	Provincie West-vlaanderen (2013)	Fabriek voor de Toekomst uitbouwen met thema offshore wind
Verbindingen		
Universiteit Gent	RESOC Oostende (2007)	Greenbridge

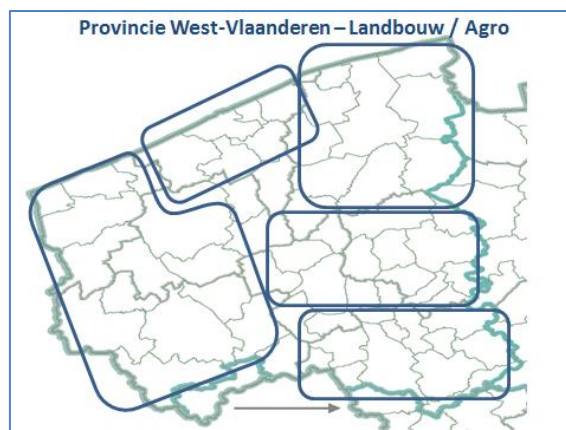
Speerpuntsector in:		
Provincie West-Vlaanderen		
RESOC Oostende		
RESOC Brugge		
RESOC Midden-West-Vlaanderen		
RESOC Zuid-West-Vlaanderen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
Provincie West-Vlaanderen	Provincie West-Vlaanderen (2013)	speerpunt
RESOC Oostende	RESOC Oostende (2007)	speerpunt
RESOC Brugge	RESOC Brugge (2007)	speerpunt: focus op zorg en wellness (en relatie met toerisme)
RESOC Midden-West-Vlaanderen	RESOC Midden-West-Vlaanderen (2007)	speerpunt
RESOC Zuid-West-Vlaanderen	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	speerpunt: focus op zorg-gezondheid-technologie (innovatie / ontwikkeling kenniscluster)
Verbindingen		
Eurometropool	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2010)	Prioriteit is samenwerking met andere kennis- en zorgpartners in de Eurometropool

Speerpuntsector in:		
Provincie West-Vlaanderen		
RESOC Midden-West-Vlaanderen		
RESOC Zuid-West-Vlaanderen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Flanders Inshape	Provincie West-Vlaanderen (2013)	De Vlaamse competentiepool voor productontwikkeling en industrieel design (Kortrijk)
2 Flanders' PlasticVision	Provincie West-Vlaanderen (2013)	De Vlaamse competentiepool voor de kunststof- en rubberverwerkende industrie (Kortrijk)
3 Vlaams kunststofcentrum (VKC)	Provincie West-Vlaanderen (2013)	Kortrijk (nu onderdeel als Technologiecentrum Flanders Plasticvisio)
4 Hogeschool West-Vlaanderen (Industrial Design Center)	Provincie West-Vlaanderen (2013)	Diverse onderzoeksgroepen zoals het Industrial Design Center
5 Designregio Kortrijk	Provincie West-Vlaanderen (2013)	Netwerk- en regiobranding initiatief
Zones		
Provincie West-Vlaanderen	Provincie West-Vlaanderen (2010)	speerpuntsector: Nieuwe materialen en intelligente materialen/productontwikkeling
RESOC Midden-West-Vlaanderen	RESOC Midden-West-Vlaanderen (2007)	speerpuntsector: Textiel / Kunststoffen / Creatieve sectoren (vb. lichtdesign)
RESOC Zuid-West-Vlaanderen	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2007)	speerpuntsector: Productontwikkeling en design / Kunststoffen / Nieuwe materialen
Verbindingen		
As Gent-Kortrijk	Provincie West-Vlaanderen (2013)	Textiel- en houtverwerkende bedrijven vanuit vlasindustrie / maakindustrie met focus op kunststofverwerking
Eurometropool	RESOC Zuid-West-Vlaanderen (2010)	Opentrekken van de kennisketen in een grensoverschrijdende context
Richting Ieper	Provincie West-Vlaanderen (2013)	Uitloper as richting Ieper (machinebouw)

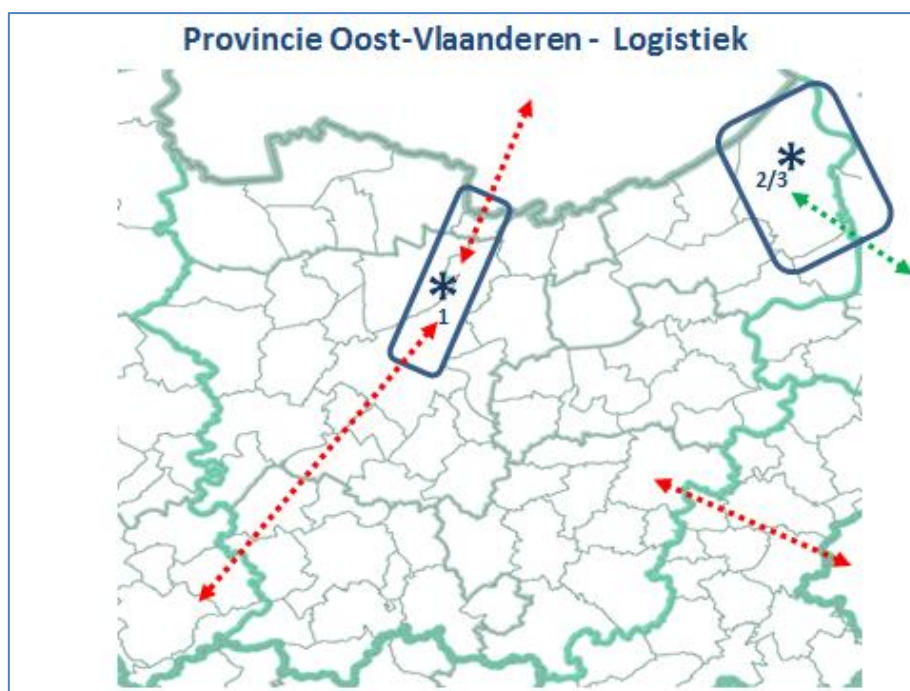

Speerpuntsector in:		
RESOC Brugge		
RESOC Oostende		
RESOC Westhoek		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
RESOC Westhoek		Innovatie in de toeristische sector
RESOC Brugge		Toerisme en horeca
RESOC Oostende		Toerisme en horeca
Verbindingen		

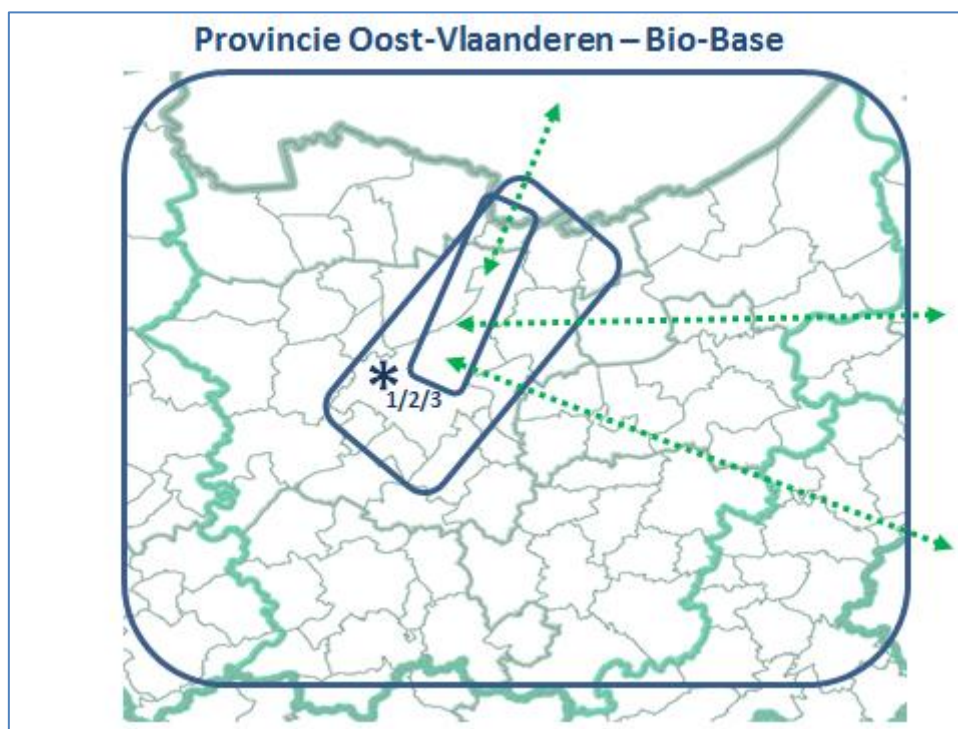
Speerpuntsector in:		
RESOC Brugge		
RESOC Oostende		
RESOC Westhoek		
RESOC Midden-West-Vlaanderen		
RESOC Zuid-West-Vlaanderen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen

Zones		
RESOC Westhoek		Cleantech in de landbouw
RESOC Brugge		Landbouw & visserij
RESOC Oostende		Landbouw en visserij
RESOC Midden-West-Vlaanderen		Land- en tuinbouw en gelieerde agro-industrie (veiling, diepvriesgroenten-industrie, veevoeders...)
RESOC Zuid-West-Vlaanderen		Land- en tuinbouw
Verbindingen		

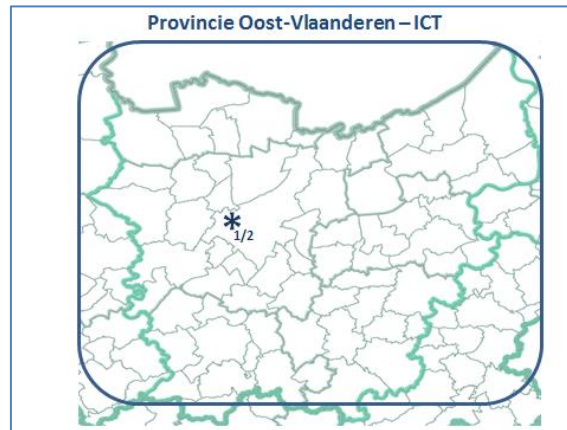
Speerpuntsector in:		
Provincie Oost-Vlaanderen		
RESOC Gent & Rondom Gent		
RESOC Waas & Dender		
RESOC Meetjesland, Leie en Schelde		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Haven van Gent	Provincie Oost-Vlaanderen; RESOC Gent & Rondom Gent	
2 Waaslandhaven	Provincie Oost-Vlaanderen; RESOC Waas & Dender	
3 Logistiek Park Waasland	RESOC Waas & Dender	naast Waaslandhaven
Zones		

Waaslandhaven	RESOC Waas & Dender	o.a. ontsluiting Deurganckdok, clustering energie rond glastuinbouw en petrochemie, infrastructuurprojecten (weg, spoor, water, pijpleidingen)
Haven van Gent	RESOC Gent & Rondom Gent	o.a. Kluizendok als industriële, opslag- en distributieprojecten; Rieme Noord als dryport; a. Uitbouw haveninfrastructuur
Verbindingen		
Waaslandhaven	RESOC Waas & Dender	Grensoverschrijdende overleg' voor ontwikkeling Waaslandhaven
Seine-Scheldeverbinding	RESOC Gent & Rondom Gent	Ontwikkeling doorvoerhaven goederen tot Parijs
Haven van Gent - Terneuzen	RESOC Gent & Rondom Gent	Verbetering nautische toegankelijkheid (Sluis Terneuzen, kanaal Gent-Terneuzen).
Gewestelijk Expres Net rond Brussel	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen, Provincie Oost-Vlaanderen	Biedt kansen (pendel)

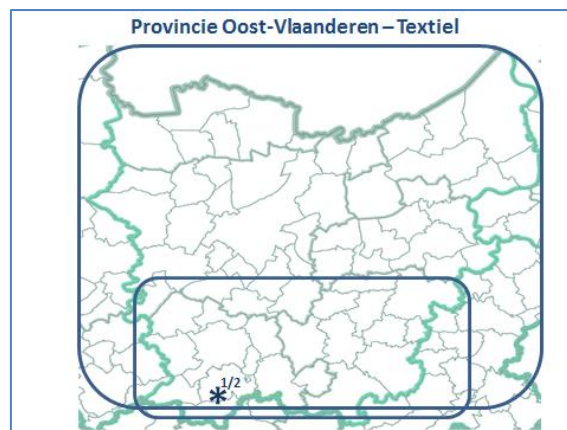

Speerpuntsector in:		
Provincie Oost-Vlaanderen		
RESOC Gent & Rondom Gent		
Actoren - Puntent		
1 Bio Base Europe Pilot Plant Gent	Bron document	Opmerkingen
2 Incubatie- en Innovatiecentrum Universiteit Gent		o.a. biotechnologie
3 Technologiepark Zwijnaarde		o.a. VIB
Zones		
Ghent Bio-Economy Valley		Verdere ontwikkeling biobase-cluster
Verbindingen		
Haven van Gent - Terneuzen (biobase)		Verdere ontwikkeling biobase-cluster

Leuven & Antwerpen		via VIB naar KUL & UA
--------------------	--	-----------------------

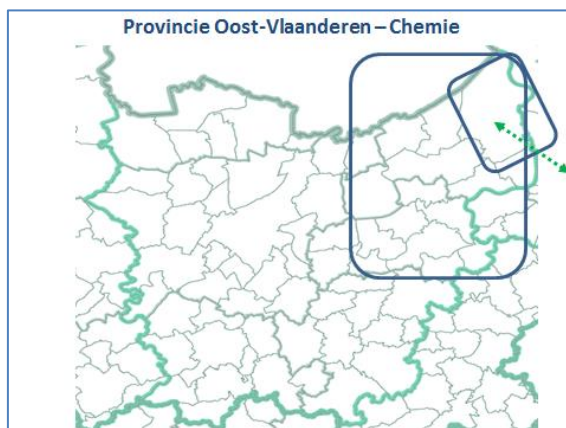

Speerpuntsector in:		
Provincie Oost-Vlaanderen		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 IBBT (Iminds)	Provincie Oost-Vlaanderen	Interdisciplinair Instituut voor Breedbandtechnologie
2 iCUBES	Provincie Oost-Vlaanderen	Incubatiecentrum met focus op ICT (Iminds)
Zones		
Verbindingen		

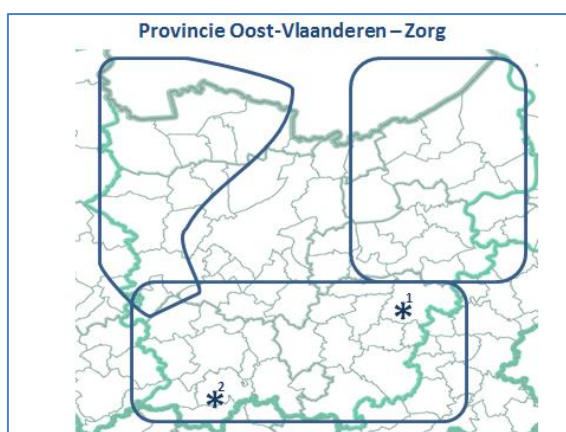

Speerpuntsector in:		
Provincie Oost-vlaanderen		
RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Textiel Incubatiecentrum Ronse	Provincie Oost-vlaanderen	Incubator gericht op textielgerelateerde activiteiten
2 TIO3 Ronse	Provincie Oost-vlaanderen	Open innovatie centrum Textiel
Zones		

Verbindingen		
--------------	--	--

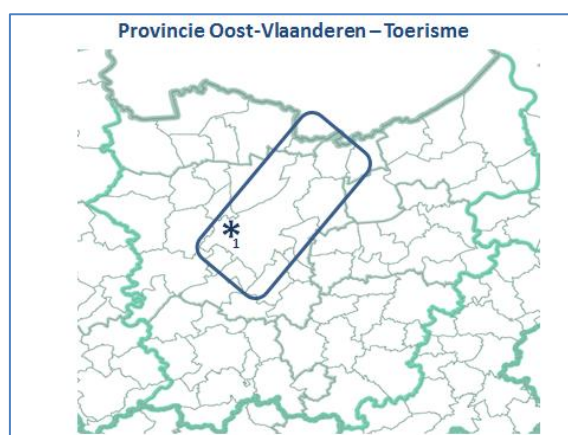

Speerpuntsector in:		
RESOC Waas & Dender		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
Zones		
Waaslandhaven	RESOC Waas & Dender	
Verbindingen		
Haven van Antwerpen	RESOC Waas & Dender	

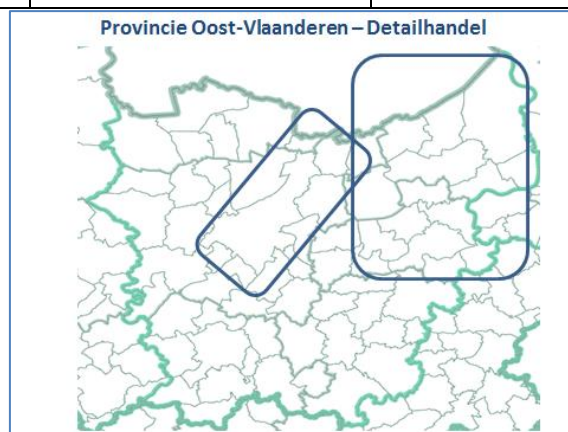

Speerpuntsector in:		
RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen		
RESOC Waas & Dender		
RESOC Meetjesland, Leie en Schelde		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Ziekenhuizen Aalst	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen	Centrale ligging en in de nabijheid van kenniscentra en grote ziekenhuizen (vb. ASZ en OLV Ziekenhuis van Aalst, Algemeen Ziekenhuis Zusters van Barmhartigheid in Ronse...).

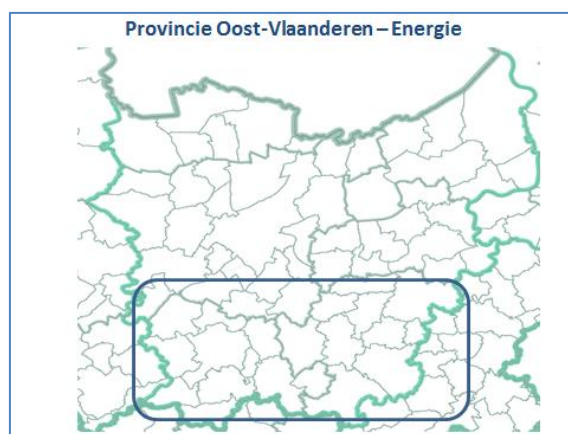
2	Ziekenhuis Ronse	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen	Centrale ligging en in de nabijheid van kenniscentra en grote ziekenhuizen (vb. ASZ en OLV Ziekenhuis van Aalst, Algemeen Ziekenhuis Zusters van Barmhartigheid in Ronse...).
Zones			
	Zorgregio Zuid-Oost-Vlaanderen	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen	Uitbouwen zorgregio
	RESOC Waas & Dender	RESOC Waas & Dender	Speerpuntsector
	RESOC Meetjesland, Leie en Schelde	RESOC Meetjesland, Leie en Schelde	Speerpuntsector
Verbindingen			

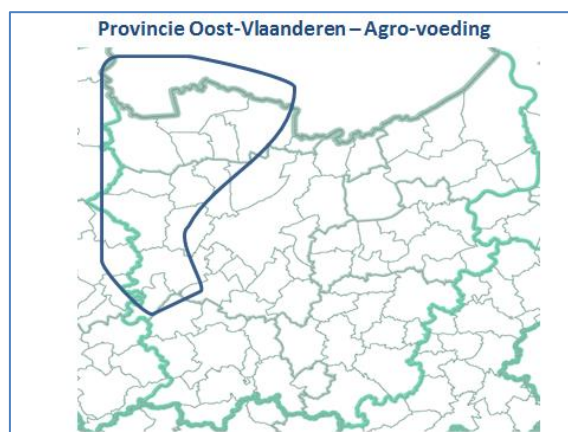
Speerpuntsector in:		
RESOC Gent & Rondom Gent		
Actoren - Punten		
Stad Gent	RESOC Gent & Rondom Gent	
Zones		
RESOC Gent & Rondom Gent	RESOC Gent & Rondom Gent	Speerpuntsector: focus op cultuur, toerisme en horeca
Verbindingen		

Speerpuntsector in:		
RESOC Gent en Rondon Gent		
RESOC Waas & Dender		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
RESOC Gent en Rondon Gent	RESOC Gent en Rondon Gent	Speerpuntsector
RESOC Waas & Dender	RESOC Waas & Dender	Speerpuntsector
Verbindingen		

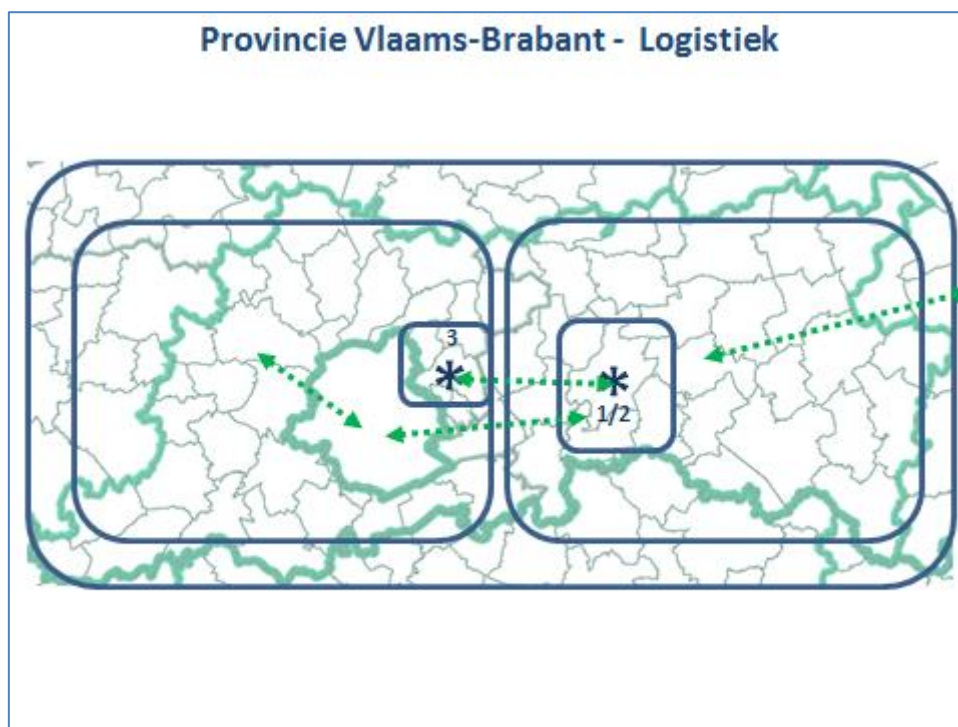

Speerpuntsector in:		
RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
Zuid-Oost-Vlaanderen	RESOC Zuid-Oost-Vlaanderen	Zuid-Oost-Vlaanderen als energiezuinige regio
Verbindingen		

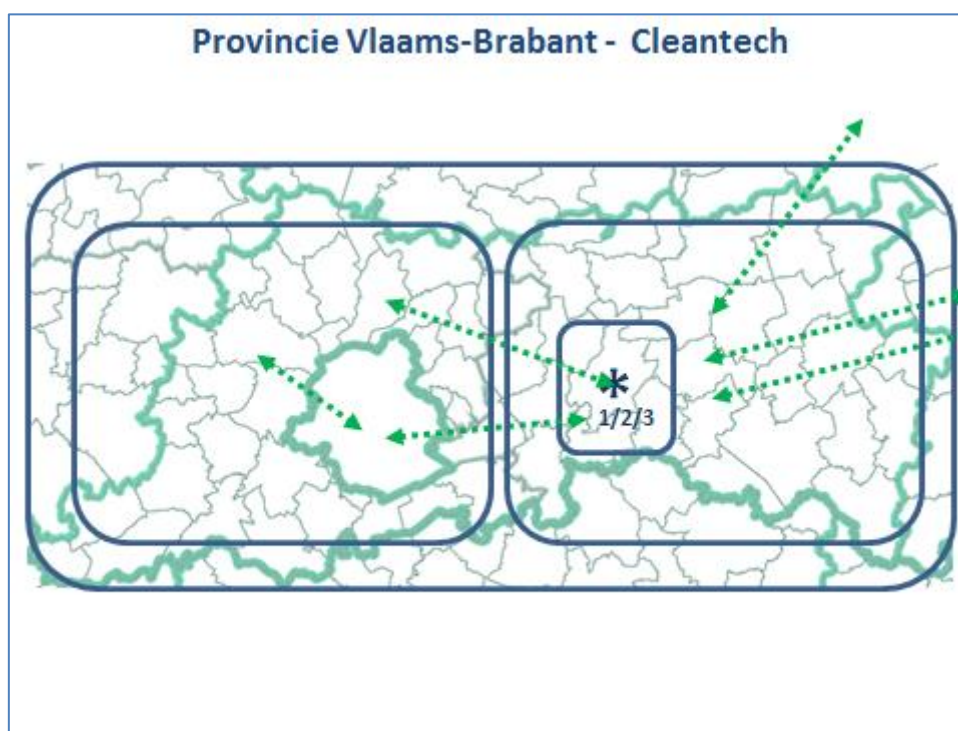
Speerpuntsector in:		
----------------------------	--	--

RESOC Meetjesland		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
RESOC Meetjesland	RESOC Meetjesland	Speerpuntsector
Verbindingen		

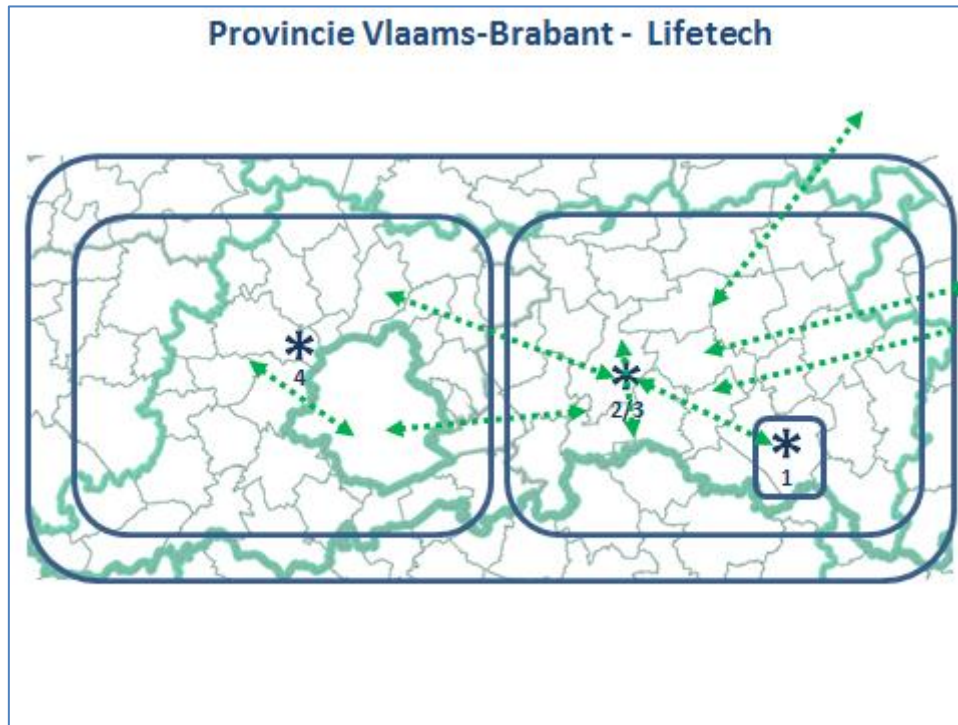
Speerpuntsector in:		
Provincie Vlaams-Brabant		
RESOC Halle-Vilvoorde		
RESOC Leuven		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Flanders Smart Hub	Provincie Vlaams-Brabant (2012)	
2 Katholieke Universiteit Leuven (KUL)	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
3 Brussel Airport Company	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
Zones		
Provincie Vlaams-Brabant	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	Speerpuntsector: slimme logistiek / smart logistics
RESOC Halle-Vilvoorde	RESOC Halle-Vilvoorde (2011)	Speerpuntsector
RESOC Leuven	RESOC Leuven (2011)	Speerpuntsector
Internationale luchthaven Zaventem	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	synergie tussen technologie en slimme logistiek / Logistiek park Brucargo
Technologieplatform rond	Provincie Vlaams-Brabant (2007,	synergie tussen technologie en slimme logistiek

Leuven	2012)	
Verbindingen		
Zaventem - regio Leuven	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	synergie tussen technologie en slimme logistiek
Nederlands-Limburg	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	raakpunten logistiek
Brussel	allen	VUB, bedrijven, arbeidsmarkt, ...

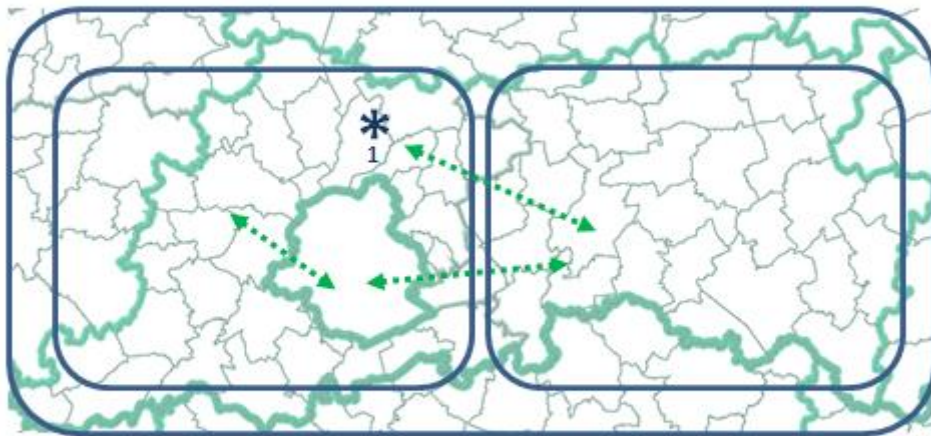
Speerpuntsector in:		
Provincie Vlaams-Brabant		
RESOC Halle-Vilvoorde		
RESOC Leuven		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 IMEC	Provincie Vlaams-Brabant (2007)	Onderzoekscentrum nanotechnologie
2 Haasrode / Arenberg	Provincie Vlaams-Brabant (2007)	Researchpark / Wetenschapspark 'technology corridor'
3 Katholieke Universiteit Leuven (KUL)	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	Kennisinstelling
Zones		
Flanders Smart Hub	Provincie Vlaams-Brabant (2012)	Organisatie
Verbindingen		
ELat	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
Noord-Limburg	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	raakpunten gezondheidszorg, voedsel en gezondheid
Brussel	allen	VUB, bedrijven, arbeidsmarkt, ...
Leuven	RESOC Halle-Vilvoorde (2008, 2011)	Aansluiting zoeken bij kennispool (aanknopingspunten)

Limburg	Provincie Vlaams-Brabant (2013)	Cleantech platform / Energyille
---------	---------------------------------	---------------------------------

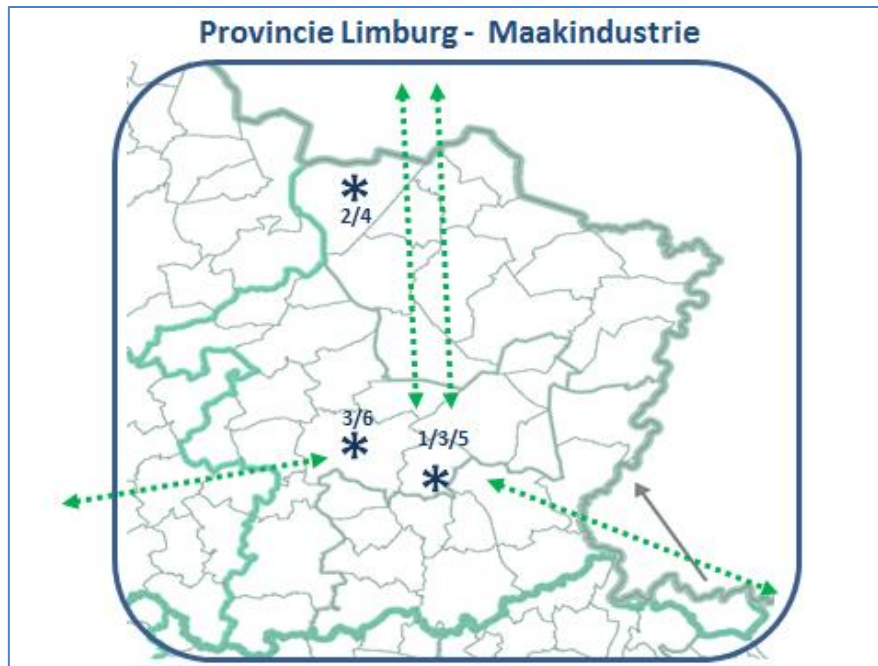

Speerpuntsector in:		
Provincie Vlaams-Brabant		
RESOC Halle-Vilvoorde		
RESOC Leuven		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
1 Bio-incubator Tienen	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
2 Haasrode / Arenberg	Provincie Vlaams-Brabant (2007)	Researchpark / Wetenschapspark 'technology corridor'
3 UZ Leuven	RESOC Leuven (2011)	
4 Researchpark Zellik	RESOC Halle-Vilvoorde (2008, 2011)	VUB
Zones		
Feed-Food-Health cluster	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	Wetenschapspark met incubatiecentrum en een hoogwaardig bedrijventerrein
Flanders Smart Hub	Provincie Vlaams-Brabant (2012)	Organisatie
Verbindingen		
Bi-pool Leuven-Tienen	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
ELAt	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	
Noord-Limburg	Provincie Vlaams-Brabant (2007, 2012)	raakpunten gezondheidszorg, voedsel en gezondheid
Brussel	allen	VUB (interface), bedrijven, arbeidsmarkt, ...
Leuven	RESOC Halle-Vilvoorde (2008, 2011)	Aansluiting zoeken bij kennispool (aanknopingspunten)

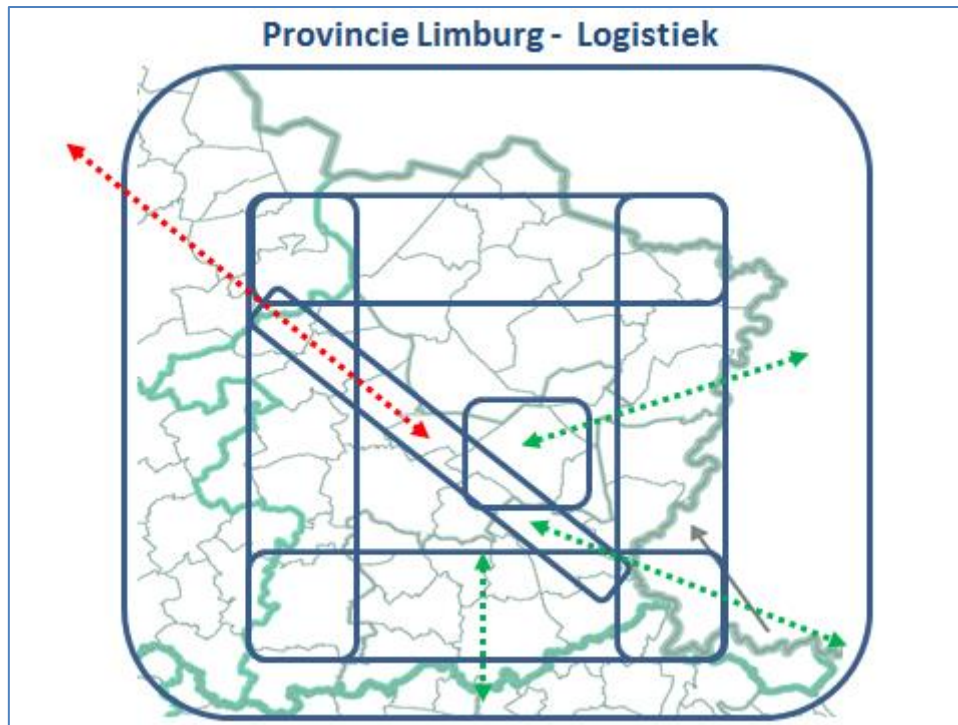
Provincie Vlaams-Brabant - Creatief-Media

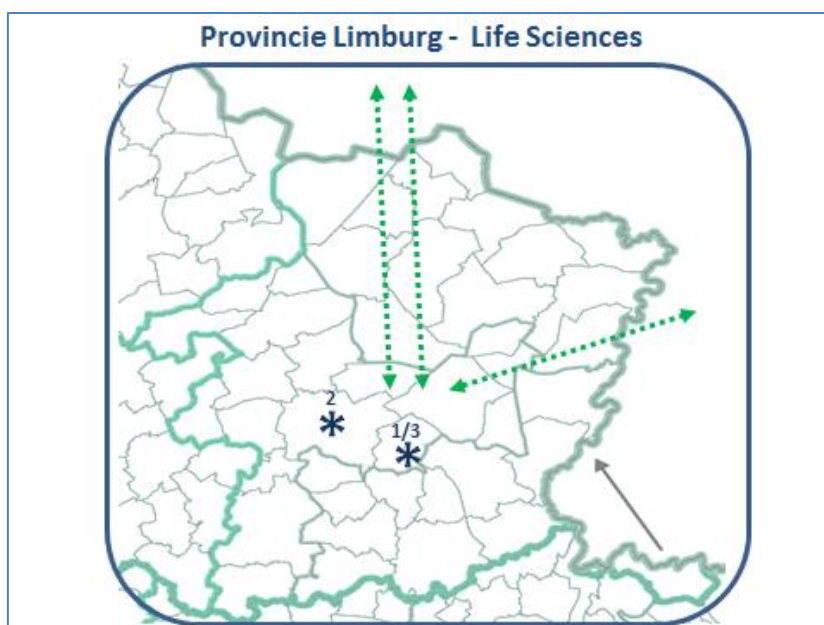
	Speerpuntsector in:		
	Provincie Vlaams-Brabant		
	RESOC Halle-Vilvoorde		
	RESOC Leuven		
	Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1	Vilvoorde	Provincie Vlaams-Brabant (2012)	
	Zones		
	Flanders Smart Hub	Provincie Vlaams-Brabant (2012)	
	Verbindingen		
	Brussel	allen	VUB, bedrijven, arbeidsmarkt, ...
	Leuven	RESOC Halle-Vilvoorde (2008, 2011)	Aansluiting zoeken bij kennispool (aanknopingspunten)

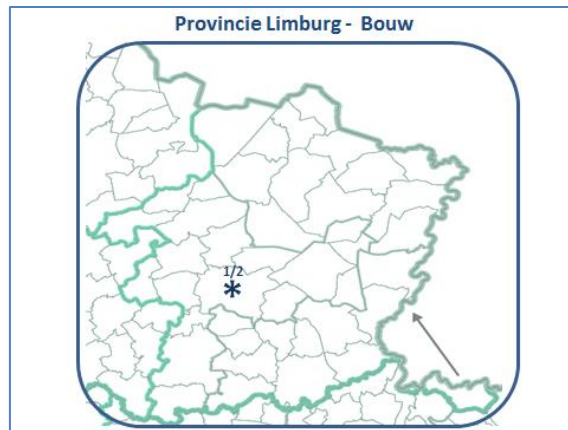
Speerpuntsector in:			
RESOC/Provincie Limburg			
Actoren - Puntent		Bron document	
Opmerkingen			
1	Strategisch Onderzoekscentrum Maakindustrie Diepenbeek	SALK (2013)	Uitvoering en de valorisatie van strategisch onderzoek dat gericht is op de noden van de maakindustrie: advanced manufacturing onderzoekscluster in Diepenbeek (demonstratieplaats)
2	Strategisch Onderzoekscentrum Maakindustrie Lommel	SALK (2013)	Uitvoering en de valorisatie van strategisch onderzoek dat gericht is op de noden van de maakindustrie: onderzoekscluster Mechatronics & Vehicletechnology in Lommel
3	Kennisinstellingen	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Opleidingen gerelateerd aan de maakindustrie (Limburg: UHasselt, KHLIM, Xios Hogeschool, PHL, ...).
4	Flanders Drive	SALK (2013)	Lommel
5	Wetenschapspark Limburg (Diepenbeek)	RESOC Limburg (2008)	Stimuleren groei high-tech georiënteerde KMO's en samenwerking op R&D gebied tussen deze KMO's en de universiteit (en andere op de campus gevestigde onderwijs- en onderzoeksinstituten)
6	Research Campus Hasselt	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Corda Campus - Corda Campus is de internationaal toonaangevende campus in de provincie Limburg op het gebied van technologie, hightech, ICT en media, en heeft een magneetfunctie voor innovatieve ondernemingen en instellingen. - Campus met innovatieve ondernemingen op het gebied van technologie, hightech, ICT en media
Zones			
Verbindingen			
ELAt		Ontwikkeling van een verankering van het Limburgse kennisnetwerk in het kennisnetwerk ELAt	
Brainport Eindhoven		Versterking van de samenwerking met Brainport Eindhoven	
Leuven		Strategisch Onderzoekscentrum Maakindustrie	

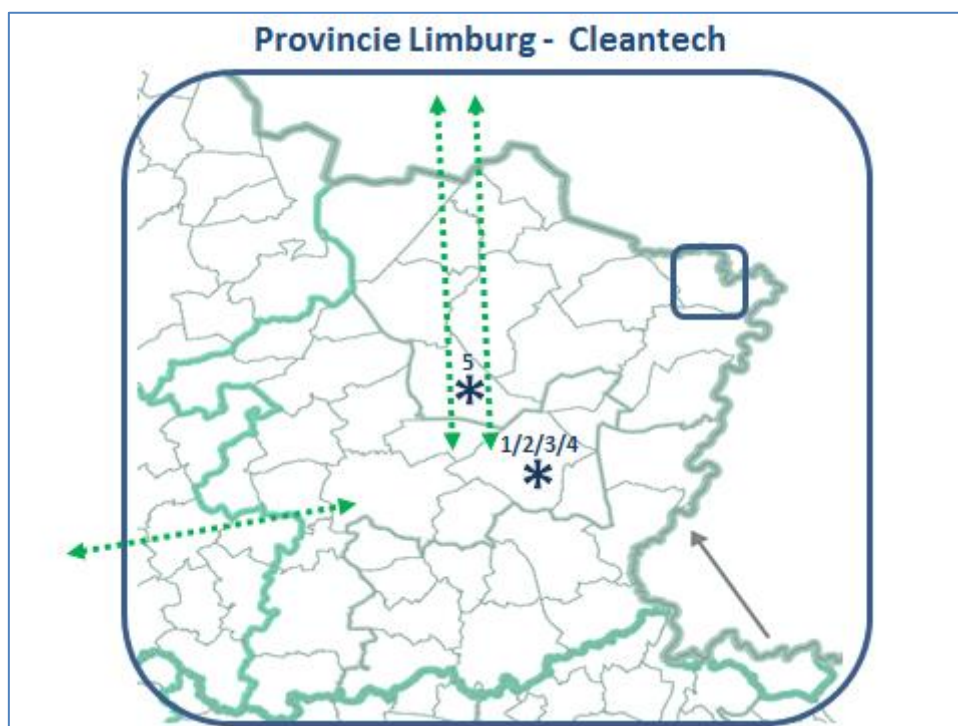
Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
Logistiek clusters (vijf)	RESOC Limburg (2008)	Gedeconcentreerde bundeling van de ontwikkeling van het Limburgs economisch weefsel: clusters Limburg Noord, Zuid, West, Oost, Midden (Genk)
Limburg	RESOC Limburg (2008)	Speerpuntsector / Logistieke Poort
Economisch Netwerk Albertkanaal (ENA).	RESOC Limburg (2008)	Belangrijke waterweg met ontwikkeling bedrijventerreinen
Verbindingen		
Haven van Antwerpen	RESOC Limburg (2008)	Strategisch hinterland voor mainport Antwerpen
ELC Limburg (NL)		Partners
IHK Aken		Partners
Logistics in Wallonia		Partners

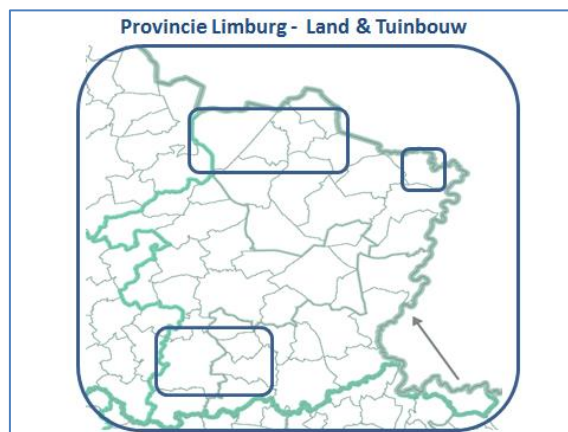
Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Puntent		
Bron document		
Opmerkingen		
1 Wetenschapspark Limburg (Diepenbeek)	RESOC Limburg (2008)	Stimuleren groei high-tech georiënteerde KMO's en samenwerking op R&D gebied tussen deze KMO's en de universiteit (en andere op de campus gevestigde onderwijs- en onderzoeksinstituten)
2 Research Campus Hasselt	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Corda Campus - Corda Campus is de internationaal toonaangevende campus in de provincie Limburg op het gebied van technologie, hightech, ICT en media, en heeft een magneetfunctie voor innovatieve ondernemingen en instellingen. - Campus met innovatieve ondernemingen op het gebied van technologie, hightech, ICT en media
Lifetechlimburg.be	RESOC Limburg (2008)	Clusterorganisatie
3 BioVille	SALK (2013)	Lifesciencesincubator (diepenbeek)
Zones		
Zorglogistiek platform	SALK (2013)	Organisatie en realisatie van een gemeenschappelijk logistiek platform voor de Limburgse algemene en psychiatrische ziekenhuizen op één centrale locatie.
Careville Limburg / Clinical Trial Center Limburg	SALK (2013)	Proeftuinen: Uittesten van nieuwe zorginnovaties in ouderenzorg / nieuwe medtech en biotech producten in de zorgsector
Uitbouw eco-systeem	SALK (2013)	Ontwikkeling smart community door LifeTechLimburg, het bestaande platform voor biotech/medtech/caretech ontwikkelingen.
Verbindingen		
ELAt	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Ontwikkeling van een verankering van het Limburgse kennisnetwerk in het kennisnetwerk ELAt
Brainport Eindhoven	SALK (2013)	Versterking van de samenwerking met Brainport Eindhoven
Maastricht	SALK (2013)	Samenwerking met Maastricht (tUL) gezamenlijk onderzoek met U Hasselt (informatietechnologie en levenswetenschappen i.s.m. academisch ziekenhuis Maastricht)

Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Opbouw proeftuin duurzame renovatie in de bouw	SALK 2013	
2 Opbouw Construction Academy	SALK 2013	Opzetten van praktijkgerichte opleidingen en onderzoek die de interface moeten vormen tussen innovatie en uitvoering (ism PXL en U Hasselt)
Zones		
Limburg	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Speerpuntsector: transformatie van Limburgse bouwsector tot een sterke bouw-milieu-energiecluster.
Verbindingen		

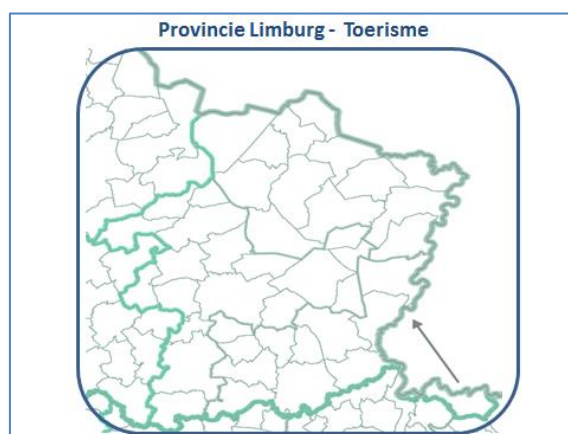

Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Puntent	Bron document	Opmerkingen
1 Cleantech Limburg	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Triple helix-ontwikkeling: academische, institutionele, industriële krachten op Europese kaart zetten
2 Energyville	SALK (2013)	Europees erkend onderzoeksinstituut met als partners KU Leuven, VITO en IMEC. EnergyVille combineert onderzoek en businessontwikkelingen 'smart energy' en aanjager van nieuwe energieregerelateerde business.
3 IncubaThor	SALK (2013)	Incubator Energiebedrijven op Thor-Bedrijventerrein
4 Thor Park (Genk)	SALK (2013)	Wetenschapspark met als drager 'smart energy'
5 GreenVille		Dienstencentrum voor cleantechbedrijven (Houthalen Helchteren)
Zones		
Proeftuin Quadratic	SALK (2013)	Quadratic-project zet een grootschalige proeftuin rond energie-voorziening in steden op in Limburg
Agropolis (Kinrooi)		Innovatief, cleantech agrarisch bedrijventerrein van circa 35 ha, met o.a. aandacht voor algenkweek, vissen, biomassaverwerking, nieuwe groenten en gewassen en nieuwe productietechnologie
Verbindingen		
ELAt	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Ontwikkeling van een verankering van het Limburgse kennisnetwerk in het kennisnetwerk ELAt
Brainport Eindhoven	SALK (2013)	Versterking van de samenwerking met Brainport Eindhoven
Leuven		

Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Zones		
Noord-Limburg (versterken tuinbouwpotentieel)	SALK (2013)	Dit project beoogt de clustervorming rond twee belangrijke spelers uit de agro-voedingssector (ScanaNoliko en Farm Frites) met een belangrijk tewerkstellingspotentieel.

Fruitport Limburg (Sint-Truiden)	SALK (2013)	Dit project beoogt de concentratie van bedrijven gerelateerd aan de fruitsector uit te breiden met structurele maatregelen, o.a. de bouw van een incubatiecentrum, het ontwikkelen van 15ha thematische bedrijvenzone gericht op de fruitsector en aanverwante bedrijven.
Agropolis (Kinrooi)	SALK (2013)	Innovatief, cleantech agrarisch bedrijventerrein van circa 35 ha, met o.a. aandacht voor algenkweek, vissen, biomassaverwerking, nieuwe groenten en gewassen en nieuwe productietechnologie
Verbindingen		

Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
Vakantieparken Noord-Limburg	SALK (2013)	
Zones		
Limburgse subregio's	SALK (2013)	Limburgse subregio's met elk hun streekeigen onderscheidende elementen hebben (Limburgse Kempen, Maasland, Haspengouw, Voerstreek en Hasselt en omgeving)
Verbindingen		

Speerpuntsector in:		
RESOC/Provincie Limburg		
Actoren - Punten	Bron document	Opmerkingen
iMinds-incubator	SALK (213)	Toekomstige incubator
1 C-Mine (Genk)	SALK (213)	Vestiging creatieve industrie
Zones		
Limburg	RESOC Limburg (2008) / SALK (2013)	Speerpuntsector creatieve industrie met focus op design & mode / gaming / digitale media en ICT
Verbindingen		